

Sisukord

1	Sissejuhatus	2
2	Analüüsiraamistik	4
2.1	Majanduslik lähenemine	4
	Infokast 1 Hindade areng	5
	Infokast 2 Riigi rahanduse areng	7
	Infokast 3 Vahetuskursi areng	11
	Infokast 4 Pikaajaliste intressimäärade areng	12
	Infokast 5 Muud olulised tegurid	13
2.2	Riikide õigusaktide vastavus aluslepingutele	15
3	Majandusliku lähenemise seis	42
3.1	Hinnastabiilsuse kriteerium	46
3.2	Valitsemissektori eelarvepositsiooni kriteerium	48
3.3	Vahetuskursi kriteerium	49
3.4	Pikaajalise intressimäära kriteerium	50
3.5	Muud olulised tegurid	50
4	Riikide kokkuvõtted	56
4.1	Bulgaaria	56
4.2	Tšehhi	57
4.3	Horvaatia	58
4.4	Ungari	59
4.5	Poola	60
4.6	Rumeenia	61
4.7	Rootsi	62
	Lühendid	64

EKP 2016. aasta lähenemisaruande tõlge eesti keelde sisaldab järgmisi peatükke: sissejuhatus, analüüsiraamistik, majandusliku lähenemise seis ja riikide kokkuvõtted. Täispikk ingliskeelne versioon on kättesaadav [EKP](#) veebilehel.

Sissejuhatus

Alates 1. jaanuarist 1999 on euro kasutusele võetud 19 Euroopa Liidu liikmesriigis; käesolevas aruandes käsitletakse seitset neist üheksast ELi liikmesriigist, kes ei ole veel ühisraha kasutusele võtnud. Kaks neist üheksast liikmesriigist, Taani ja Ühendkuningriik, on teatanud, et nad ei osale majandus- ja rahaliidu (EMU) kolmandas etapis. Seega tuleb lähenemisaruanne nende kahe riigi kohta esitada üksnes nende taotlusel. Kuna kumbki riik ei ole sellist soovi esitanud, hinnatakse käesolevas aruandes seitset riiki: Bulgaaria, Horvaatia, Poola, Rootsi, Rumeenia, Tšehhi ja Ungari. Kõik seitse riiki on Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „alusleping“)¹ järgi kohustatud euro kasutusele võtma, mis tähendab, et nad peavad püüdma täita kõiki lähenemiskriteeriume.

Selle aruande koostamisega täidab EKP aluslepingu artiklis 140 sätestatud nõude. Artiklis 140 on sätestatud, et EKP ja Euroopa Komisjon peavad vähemalt kord iga kahe aasta jooksul või erandiga ELi liikmesriigi taotlusel andma aru Euroopa Liidu Nõukogule (ELi Nõukogu) „liikmesriikide edusammudest, mida liikmesriigid, mille suhtes on kehtestatud erand, on saavutanud majandus- ja rahaliiduga seotud kohustuste täitmisel“. Käesolevas aruandes käsitletavat seitset riiki hinnatakse aluslepingus sätestatud kaheaastase tsükli raames. Euroopa Komisjon on samuti koostanud aruande ning mõlemad aruanded esitatakse ELi Nõukogule ühel ajal.

Käesolev aruanne on üles ehitatud samamoodi kui EKP varasemad lähenemisaruanded. Selles hinnatakse, kas nimetatud seitse riiki on saavutanud jätkusuutlikus majanduslikus lähenemises kõrge taseme, kas nende õigusaktid vastavad aluslepingutele ning Euroopa Keskpangade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirjale ning kas õigusaktidest tulenevad nõuded on täidetud, et nende riikide keskpangad võiksid saada eurosüsteemi lahutamatuks osaks.

Majandusliku lähenemise hindamine sõltub suurel määral hindamise aluseks oleva statistika kvaliteedist ja terviklikkusest. Statistika, eriti valitsemissektori finantsstatistika koostamist ja esitamist ei tohi mõjutada poliitilised kaalutlused või sekkumised. ELi liikmesriikidel soovitatakse pidada oma statistika kvaliteeti ja terviklikkust esmatähtsaks, tagada selle koostamisel nõuetekohane kontroll ja tasakaal ning kohaldada vajalikke miinimumnõudeid. Need nõuded on äärmiselt tähtsad riikide statistikaasutuste sõltumatuse, usaldatavuse ja vastutuse tugevdamisel ning suurendamiseks usaldust valitsemissektori finantsstatistika kvaliteedi vastu (vt 6. peatükk).

¹ Vt ka terminite „alusleping“ ja „aluslepingud“ selgitust sõnastikus.

Tuleb meenutada, et alates 4. novembrist 2014 peavad² kõik riigid, mille suhtes kehtiv erand on tühistatud, ühinema ühtse järelevalvemehhanismiga (SSM). Ühinemine peab toimuma hiljemalt kuupäeval, mil selles riigis võetakse kasutusele euro. Sellest kuupäevast alates kohaldatakse riigi suhtes kõiki ühtse järelevalvemehhanismiga seotud õigusi ja kohustusi. Seetõttu on vajalike ettevalmistuste tegemine äärmiselt tähtis. Kõigi nende liikmesriikide pangandussüsteemides, kes ühinevad euroalaga ja seega ühtse järelevalvemehhanismiga, viiakse läbi põhjalik hindamine.³

Käesoleva aruande struktuur on järgmine. 2. peatükis kirjeldatakse majandusliku ja õigusliku lähenemise hindamise raamistikku. 3. peatükis esitatakse horisontaalne ülevaade majandusliku lähenemise põhiaspektidest. 4. peatükk sisaldab kokkuvõtteid riikide kohta ning majandusliku ja õigusliku lähenemise hindamise põhitulemusi. 5. peatükis hinnatakse üksikasjalikumalt majandusliku lähenemise seisuga seitsmes vaatlusaluses ELi liikmesriigis. 6. peatükis antakse ülevaade lähenemishäitajatest ja nende koostamisel kasutatud statistilistest meetoditest. 7. peatükis analüüsitakse vaatlusaluste liikmesriikide õigusaktide, sealhulgas nende keskpankade põhikirjade vastavust aluslepingu artiklitele 130 ja 131.

² Sellel kuupäeval asus EKP täitma ülesandeid, mis on talle antud nõukogu 15. oktoobri 2013. aasta määruse (EL) nr 1024/2013 (millega antakse Euroopa Keskpangale eriülesanded seoses krediitiasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalve poliitikaga) artikli 33 lõikega 2.

³ Vt Euroopa Keskpanga 16. aprilli 2014. aasta määruse EKP/2014/17 (millega kehtestatakse raamistik Euroopa Keskpanga ja riiklike pädevate asutuste vaheliseks ning riiklike määratud asutustega tehtavaks koostööks ühtse järelevalvemehhanismi raames) (ühtse järelevalvemehhanismi raammäärus) põhjendust 10.

2 Analüüsiraamistik

2.1 Majanduslik lähenemine

EKP kasutab majandusliku lähenemise seisuhindamisel ELi liikmesriikides, kes soovivad euro kasutusele võtta, ühtset analüüsiraamistikku. Seda raamistikku on kasutatud järjepidevalt kõikides Euroopa Rahainstituudi (ERI) ja EKP lähenemisaruannetes. Raamistiku aluseks on esiteks aluslepingu sätted ja nende kohaldamine EKP poolt hindade, eelarvetasakaalu ja valitsemissektori võla suhtarvu, vahetuskursside ja pikaajaliste intressimäärade arengu ning muude tegurite suhtes, mis on olulised majandusliku lõimumise ja lähenemise seisukohast. Teiseks põhineb raamistik mitmesugustel muudel ette- ja tagasivaatavatel majandusnäitajatel, mida peetakse lähenemise jätkusuutlikkuse üksikasjalikuma hindamise puhul kasulikuks. Asjaomase liikmesriigi hindamine kõikide nende tegurite põhjal on oluline selleks, et tagada, et riigi lõimumine euroalaga sujus suuremate raskusteta. Infokastides 1–5 on lühidalt tutvustatud õigusnorme ja selgitatud üksikasjalikult EKP metoodikat nende kohaldamisel.

Järjepidevuse ja võrdse kohtlemise tagamiseks järgitakse käesolevas aruandes EKP (ja enne seda ERI) varasemates aruannetes esitatud põhimõtteid. Eelkõige lähtub EKP lähenemiskriteeriumide kohaldamisel mitmest juhtpõhimõttest. Esiteks, iga üksikut kriteeriumi tõlgendatakse täpselt ja kohaldatakse rangelt. See põhimõte tuleneb lähenemiskriteeriumide peaeesmärgist tagada, et euroalasse kuuluvad üksnes need liikmesriigid, kelle majanduslikud tingimused toetavad hinnastabiilsuse säilitamist ja euroala sidusust. Teiseks moodustavad lähenemiskriteeriumid sidusa ja tervikliku kogumi ning kõik neist peavad olema täidetud. Aluslepingus loetakse kõik kriteeriumid võrdseks ja neid ei seata tähtsuse järjekorda. Kolmandaks peavad lähenemiskriteeriumid olema täidetud tegelike andmete põhjal. Neljandaks tuleb lähenemiskriteeriume kohaldada järjepidevalt, läbipaistvalt ja lihtsalt. Lähenemiskriteeriumide täitmise hindamisel on oluline tegur ka jätkusuutlikkus, sest lähenemine peab olema kestev, mitte ajutine. Seepärast käsitletaksegi riikidele hinnangu andmisel põhjalikumalt lähenemise jätkusuutlikkust.

Asjaomaste riikide majandusarengut analüüsitakse tagasivaatavalt üldjuhul kümne aasta ulatuses. See aitab paremini kindlaks teha, kuivõrd on praeguse aja saavutused tõeliste struktuurimuutuste tulemus, mis peaks omakorda aitama paremini hinnata majandusliku lähenemise jätkusuutlikkust.

Peale selle rakendatakse sobivas ulatuses ettevaatavat lähenemisviisi. Sellega seoses pööratakse erilist tähelepanu asjaolule, et soodsa majandusarengu jätkusuutlikkus sõltub väga suurel määral olemasolevate ja tulevaste probleemide lahendamiseks võetavatest sobivatest ja kestva mõjuga poliitikameetmetest. Kindel juhtimine, usaldusväärsed institutsioonid ja jätkusuutlik riigi rahandus on samuti vajalikud, et toetada kestlikku kogutoodangu kasvu keskpika ja pika aja jooksul. Kokkuvõttes tuleb rõhutada, et majandusliku lähenemise jätkusuutlikkus sõltub nii

tugeva lähtepositsiooni saavutamisest, usaldusväärsete institutsioonide olemasolust kui ka võetavate poliitikameetmete sobivusest pärast euro kasutuselevõttu.

Ühtset analüüsiraamistikku kohaldatakse kõigi seitsme vaatlusaluse riigi suhtes eraldi. Analüüse, mis keskenduvad iga liikmesriigi tulemustele, tuleb hinnata eraldi, kooskõlas aluslepingu artikli 140 sätetega.

Käesolevas aruandes sisalduvad statistilised andmed on esitatud seisuga

18. mai 2016. Lähenumiskriteeriumide kohaldamisel kasutatavad statistilised andmed esitas Euroopa Komisjon (vt 6. peatükk ning tabelid ja joonised). Vahetuskursside ja pikaajaliste intressimäärade statistilised andmed esitas komisjon koostöös EKPga. Hindade ja pikaajaliste intressimäärade arengu statistika hõlmab perioodi kuni 2016. aasta aprillini, mis on viimane kuu, mille kohta on olemas ÜTHIde andmed. Vahetuskursside kuiste andmete puhul lõpeb aruandes vaadeldud periood 2016. aasta aprilliga. Eelarvepositsioonide varasemad andmed hõlmavad ajavahemikku kuni 2015. aastani. Arvesse võetakse ka mitmesuguste allikate prognoose ning vaatlusaluse liikmesriigi kõige uuemat lähenemisprogrammi, samuti muud teavet, mis on lähenemise jätkusuutlikkuse ettevaatava hindamise jaoks oluline. Käesolevas aruandes arvesse võetud Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognoos ja 2016. aasta häiremehhanismi aruanne avaldati vastavalt 4. mail 2016 ja 26. novembril 2015. EKP üldnõukogu kinnitas käesoleva aruande 31. mail 2016.

Hindade arengut käsitlevaid sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud infokastis 1.

Infokast 1

Hindade areng

1. Aluslepingu sätted

Aluslepingu artikli 140 lõike 1 esimese taande kohaselt tuleb lähenemisaruanDES vaadelda püsiva vastastikuse lähenemise kõrge taseme saavutamist selle alusel, kuidas liikmesriik on täitnud järgmist kriteeriumi:

„hindade stabiilsuse kõrge taseme saavutamine; see nähtub inflatsioonimäärast, mis on hindade stabiilsuse mõttes lähedane kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi omale”.

Lähenumiskriteeriumide protokolli (nr 13) artiklis 1 on sätestatud:

„Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 140 lõike 1 esimeses alapunktis ettenähtud hindade stabiilsuse kriteerium tähendab, et liikmesriigil on püsiva stabiilsustasemega hinnanaõtjad ning keskmine inflatsioonimäär vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist ei ületa rohkem kui 1,5% võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi määra. Inflatsiooni mõõdetakse võrreldaval alusel tarbijahinnaindeksi abil, võttes arvesse riiklike määratluste erinevust.”

2. Aluslepingu sätete kohaldamine

Käesoleva aruandega seoses kohaldab EKP aluslepingu sätteid järgmiselt.

Esiteks arvutatakse „keskmine inflatsioonimäär vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist“ ühtlustatud tarbijahinnaindeksi (ÜTHI) viimase olemasoleva 12 kuu keskmise muutuse alusel võrreldes sellele eelnenud 12 kuu keskmisega. Seega kestab inflatsioonimäära puhul käesoleva aruande vaatlusperiood 2015. aasta maist 2016. aasta aprillini.

Teiseks on kontrollväärtuse määratluse aluseks oleva „hindade stabiilsuse mõttes kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi“ põhimõtte kohaldamisel võetud aluseks järgmise kolme liikmesriigi inflatsioonimäära kaalumata aritmeetiline keskmine: Bulgaaria (−1,0%), Sloveenia (−0,8%) ja Hispaania (−0,6%). Järelikult on keskmine inflatsioonimäär −0,8% ja kui lisada sellele 1,5 protsendipunkti, on kontrollväärtus 0,7%. Tuleb rõhutada, et aluslepingu kohaselt hinnatakse riigi inflatsiooni suhtelisena, s.o võrreldes teiste liikmesriikide omaga. Seega võtab hinnastabiilsuse kriteerium arvesse seda, et inflatsioonimäär võib ühiste šokkide tõttu (mis tulenevad näiteks üleilmsete toormehindade arengust) ajutiselt hälvida keskpankade sihtmäärast.

Küprose ja Rumeenia inflatsioonimäär on kontrollväärtuse arvutamisest välja jäetud. Vaatlusperioodi jooksul toimunud hindade arengu tulemusel oli 12 kuu keskmine inflatsioonimäär neis riikides 2016. aasta aprillis vastavalt −1,8% ja −1,3%. Nende kahe riigi tulemust on kontrollväärtuse arvutamisel käsitletud võõrväärtusena, sest mõlema riigi inflatsioonimäär oli vaatlusperioodil märkimisväärselt madalam kui võrreldavad inflatsioonimäärad teistes liikmesriikides, mis tulenes mõlemas riigis erakorralistest teguritest. Küprosel on valitsenud äärmiselt sügav madalseis, mille tõttu on riigi hindade arengut pärssinud erakordselt suur negatiivne kogutoodangu lõhe. Rumeenias mõjutavad hindade arengut tugevalt hiljutised järjestikused käibemaksukärped, mille tõttu püsib ÜTHI-inflatsioon negatiivne.

Võõrväärtuse mõistele on osutatud ka varasemates EKP lähenemisaruanetes (vt nt 2012., 2013. ja 2014. aasta aruanded) ja ERI lähenemisaruanetes. Kooskõlas nende aruannetega loetakse liikmesriigi näitajad võõrväärtusteks, kui täidetud on kaks tingimust: esiteks on tema 12 kuu keskmine inflatsioonimäär tunduvalt madalam kui ülejäänud liikmesriikide oma ning teiseks on tema hindade arengut tugevalt mõjutanud erakorralised tegurid. Võõrväärtust ei määrata kindlaks mehaaniliselt. Rakendatud meetod on kasutusele võetud konkreetsete riikide inflatsiooninäitajate võimalike märkimisväärsete moonutuste asjakohaseks käsitlemiseks.

Inflatsiooni mõõdetakse ÜTHI põhjal, mis töötati välja selleks, et lähenemise hindamine hinnastabiilsuse seisukohast oleks võrreldav (vt 6. peatüki jaotis 2).

Keskmi ÜTHI-inflatsioonimäära vaadeldakse 12 kuu jooksul alates 2015. aasta maist kuni 2016. aasta aprillini konkreetsetes riigis viimase kümne aasta jooksul hinnastabiilsuse suhtes saavutatud majandustulemuste taustal.

See võimaldab vaatlusaluse riigi hindade arengu jätkusuutlikkust üksikasjalikumalt analüüsida. Sellega seoses pööratakse tähelepanu rahapoliitika suunitlusele, eriti sellele, kas rahandusasutused on keskendunud eelkõige hinnastabiilsuse saavutamisele ja säilitamisele, aga ka sellele, kuidas on seda eesmärki toetanud teised majanduspoliitika valdkonnad. Arvesse võetakse ka makromajandusliku keskkonna mõju hinnastabiilsuse saavutamisele. Hindade arengut analüüsitakse

seoses pakkumis- ja nõudlustingimustega, keskendudes muu hulgas tööjõu ühikukuludid ja impordihindu mõjutavatele teguritele. Samuti võetakse arvesse teiste asjakohaste hinnaindeksite arengusuundumusi. Ettevaatavalt antakse hinnang inflatsiooni arengule lähiaastatel, arvestades suuremate rahvusvaheliste organisatsioonide ja turuosaliste prognoose. Peale selle käsitletakse institutsioonilisi ja struktuurilisi aspekte, mis mõjutavad hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamist pärast euro kasutuselevõttu.

Riikide rahanduse arenguga seotud õigusnorme ja nende kohaldamist EKP poolt, samuti menetlusküsimusi on kirjeldatud infokastis 2.

Infokast 2

Riigi rahanduse areng

1. Alusleping ja muud õigusnormid

Aluslepingu artikli 140 lõike 1 teise taande kohaselt tuleb lähenemisaruanDES vaadelda püsiva vastastikuse lähenemise kõrge taseme saavutamist selle alusel, kuidas liikmesriik on täitnud järgmist kriteeriumi:

„riigi rahanduse stabiilsus; see nähtub niisuguse eelarveseisundi saavutamisest, kus puudub eelarvepuudujääk, mis artikli 126 lõike 6 kohaselt on ülemäärane”.

Lähenemiskriteeriumide protokolli (nr 13) artiklis 2 on sätestatud:

„Nimetatud lepingu artikli 140 lõike 1 teises alapunktis ettenähtud riigi rahanduse stabiilsuse kriteerium tähendab, et kontrollimise ajal ei kehti liikmesriigi suhtes nimetatud lepingu artikli 126 lõikes 6 nimetatud nõukogu otsus ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta.”

Ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus on sätestatud aluslepingu artiklis 126. Vastavalt artikli 126 lõigetele 2 ja 3 koostab Euroopa Komisjon ettekande, kui liikmesriik ei täida eelarvedistsipliini nõudeid ja eelkõige siis, kui:

1. kavandatud või tegeliku eelarvepuudujäägi suhe sisemajanduse koguprodukti ületab kontrollväärtuse (ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust käsitleva protokolli kohaselt 3% SKPst), välja arvatud juhul, kui:
 - (a) see suhe on oluliselt ja pidevalt langenud ning jõudnud kontrollväärtuse lähedasele tasemele; või
 - (b) kontrollväärtuse ületamine on ainult erandlik ja ajutine ning suhe on kontrollväärtuse lähedane;
2. riigivõla suhe sisemajanduse koguprodukti ületab kontrollväärtuse (ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust käsitleva protokolli kohaselt 60% SKPst), välja arvatud juhul, kui see suhe väheneb piisavalt ning läheneb kontrollväärtusele rahuldava kiirusega.

Peale selle tuleb komisjoni ettekandes arvesse võtta seda, kas riigi eelarvepuudujääk ületab riigi investeerimiskulusid, samuti kõiki muid asjassepuutuvaid tegureid, kaasa arvatud liikmesriigi

keskmise pikkusega perioodi majandus- ja eelarveseisund. Komisjon võib koostada ettekande ka juhul, kui ta on kriteeriumide täitmisest hoolimata seisukohal, et liikmesriigis on ülemäärase eelarvepuudujäägi tekkimise oht. Majandus- ja rahanduskomitee sõnastab komisjoni ettekande kohta arvamuse. Kooskõlas artikli 126 lõikega 6 ning olles kaalunud kõiki asjaspepuutuva liikmesriigi võimalikke märkusi, otsustab ELi Nõukogu kvalifitseeritud häälteenamusega (v.a asjaomane liikmesriik) komisjoni soovitusel põhjal ja pärast üldhinnangu andmist, kas liikmesriigis esineb ülemäärane eelarvepuudujääk.

Aluslepingu artikli 126 sätteid on täpsemalt selgitatud nõukogu määruses (EÜ) nr 1467/97⁴ (muudetud määrusega (EL) nr 1177/2011⁵), milles muu hulgas:

- kinnitatakse, et võlakriteerium on puudujäägikriteeriumiga võrdne, sätestades võlakriteeriumi kasutamise, võimaldades samal ajal kolme aasta pikkust üleminekuaega neile liikmesriikidele, kus lõpetatakse enne 2011. aastat algatatud ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlus. Määruse artikli 2 lõikes 1a on sätestatud, et kui valitsemissektori võla suhe SKPsse ületab kontrollväärtuse, käsitatakse seda piisavalt vähenevana ja kontrollväärtusele rahuldava kiirusega lähenevana, kui eelneva kolme aasta jooksul on erinevus kontrollväärtusega vähenenud võrdlusalusena keskmiselt ühe kahekümnendiku võrra, võttes aluseks muutused viimase kolme aasta jooksul, mille kohta on andmed olemas. Võlakriteeriumi nõue loetakse ühtlasi täidetuks juhul, kui komisjoni eelarveprognoosist ilmneb, et nõutud erinevuse vähenemine esineb kolme aasta jooksul. Võlasuhte kohandamise võrdlusaluse rakendamisel võetakse arvesse majandustsükli mõju võla vähenemisele;
- määratakse kindlaks asjakohased tegurid, mida komisjon võtab arvesse aluslepingu artikli 126 lõikes 3 sätestatud ettekande ettevalmistamisel. Kõige olulisema asjana on sätestatud hulk tegureid, mida peetakse tähtsaks keskpika perioodi majandus- ja eelarveseisundi ning valitsemissektori võlapositsiooni arengu hindamisel (vt määruse artikli 2 lõige 3 ja EKP analüüsi üksikasjad allpool).

Lisaks kirjutasid 25 ELi liikmesriiki (kõik ELi liikmesriigid, v.a Ühendkuningriik, Tšehhi Vabariik ja Horvaatia) 2. märtsil 2012 alla majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingule, mis tugineb tõhustatud stabiilsuse ja majanduskasvu paktile ja mis jõustus 1. jaanuaril 2013.⁶ III jaotises (fiskaalkokkulepe) sätestatakse muu hulgas kohustuslik eelarvenõue, mille eesmärk on tagada, et valitsemissektori eelarvepositsioon on tasakaalus või ülejäägis. See nõue loetakse täidetuks, kui iga-aastane struktuurne eelarveseisund vastab riigipõhisele keskpika perioodi eesmärgile ega ületa struktuurse eelarvepuudujäägi miinimummäära 0,5% SKPst. Kui valitsemissektori võla suhe SKPsse on märkimisväärselt alla 60% ning eelarve pikaajalise

⁴ Nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta, EÜT L 209, 2.8.1997, lk 6.

⁵ Nõukogu 8. novembri 2011. aasta määrus (EL) nr 1177/2011, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta, ELT L 306, 23.11.2011, lk 33.

⁶ Majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingut kohaldatakse ka nende ELi liikmesriikide suhtes, kelle kohta kehtib erand, aga kes on selle ratifitseerinud, alates kuupäevast, mil erandi kaotamise otsus jõustub, või varasemast kuupäevast, kui asjaomane liikmesriik teatab oma kavatsusest hakata sellel varasemal kuupäeval lepingu sätteid täielikult või osaliselt täitma.

jätksuutlikkusega seotud riskid on väikesed, võib keskpika perioodi struktuurse puudujäägi eesmärk olla maksimaalselt 1% SKPst. Majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingus on sätestatud ka võla vähendamise võrdlusalus, millele on viidatud nõukogu määruses (EL) nr 1177/2011, millega muudeti nõukogu määrust (EÜ) 1467/97.⁷ Allakirjutanud liikmesriigid peavad lisama oma põhiseadusesse – või samaväärsesse iga-aastasest eelarveseadusest kõrgema tasandi seadusesse – kõnealused eelarvenõuded koos automaatse korrigeerimismehhanismiga eelarve-eesmärgist kõrvalekaldumise puhuks.

2. Aluslepingu sätete kohaldamine

EKP esitab lähenemise hindamiseks oma seisukoha riigi rahanduse arengu kohta. EKP arvestab jätksuutlikkuse hindamiseks riigi rahanduse arengu põhinäitajaid aastatel 2006–2015, valitsemissektori rahanduse väljavaateid ja probleeme ning keskendub eelarve puudujäägi ja riigivõla vahelistele seostele. EKP analüüsib riikliku eelarveraamistiku tõhusust, nagu on viidatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1467/97 artikli 2 lõike 3 punktis b ja nõukogu direktiivis 2011/85/EL.⁸ Lisaks on nõukogu määruse (EÜ) nr 1466/97⁹ (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1175/2011) artikli 9 lõikes 1 sätestatud kulutuste võrdlusaluse nõue, mille eesmärk on tagada kulude kasvu nõuetekohane rahastamine. Nõude kohaselt peavad muu hulgas ELi liikmesriigid, kes ei ole veel saavutanud oma keskpika perioodi eelarve-eesmärki, tagama, et iga-aastane esmaste kulude kasvu määr jääb alla kontrollväärtusena kasutatavale potentsiaalsele SKP keskpika perioodi kasvumäärale, välja arvatud juhul, kui ülemäärane kulude kasv korvatakse kaalutusõiguse raames võetavate tulumeetmetega. EKP esitab Euroopa Komisjoni viimase hinnangu liikmesriikides kulutuste võrdlusaluse nõude täitmise kohta. Mis puutub artiklisse 126, siis ei ole EKP-l erinevalt komisjonist ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluses ametlikku osa. Seetõttu on EKP aruandes märgitud üksnes see, kas riigi suhtes kohaldatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust.

Mis puutub aluslepingu sellesse sättesse, milles on ette nähtud, et 60% taset ületav võla suhe SKPsse „väheneb piisavalt ning läheneb kontrollväärtusele rahuldava kiirusega”, siis analüüsib EKP nii võla suhtarvu senist arengut kui ka võimalikke edasisi arengusuundi. Liikmesriikide puhul, kelle võla suhe ületab kontrollväärtust, esitab EKP Euroopa Komisjoni viimase hinnangu selle kohta, kuidas need riigid järgivad võla vähendamise võrdlusalust, mis on sätestatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1467/97 artikli 2 lõikes 1a.

Riigi rahanduse arengut hinnatakse rahvamajanduse arvepidamise andmete alusel kooskõlas ESA 2010 süsteemiga (vt 6. peatükk). Enamik käesolevas aruandes esitatud andmetest on saadud komisjonilt 2016. aasta aprillis ja need hõlmavad riikide finantspositsioone aastatel 2006–2015, aga ka komisjoni prognoose aastateks 2016–2017.

⁷ Nõukogu 8. novembri 2011. aasta määrus (EL) nr 1177/2011, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta (ELT L 306, 23.11.2011, lk 33).

⁸ Nõukogu 8. novembri 2011. aasta direktiiv 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta (ELT L 306, 23.11.2011, lk 41).

⁹ Nõukogu 7. juuli 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1466/97 eelarveseisundi järelevalve ning majanduspoliitika järelevalve ja kooskõlastamise tõhustamise kohta (EÜT L 209, 2.8.1997, lk 1).

Vaatlusaluse riigi rahanduse arengu jätkusuutlikkuse hindamiseks vaadeldakse analüüsiaasta (2015) tulemit riigi viimase kümne aasta tulemuste valguses. Kõigepealt uuritakse eelarve puudujäägi suhtarvu arengut. On kasulik meeles pidada, et riigi aastase eelarvepuudujäägi suhtarvu mõjutavad tavaliselt mitmesugused tegurid. Neid võib jagada tsüklilisteks mõjudeks, mis väljendavad eelarve puudujäägi reageerimist muutustele majandustsükli, ja mittetsüklilisteks mõjudeks, mis kajastavad üldjuhul eelarvepoliitika struktuurilisi või püsivaid kohandusi. Ent käesolevas aruandes esitatud mittetsüklilisi mõjusid ei saa siiski tingimata vaadelda üksnes eelarvepositsiooni struktuuriliste muutuste kajastajana, sest need hõlmavad ka nii poliitikameetmete kui ka eritegurite toimest tulenevaid ajutisi mõjusid eelarve tasakaalule. Tõepoolest, potentsiaalse kogutoodangu taseme ja kasvumäära suhtes valitsev ebakindlus muudab struktuursete eelarvepositsioonide kriisiaegsete muutuste hindamise vägagi keeruliseks.

Järgmiseks vaadeldakse riigivõla suhtarvu arengut sellel perioodil, aga ka seda mõjutanud tegureid. Need on SKP nominaalkasvu ja intressimäärade vahe, esmane tasakaal ja eelarvepositsiooniväline võlamuutus. Sel viisil toimides võib saada lisateavet selle kohta, kuivõrd on võla arengut mõjutanud makromajanduslik keskkond, eelkõige majanduskasv koos intressimääradega. Samuti võib saada rohkem teavet eelarve konsolideerimise mõju kohta, mis nähtub esmasest eelarveseisundist, ja eritegurite rolli kohta, mis kajastub eelarvepositsioonivälises võlamuutuses. Peale selle analüüsitakse riigivõla struktuuri, keskendudes eelkõige lühiajalise tähtajaga võla ja välisvaluutas nomineeritud võla osakaalule ning arengule. Neid osakaale võla praeguse suhtarvuga võrreldes võib esile tõsta eelarveseisundi tundlikkust vahetuskursside ja intressimäärade muutuste suhtes.

Ettevaatavalt käsitletakse riiklike eelarvekavasid ja viimaseid Euroopa Komisjoni prognoose 2016. ja 2017. aastaks ning lähenemisprogrammis esitatud keskpika perioodi eelarvestrateegiat. Seejuures hinnatakse prognoosi selle kohta, millal saavutatakse stabiilsuse ja majanduskasvu paktis sätestatud riigi keskpika perioodi eelarve-eesmärk, aga ka riigivõla suhtarvu väljavaadet kehtiva eelarvepoliitika põhjal. Lõpetuseks tuuakse eraldi välja eelarvepositsiooni jätkusuutlikkust ohustavad pikaajalised probleemid ja konsolideerimist vajavad üldvaldkonnad, eelkõige need, mis puudutavad demograafiliste muutuste mõju jooksvatest tuludest rahastatavatele riiklikele pensionisüsteemidele ja tingimuslikke kohustusi, mida valitsused võtsid eriti majandus- ja finantskriisi ajal. Viimase aja tava kohaselt hõlmab eespool kirjeldatud analüüs ka enamikku asjakohaseid tegureid, mis on esitatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1467/97 artikli 2 lõikes 3 ja millest on juttu infokastis 2.

Vahetuskursi arengut käsitlevaid õigusnorme ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud infokastis 3.

Infokast 3

Vahetuskursi areng

1. Aluslepingu sätted

Aluslepingu artikli 140 lõike 1 kolmanda taande kohaselt tuleb lähenemisaruandes vaadelda püsiva vastastikuse lähenemise kõrge taseme saavutamist selle alusel, kuidas liikmesriik on täitnud järgmist kriteeriumi:

„kinnipidamine Euroopa Rahasüsteemi vahetuskursimehhanismiga ettenähtud normaalsetest kõikumispiiridest vähemalt kahe aasta jooksul, devalveerimata oma vääringut euro suhtes”.

Lähenemiskriteeriumide protokolli (nr 13) artiklis 3 on sätestatud:

„Nimetatud lepingu artikli 140 lõike 1 kolmandas alapunktis ettenähtud Euroopa Rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis osalemise kriteerium tähendab, et liikmesriik on järginud Euroopa Rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis ettenähtud normaalseid kõikumispiire ilma tõsiste pingeteta vähemalt kahe aasta jooksul enne kontrollimist. Eelkõige ei tohi liikmesriik olla sama aja jooksul omal algatusel devalveerinud oma raha kahepoolset keskmist kurssi euro suhtes.”

2. Aluslepingu sätete kohaldamine

Vahetuskursi stabiilsusega seoses kontrollib EKP seda, kas riik on vähemalt kaks aastat enne lähenemiskriteeriumide täitmise hindamist osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 (mis 1999. aasta jaanuaris vahetas välja vahetuskursimehhanismi ERM) ilma tõsiste pingeteta, eriti aga oma vääringut euro suhtes devalveerimata. Kui riik on vahetuskursimehhanismis osalenud lühemat aega, kirjeldatakse vahetuskursi arengut kaheaastase vaatlusperioodi põhjal.

Nagu ka varasema lähenemisviisi puhul, jälgitakse riigi vääringu ja euro vahetuskursi stabiilsuse analüüsimisel ennekõike seda, kas kurss on ERM2 keskkursi lähedal, võttes samal ajal arvesse ka võimalikke vahetuskursi tõusu põhjustanud tegureid. Keskkursi kõikumisvahemiku suurus ERM2s ei mõjuta vahetuskursi stabiilsuse kriteeriumi hindamist.

Tõsiste pingete puudumist käsitletakse tavaliselt järgmiselt: a) hinnates seda, kuivõrd on riigi vahetuskurss kaldunud kõrvale ERM2 keskkursist euro suhtes; b) vaadeldes selliseid näitajaid nagu vääringu vahetuskursi volatiilsus euro suhtes ja selle arengusuund ning lühiajaliste intressimäärade erinevused ja nende muutused euroala omadega võrreldes; c) analüüsides välisvaluutaturu sekkumiste mõju; ning d) analüüsides rahvusvaheliste finantsabiprogrammide rolli vääringu stabiliseerimisel.

Käesolevas aruandes käsitletav vaatlusperiood kestis 19. maist 2014 kuni 18. maini 2016. Kõik kahepoolsed vahetuskursid on EKP ametlikud võrdluskursid (vt 6. peatükk).

Lisaks ERM2s osalemisele ning nominaalse vahetuskursi arengule euro suhtes vaatlusalusel perioodil analüüsitakse lühidalt ka kehtiva vahetuskursi jätkusuutlikkuse seisukohast olulisi näitajaid. Need näitajad tuletatakse reaalse efektiivse vahetuskursi ning maksebilansi jooksev-, kapitali- ja finantskonto arengu

põhjal. Vaadeldakse ka koguvälisvõla ja rahvusvahelise netoinvesteeringispositsiooni arengut pikema aja jooksul. Vahtuskursi arengut käsitlevas jaotises vaadeldakse ka näitajaid, mis peegeldavad riigi euroalaga lõimumise taset. Hinnatakse nii väliskaubanduse (ekspordi ja impordi) lõimumist kui ka finantslõimumist. Lõpuks kirjeldatakse vahtuskursi arengut käsitlevas jaotises vajaduse korral seda, kas vaadeldav riik on saanud keskpangalt likviidsusabi või maksebilansiabi kas kahepoolsete lepingute alusel või mitmepoolselt IMFi ja/või ELi kaudu. Arvesse võetakse nii tegelikult antud abi kui ka selleks sõlmitud ennetavaid kokkuleppeid, sealhulgas ennetavaid rahastamiskokkuleppeid juurdepääsu saamiseks näiteks IMFi paindlikule krediidiiniile.

Pikaajaliste intressimäärade arengut käsitlevaid õigusnorme ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud infokastis 4.

Infokast 4

Pikaajaliste intressimäärade areng

1. Aluslepingu sätted

Aluslepingu artikli 140 lõike 1 neljanda taande kohaselt tuleb lähenemisaruanDES vaadelda püsiva vastastikuse lähenemise kõrge taseme saavutamist selle alusel, kuidas liikmesriik on täitnud järgmist kriteeriumi:

„liikmesriigi poolt, mille suhtes on kehtestatud erand, saavutatud vastastikuse lähenemise ja tema vahtuskursimehhanismis osalemise püsikindlus, mis peegeldub tema pikaajaliste intressimäärade tasemes.”

Lähenemiskriteeriumide protokoll (nr 13) artiklis 4 on sätestatud:

„Nimetatud lepingu artikli 140 lõike 1 neljandas alapunktis nimetatud intressimäärade lähenemiskriteerium tähendab, et vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist on liikmesriigil olnud keskmine nominaalne pikaajaline intressimäär, mis ei ületa rohkem kui 2% võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi määra. Intressimäärasid mõõdetakse pikatähtjaliste riigi võlakirjade või nendega võrreldavate väärtpaberite alusel, võttes arvesse riiklike määratluste erinevust.”

2. Aluslepingu sätete kohaldamine

Käesoleva aruandega seoses kohaldab EKP aluslepingu sätteid järgmiselt.

Esiteks on „ühe aasta kestel enne kontrollimist” vaadeldud „keskmise nominaalse pikaajalise intressimäära” puhul pikaajaline intressimäär arvatud nende viimase 12 kuu aritmeetilise keskmisena, mille kohta on olemas ÜTHI andmed. Käesolevas aruandes aluseks võetud vaatlusperiood kestis 2015. aasta maist 2016. aasta aprillini.

Teiseks on kontrollväärtuse määratluse aluseks oleva „hindade stabiilsuse mõttes kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi” põhimõtte kohaldamisel kasutatud nende kolme liikmesriigi pikaajaliste intressimäärade kaalumata aritmeetilist keskmist, kelle tulemuste põhjal

arvutatakse hinnastabiilsuse kriteeriumi kontrollväärtus (vt infokast 1). Käesolevas aruandes käsitletud vaatlusperioodil olid kolme hindade stabiilsuse mõttes kõige paremaid tulemusi saavutanud riigi pikaajalised intressimäärad 1,7% (Sloveenia), 1,7% (Hispaania) ja 2,5% (Bulgaaria). Järelikult on keskmine 2,0% ja kui lisada sellele 2 protsendipunkti, on kontrollväärtus 4,0%. Intressimäärasid on mõõdetud olemasolevate ühtlustatud pikaajaliste intressimäärade põhjal, mis töötati välja lähenemise hindamise tarbeks (vt 6. peatükk).

Nagu eespool mainitud, viitab alusleping sõnaselgelt lähenemise püsikindlusele, mis peegeldub pikaajaliste intressimäärade tasemes. Seepärast võetakse 2015. aasta maist 2016. aasta aprillini kestnud vaatlusperioodil toimunud muutuste hindamisel arvesse pikaajaliste intressimäärade arengut viimase kümne aasta jooksul (või aja jooksul, mille kohta on andmed olemas) ning põhitegureid, mis mõjutasid intressimäärade erinevust võrreldes euroala keskmise pikaajalise intressimääraga. Vaatlusperioodil kajastas euroala keskmine pikaajaline intressimäär osaliselt mitme euroala riigi suuri riskipreemiaid. Seepärast kasutatakse võrdlemisel ka euroala AAA-reitinguga pikaajaliste riigivõlakirjade tulusust (st euroala AAA-reitinguga instrumentide tulukõvera pikaajaline tulusus, mis hõlmab AAA-reitinguga euroala riike). Selle analüüsi taustaks esitatakse aruandes ka andmeid finantsturu suuruse ja arengu kohta. Andmed põhinevad kolmel näitajal (mittefinantsettevõtete emiteeritud lunastamata võlaväärtpaberite kogusumma, aktsiaturu kapitaliseeritus ja rahaloomeasutuste laenu kodumaisele erasektorile), mis koos mõõdad finantsturgude suurust.

Aluslepingu artikli 140 lõikes 1 on sätestatud, et aruandes tuleb arvesse võtta veel mitut olulist tegurit (vt infokast 5). 13. detsembril 2011 jõustus kooskõlas aluslepingu artikli 121 lõikega 6 majanduse tõhustatud juhtimise raamistik, mille eesmärk on tagada majanduspoliitika tihedam kooskõlastamine ning ELi liikmesriikide majandustulemuste jätkusuutlik lähenemine. Infokastis 5 on lühidalt tutvustatud neid õigusnorme ja seda, kuidas käsitletakse eespool mainitud lisategureid EKP korraldataval lähenemise hindamisel.

Infokast 5

Muud olulised tegurid

1. Alusleping ja muud õigusnormid

Aluslepingu artikli 140 lõikes 1 on sätestatud: „Komisjoni ja Euroopa Keskpanga aruannetes võetakse arvesse ka turgude integratsiooni tulemusi, jooksvate maksebilansside seisundit ja arengut ning ühiku tööjõukulude arengu ja muude hinnaindeksite uuringuid.”

Seoses sellega võtab EKP arvesse ELi majanduse juhtimist käsitlevate õigusaktide paketti, mis jõustus 13. detsembril 2011. Tuginedes aluslepingu artikli 121 lõikele 6, võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu aluslepingu artikli 121 lõigetes 3 ja 4 osutatud mitmepoolse järelevalve korra üksikasjalikud eeskirjad. Need eeskirjad võeti vastu selleks, et „tagada liikmesriikide majanduspoliitika tihedam kooskõlastamine ning majandusliku suutlikkuse püsiv vastastikune lähenemine” (artikli 121 lõige 3), kuna „majandus- ja rahaliidu toimimise esimesel kümnendil

saadud kogemustest on vaja õppida ning eelkõige tuleb parandada liidu majanduse juhtimist, mis peaks toetuma liikmesriikide suuremale vastutusele”.¹⁰ Õigusaktide pakett hõlmab tõhustatud järelevalveraamistikku (makromajandusliku tasakaalustamatuse menetlus), mille eesmärk on ennetada ülemäärast makromajanduslikku ja makrorahanduslikku tasakaalustamatust, aidates sellest mõjutatud ELi liikmesriikidel töötada välja parandusmeetmete kava enne, kui kõrvalekalded suurenevad. Makromajandusliku tasakaalustamatuse menetlusel on nii ennetav kui ka korrigeeriv osa ja seda kohaldatakse kõikide ELi liikmesriikide suhtes peale nende, kus toimib rahvusvaheline finantsabiprogramm ning keda seepärast juba põhjalikumalt jälgitakse ja kes peavad järgima teatud tingimusi. Makromajandusliku tasakaalustamatuse menetlus hõlmab tasakaalustamatuse varajase tuvastamise häiremehhanismi, mis põhineb läbipaistval näitajate tulemustabelil, milles on toodud kõikide ELi liikmesriikide häiretasemed ja mida täiendatakse majandusliku hinnanguga. See hinnang peaks muu hulgas arvesse võtma nominaalset ja reaalselt lähendamist euroalal ja väljaspool euroala.¹¹ Makromajandusliku tasakaalustamatuse hindamisel tuleks arvesse võtta selle suurust ja seonduvate majandus- ja finantsilmingute võimaliku ülekandumise negatiivset mõju, mis süvendab ELi majanduse haavatavust ning ohustab majandus- ja rahaliidu sujuvat toimimist.¹²

2. Aluslepingu sätete kohaldamine

Viimase aja tava kohaselt on aluslepingu artikli 140 lõikes 1 osutatud lisategureid vaadeldud 5. peatükis, kus alapealkirjad vastavad infokastides 1–4 kirjeldatud kriteeriumidele. Täielikkuse huvides on 3. peatükis esitatud kõigi käesoleva aruandega hõlmatud riikide tulemustabeli näitajad (ja nendega seotud häiretasemed), millega tagatakse, et olemas on kogu teave, mis aitab tuvastada makromajanduslikku ja makrorahanduslikku tasakaalustamatust, mis võib takistada vaatlusaluste riikide püsiva lähenemise kõrge taseme saavutamist, nagu on ette nähtud aluslepingu artikli 140 lõikes 1. Seejuures ei saa ELi liikmesriike, kelle kohta kehtib erand ja kelle suhtes on algatatud ülemäärase tasakaalustamatuse menetlus, käsitleda püsiva lähenemise kõrge taseme saavutanud riikidena, nagu on sätestatud aluslepingu artikli 140 lõikes 1.

¹⁰ Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. novembri 2011. aasta määruse (EL) nr 1176/2011 (makromajandusliku tasakaalustamatuse ennetamise ja korrigeerimise kohta) põhjendus 2.

¹¹ Vt määruse (EL) nr 1176/2011 artikli 4 lõige 4.

¹² Vt määruse (EL) nr 1176/2011 põhjendus 17.

2.2 Riikide õigusaktide vastavus aluslepingutele

2.2.1 Sissejuhatus

Aluslepingu artikli 140 lõige 1 näeb ette, et vähemalt kord kahe aasta järel või kui seda taotleb mõni liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, annab EKP (ja Euroopa Komisjon) nõukogule aru liikmesriikide edusammudest, mida liikmesriigid, mille suhtes on kehtestatud erand, on saavutanud majandus- ja rahaliiduga seotud kohustuste täitmisel. Nendes aruannetes tuleb hinnata iga liikmesriigi õigusaktide, sealhulgas tema keskpanga põhikirja ühtivust aluslepingu artiklitega 130 ja 131 ning EKPSi ja EKP põhikirja asjakohaste artiklitega. Seda aluslepingus sätestatud kohustust liikmesriikidele, mille suhtes on kehtestatud erand, nimetatakse ka õiguslikuks lähenemiseks. Õigusliku lähenemise hindamisel ei pea EKP piirduma üksnes riigi õigusaktide sõnastuse vormilise läbivaatamisega, vaid võib samuti hinnata, kas asjakohaste sätete rakendamine vastab aluslepingute ja põhikirja mõttele. Eelkõige pöörab EKP tähelepanu mis tahes märkidele mõne liikmesriigi keskpanga otsustusorganitele avaldatavast survest, mis on vastuolus aluslepingu mõttega keskpanga sõltumatuse kohta. Lisaks leiab EKP, et liikmesriikide keskpankade otsustusorganitel peab olema võimalik toimida sujuvalt ja järjepidevalt. Sellega seoses on liikmesriigi asjaomastel ametiasutustel eelkõige ülesanne võtta meetmed, mis on vajalikud riigi keskpanga otsustusorgani uue liikme õigeaegseks ametissenimetamiseks, kui see koht jääb tühjaks.¹³ EKP jälgib tähelepanelikult kõiki asjaolusid, enne kui annab lõpliku positiivse hinnangu selle kohta, et liikmesriigi õigusaktid on aluslepingu ja põhikirjaga kooskõlas.

Liikmesriigid, mille suhtes on kehtestatud erand, ja õiguslik lähenemine

Bulgaarial, Tšehhil, Horvaatial, Ungaril, Poolal, Rumeenial ja Rootsil, kelle õigusakte käesolevas aruandes hinnatakse, on erandiga liikmesriigi staatus, st nad ei ole veel eurot kasutusele võtnud. Rootsile anti erandiga liikmesriigi staatus nõukogu 1998. aasta maikuu otsusega.¹⁴ Teiste liikmesriikide puhul nähakse ühinemisakti artiklitega 4¹⁵ ja 5¹⁶ ette, et alates ühinemiskuupäevast osaleb iga uus liikmesriik

¹³ Arvamused CON/2010/37 ja CON/2010/91.

¹⁴ Nõukogu 3. mai 1998. aasta otsus 98/317/EÜ vastavalt asutamislepingu artikli 109j lõikele 4 (EÜT L 139, 11.5.1998, lk 30). Märkus: otsuse 98/317/EÜ pealkiri viitab Euroopa Ühenduse asutamislepingule (enne selle artiklite ümbernummerdamist kooskõlas Amsterdamis lepingu artikliga 12); see säte tühistati Lissaboni lepinguga.

¹⁵ Akt Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemistingimuste ja Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta (ELT L 236, 23.9.2003, lk 33).

majandus- ja rahaliidus kui liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand aluslepingu artikli 139 tähenduses. Käesolevas aruandes ei käsitleta Taanit ja Ühendkuningriiki. Need on eristaatusega liikmesriigid, kes ei ole veel eurot kasutusele võtnud.

Aluslepingutele lisatud protokollis (nr 16) teatavate Taanit käsitlevate sätete kohta on sätestatud, et pidades silmas Taani Kuningriigi valitsuse 3. novembri 1993. aasta teadet nõukogule, kehtib Taani Kuningriigi kohta erand ja erandi kehtetuks tunnistamise menetlus algatatakse ainult Taani taotluse põhjal. Kuna Taani suhtes kohaldatakse aluslepingu artiklit 130, peab Taani keskpank (Danmarks Nationalbank) täitma keskpanga sõltumatuse nõudeid. Euroopa Rahainstituudi 1998. aasta lähenemisaruarande kohaselt olid need nõuded täidetud. Pärast 1998. aastat ei ole Taani lähenemist tema eristaatuse tõttu hinnatud. Kuni Taani ei ole nõukogu euro kasutuselevõtu kavatsusest teavitanud, puudub Taani keskpangal vajadus õiguslikult eurosüsteemiga lõimuda ja Taani õigusakte ei ole vaja kohandada.

Aluslepingutele lisatud protokollis (nr 15) teatavate Suurbritannia ja Põhja-liri Ühendkuningriiki käsitlevate sätete kohta on sätestatud, et kui Ühendkuningriik ei teata nõukogule, et ta kavatseb euro kasutusele võtta, pole tal kohustust seda teha. 30. oktoobril 1997 teatas Ühendkuningriik nõukogule, et ei kavatse eurot 1. jaanuaril 1999 kasutusele võtta, ja olukord ei ole muutunud. Selle teate kohaselt ei kohaldata Ühendkuningriigi suhtes põhikirja ja aluslepingu teatavaid sätteid (sealhulgas aluslepingu artikleid 130 ja 131). Seetõttu ei ole Ühendkuningriik hetkel õiguslikult kohustatud tagama riigi õigusaktide (sealhulgas Inglise keskpanga (Bank of England) põhikirja) vastavust aluslepingule ja põhikirjale.

Õiguslikku lähenemist hinnatakse selleks, et aidata nõukogul otsustada, millised liikmesriigid täidavad majandus- ja rahaliiduga seotud kohustusi (aluslepingu artikli 140 lõige 1). Õiguse valdkonnas tähendavad sellised tingimused eelkõige keskpanga sõltumatust ja liikmesriikide keskpankade õiguslikku lõimumist eurosüsteemi.

¹⁶ Bulgaaria ja Rumeenia kohta vt akt Bulgaaria Vabariigi ja Rumeenia ühinemistingimuste ning Euroopa Liidu aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta (ELT L 157, 21.6.2005, lk 203), artikkel 5. Horvaatia kohta vt akt Horvaatia Vabariigi ühinemistingimuste ning Euroopa Liidu lepingus, Euroopa Liidu toimimise lepingus ja Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus tehtavate muudatuste kohta (ELT L 112, 24.4.2012, lk 21), artikkel 5.

Õigusliku hinnangu ülesehitus

Käesolev õiguslik hinnang järgib üldjoontes EKP ja ERI varasemate õigusliku lähenemise aruannete¹⁷ ülesehitust.

Liikmesriikide õigusaktide vastavuse hindamisel võetakse arvesse enne 20. märtsi 2016 kehtestatud õigusakte.

2.2.2 Kohandamise ulatus

2.2.2.1 Kohandamise valdkonnad

Et teha kindlaks valdkonnad, milles riikide õigusakte on vaja kohandada, käsitletakse järgmisi küsimusi:

- vastavus aluslepingu (artikkel 130) ning põhikirja (artiklid 7 ja 14.2) sätetele liikmesriikide keskpankade sõltumatuse kohta ning ametisaladuse pidamise kohta (põhikirja artikkel 37);
- keskpankade laenukeelust (aluslepingu artikkel 123) ja eesõiguste andmise keelust (aluslepingu artikkel 124) kinnipidamine ning ELi õigusnormidega nõutava sõna „euro“ ühtse kirjapildi järgimine;
- liikmesriikide keskpankade õiguslik lõimumine eurosüsteemiga (eelkõige põhikirja artiklite 12.1 ja 14.3 suhtes).

2.2.2.2 Vastavus *versus* ühtlustamine

Aluslepingu artikli 131 kohaselt peavad liikmesriikide õigusaktid olema vastavuses aluslepingute ja põhikirjaga ning kõik vastuolud tuleb kõrvaldada. Selle kohustuse täitmist ei mõjuta aluslepingute ja põhikirja ülimuslikkus riigi õigusaktide suhtes ega vastuolude laad.

¹⁷ Kõnealused aruanded on eeskätt EKP 2014. aasta juuniku lähenemisaruanne (Bulgaaria, Tšehhi, Horvaatia, Leedu, Ungari, Poola, Rumeenia ja Rootsi kohta), 2013. aasta juuniku lähenemisaruanne (Läti kohta), 2012. aasta maikuu lähenemisaruanne (Bulgaaria, Tšehhi, Läti, Leedu, Ungari, Poola, Rumeenia ja Rootsi kohta), 2010. aasta maikuu lähenemisaruanne (Bulgaaria, Tšehhi, Eesti, Läti, Leedu, Ungari, Poola, Rumeenia ja Rootsi kohta), 2008. aasta maikuu lähenemisaruanne (Bulgaaria, Tšehhi, Eesti, Läti, Leedu, Ungari, Poola, Rumeenia, Slovakkia ja Rootsi kohta), 2007. aasta maikuu lähenemisaruanne (Küprose ja Malta kohta), 2006. aasta detsembrikuu lähenemisaruanne (Tšehhi, Eesti, Küprose, Läti, Ungari, Malta, Poola, Slovakkia ja Rootsi kohta), 2006. aasta maikuu lähenemisaruanne (Leedu ja Sloveenia kohta), 2004. aasta oktoobrikuu lähenemisaruanne (Tšehhi, Eesti, Küprose, Läti, Leedu, Ungari, Malta, Poola, Sloveenia, Slovakkia ja Rootsi kohta), 2002. aasta maikuu lähenemisaruanne (Rootsi kohta) ja 2000. aasta aprillikuu lähenemisaruanne (Kreeka ja Rootsi kohta), samuti ERI 1998. aasta märtsikuu lähenemisaruanne.

Liikmesriikide õigusaktide vastavuse nõue ei tähenda seda, et alusleping näeks ette liikmesriikide keskpankade põhikirjade ühtlustamist omavahel või EKPSi ja EKP põhikirjaga. Riikide eripärad võivad alles jääda, kui nendega ei rikuta liidu ainupädevust rahapoliitika valdkonnas. Põhikirja artikli 14.4 kohaselt on liikmesriikide keskpankadel lubatud täita muid funktsioone peale nende, mis on sätestatud põhikirjas, kui see ei ole vastuolus EKPSi eesmärkide ja ülesannetega. Liikmesriikide keskpankade põhikirjade sätted selliste täiendavate ülesannete kohta on ilmne näide olukordadest, mille puhul erinevused võivad alles jääda. Pigem osutab vastavuse mõiste sellele, et liikmesriikide õigusakte ja nende keskpankade põhikirju on vaja kohandada selleks, et kõrvaldada vastuolud aluslepingute ning EKPSi ja EKP põhikirjaga ning tagada liikmesriikide keskpankade piisav lõimumine EKPSiga. Eelkõige tuleb kohandada sätteid, mis kahjustavad aluslepingus määratletud keskpanga sõltumatust ning selle ülesandeid EKPSi lahutamatu osana. Seetõttu ei piisa nimetatud eesmärgi saavutamiseks üksnes sellest, kui tuginetakse liidu õiguse ülimuslikkusele liikmesriikide õigusaktide suhtes.

Aluslepingu artiklis 131 sätestatud kohustus hõlmab ainult vastuolu aluslepingute või põhikirjaga. Vastavusse tuleb aga viia ka riigisiseseid õigusaktid, mis on vastuolus liidu teiseste õigusaktidega, mis puudutavad käesolevas lähenemisaruanandes käsitletavaid kohandamise valdkondi. Liidu õiguse ülimuslikkus ei mõjuta kohustust kohandada riigisiseseid õigusakte. See üldine nõue ei tulene mitte ainult aluslepingu artiklist 131, vaid ka Euroopa Liidu Kohtu pretsedendiõigusest.¹⁸

Aluslepingute ega põhikirjaga ei nähta ette viisi, kuidas liikmesriikide õigusakte kohandada tuleb. Õigusaktide kohandamiseks võib kasutada viiteid aluslepingutele ja põhikirjale või inkorporeerida õigusaktidesse aluslepingute ja põhikirja sätteid, viidates nende sätete allikale, samuti võib kõik vastuolud kõrvaldada või rakendada mitut nimetatud meetodit.

Et saavutada õigusaktide vastavus aluslepingutele ja põhikirjale ning seda hoida, peavad liidu institutsioonid ja liikmesriigid veel muu hulgas konsulteerima EKPga õigusaktide eelnõude teemal, mis kuuluvad aluslepingu artikli 127 lõike 4 ja artikli 282 lõike 5 ning põhikirja artikli 4 kohaselt EKP pädevusse. Nõukogu 29. juuni 1998. aasta otsuses 98/415/EÜ riikide ametiasutuste konsulteerimise kohta Euroopa Keskpangaga seoses õigusaktide eelnõudega¹⁹ nõutakse selgelt, et liikmesriigid võtaksid selle kohustuse täitmiseks vajalikud meetmed.

¹⁸ Vt muu hulgas Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas 167/73: Euroopa Ühenduste Komisjon vs. Prantsuse Vabariik (Code du Travail Maritime) (EKL 1974, lk 359).

¹⁹ ELT L 189, 3.7.1998, lk 42.

2.2.3 Liikmesriikide keskpankade sõltumatus

Seoses keskpankade sõltumatuse ja ametisaladuste pidamisega oli 2004., 2007. ja 2013. aastal ELiga ühinenud uute liikmesriikide õigusakte vaja kohandada, et viia need alates vastavalt 2004. aasta 1. maist, 2007. aasta 1. jaanuarist ja 2013. aasta 1. juulist kooskõlla aluslepingu ja põhikirja asjakohaste sätetega. Rootsi pidi vajalikud kohandused jõustama EKPSi asutamise ajaks 1. juunil 1998. aastal.

Keskpannga sõltumatus

1995. aasta novembris koostas Euroopa Rahainstituut keskpanga sõltumatuse tunnusoonte loetelu (ja kirjeldas neid hiljem üksikasjalikult oma 1998. aasta lähenemisaruandes), mida kasutati sel ajal liikmesriikide õigusaktide, eeskätt liikmesriikide keskpankade põhikirjade hindamise alusena. Keskpanga sõltumatuse mõiste hõlmab mitut erinevat sõltumatuse valdkonda, mida tuleb eraldi hinnata, s.o funktsionaalne, institutsiooniline, isiku- ja finantssõltumatus. Viimastel aastatel on keskpankade sõltumatuse aspektide analüüsi EKP arvamustes täpsustatud. Sõltumatuse aspektide põhjal hinnatakse erandiga liikmesriikide õigusaktide lähenemist aluslepingutele ja põhikirjale.

Funktsionaalne sõltumatus

Keskpannga sõltumatus ei ole eesmärk iseeneses, vaid vahend selgelt määratletud ja ülimusliku sihi saavutamiseks. Funktsionaalne sõltumatus eeldab, et iga liikmesriigi keskpanga esmane eesmärk on määratletud selgelt ja õiguskindlalt ning täielikus kooskõlas aluslepingus sätestatud hinnastabiilsuse esmase eesmärgiga. Keskpangal peavad olema vahendid selle eesmärgi saavutamiseks mis tahes muudest ametivõimudest sõltumatult. Aluslepingus sisalduv keskpanga sõltumatuse nõue peegeldab üldtunnustatud seisukohta, et hinnastabiilsust kui esmast eesmärki aitab kõige paremini saavutada täiesti sõltumatu institutsioon, mille volitused on täpselt määratletud. Keskpanga sõltumatuse põhimõte on täielikult kooskõlas sellega, et liikmesriigi keskpank vastutab oma otsuste eest, ning see oluline aspekt suurendab usaldust tema sõltumatu staatuse vastu. See eeldab omakorda läbipaistvust ja dialoogi kolmandate isikutega.

Mis puutub ajastusse, siis ei ole aluslepingus selgelt väljendatud, millal peavad erandiga liikmesriikide keskpangad esmase eesmärgina järgima hinnastabiilsust, mis on sätestatud aluslepingu artikli 127 lõikes 1 ja artikli 282 lõikes 2 ning põhikirja artiklis 2. Nende liikmesriikide jaoks, kes ühinesid liiduga pärast euro kasutuselevõttu ELis, oli küsimus selles, kas kõnealune kohustus peaks hakkama kehtima alates ühinemiskuupäevast või euro kasutuselevõtmisest riigis. Kuigi aluslepingu artikli 127 lõiget 1 ei kohaldata liikmesriikidele, mille suhtes on kehtestatud erand (vt aluslepingu artikli 139 lõike 2 punkti c), kohaldatakse neile siiski põhikirja artiklit 2 (vt põhikirja artikkel 42.1). EKP on seisukohal, et liikmesriikide keskpankade kohustus saavutada hinnastabiilsus kui esmane eesmärk kehtib Rootsi suhtes alates 1. juunist 1998 ning alates 1. maist 2004, 1. jaanuarist 2007 ja 1. juulist 2013 nende

liikmesriikide suhtes, kes ühinesid ELiga nendel kuupäevadel. See tugineb asjaolule, et hinnastabiilsuse põhimõtet, mis on üks liidu juhtpõhimõtte (aluslepingu artikkel 119), kohaldatakse ka erandiga liikmesriikide suhtes. Samuti tugineb see asutamislepingu eesmärgile, mille kohaselt peavad kõik liikmesriigid püüdlema makromajandusliku lähenemise poole, mis hõlmab hinnastabiilsust ja mille hindamiseks koostavad EKP ja Euroopa Komisjon regulaarselt aruandeid. See järeldus lähtub ka keskpanga sõltumatuse *ratio legis*'est, mis on põhjendatud ainult siis, kui üldine hinnastabiilsuse eesmärk on ülimuslik.

Käesolevas aruandes põhinevad riike käsitlevad hinnangud osutatud järeldustel aja kohta, mil nende liikmesriikide keskpangad, mille suhtes on kehtestatud erand, peavad esmase eesmärgina järgima hinnastabiilsust.

Institutsiooniline sõltumatus

Institutsioonilise sõltumatuse põhimõtet väljendavad selgelt aluslepingu artikkel 130 ja põhikirja artikkel 7. Need kaks artiklit keelavad liikmesriigi keskpangal ja selle otsuseid tegevate organite liikmetel taotleda või saada juhiseid ELi institutsioonidelt või organitelt, mõne liikmesriigi valitsuselt või mis tahes muult organilt. Samuti keelavad need artiklid liidu institutsioonidel, organitel või asutustel ning liikmesriikide valitsustel püüda mõjutada neid keskpankade otsuseid tegevate organite liikmeid, kelle otsused võivad mõjutada EKPSiga seotud ülesannete täitmist riigi keskpanga poolt. Kui riigi õigusaktidesse on üle võetud aluslepingu artiklis 130 ja põhikirja artiklis 7 sätestatu, peavad õigusaktid sisaldama mõlemat keeldu ega tohi kitsendada nende kohaldamisala.²⁰

Olenemata sellest, kas liikmesriigi keskpank on riigiasutus, eriülesandega avalik-õiguslik asutus või lihtsalt aktsiaselts, on olemas oht, et omanik võib omandiõiguse kaudu mõjutada selle otsuseid, mis puudutavad EKPSiga seotud ülesandeid. Aktsionäride õiguste kaudu või muul viisil avaldatav mõju võib kahjustada liikmesriigi keskpanga sõltumatust ja peab seetõttu olema seadusega piiratud.

Juhiste andmise keeld

Kolmandate isikute õigus anda EKPSiga seotud ülesannete asjus juhiseid liikmesriikide keskpankadele, nende otsustusorganitele või viimaste liikmetele ei ole kooskõlas aluslepingu ega põhikirjaga.

Liikmesriigi keskpanga mis tahes kujul osalemine finantsstabiilsust tugevdavate meetmete kohaldamisel peab olema kooskõlas aluslepinguga, st keskpank peab oma ülesandeid täitma täielikus vastavuses funktsionaalse, institutsioonilise ja finantssõltumatuse põhimõttega, et tagada oma ülesannete nõuetekohane täitmine

²⁰ Arvamus CON/2011/104.

aluslepingu ja põhikirja kohaselt.²¹ Kui liikmesriigi õigus näeb keskpangale ette rolli, mis ületab tema nõuandefunktsiooni, ja annab talle lisaülesandeid, peab olema tagatud, et sellised ülesanded ei mõjuta toimimist puudutavast ega rahalisest seisukohast keskpanga võimet täita EKPSiga seotud ülesandeid.²² Lisaks peab liikmesriigi keskpanga esindaja kaasamisel kollegiaalse otsustusorgani või muu organi töösse arvestama liikmesriigi keskpanga otsustusorgani liikme isikusõltumatuse nõuetega.²³

Otsuste heakskiitmise, peatamise, tühistamise või edasilükkamise keeld

Kolmandate isikute õigused kiita heaks, peatada, tühistada või edasi lükata EKPSiga seotud ülesannetega seonduvaid keskpanga otsuseid ei ole kooskõlas aluslepingu ega põhikirjaga.

Õiguslikel alustel otsuste tsenseerimise keeld

Muude organite kui sõltumatute kohtute õigus tsenseerida õiguslikel alustel otsuseid, mis on seotud EKPSi ülesannete täitmisega, ei ole kooskõlas aluslepingu ega põhikirjaga, sest nende ülesannete täitmist ei tohi poliitilisel tasandil ümber hinnata. Keskpanga presidendi õigus peatada EKPSi või liikmesriigi keskpanga otsustusorgani otsuse rakendamine õiguslikel alustel ja seejärel selle edastamine poliitilistele organitele lõplikuks otsustamiseks on samaväärne kolmandatelt isikutelt juhiste taotlemisega.

Liikmesriigi keskpanga otsustusorganite töös hääleõigusega osalemise keeld

Kolmandate isikute esindajate osalemine liikmesriigi keskpanga otsustusorgani töös hääleõigusliku liikmena küsimustes, mis puudutavad EKPSiga seotud ülesannete täitmist liikmesriigi keskpanga poolt, on aluslepingu ja põhikirjaga vastuolus isegi siis, kui nende hääl ei ole otsustav. Ka ilma hääleõigusega osalemine on aluslepingu ja põhikirjaga vastuolus, kui osalemine segab EKPSiga seotud ülesannete täitmist nimetatud otsustusorgani poolt või ohustab EKPSi konfidentsiaalsuskorra järgimist.²⁴

Liikmesriigi keskpanga otsusega seoses eelneva konsulteerimise keeld

Liikmesriigi keskpanga seadusest tulenev sõnaselge kohustus konsulteerida enne keskpanga otsuse tegemist kolmandate isikutega annab viimastele ametlikult võimaluse lõplikku otsust mõjutada ja on seetõttu vastuolus aluslepingu ning EKPSi ja EKP põhikirjaga.

Liikmesriigi keskpanga ja kolmandate isikute dialoog, isegi kui see põhineb seadusest tuleneval kohustusel anda teavet ja vahetada seisukohti, on siiski vastavuses keskpanga sõltumatuse nõudega, kui

- sellega ei mõjutata liikmesriigi keskpanga otsustusorganite liikmete sõltumatust;

²¹ Arvamus CON/2010/31.

²² Arvamus CON/2009/93.

²³ Arvamus CON/2010/94.

²⁴ Arvamused CON/2014/25 ja CON/2015/57.

- liikmesriikide keskpankade presidentide eristaatust EKP otsustusorganite liikmena arvestatakse täiel määral;
- täidetakse põhikirjast tulenevaid konfidentsiaalsusnõudeid.

Liikmesriigi keskpanga otsustusorganite liikmete kohustuste täitmine kolmandate isikute poolt

Õigusaktide sätted, milles käsitletakse liikmesriigi keskpanga otsustusorganite liikmete kohustuste täitmist kolmandate isikute poolt (näiteks valitsuste poolt seoses raamatupidamisaruannetega), peaksid sisaldama piisavalt kaitsemeetmeid tagamaks, et selline kohustuste täitmise õigus ei mõjuta liikmesriigi keskpanga otsustusorgani liikme suutlikkust langetada EKPSiga seotud ülesannetes sõltumatult otsuseid (või rakendada EKPSi tasandil tehtud otsuseid). On soovitatav, et liikmesriigi keskpanga põhikirjas sisalduks sellesisuline selgesõnaline säte.

Isikusõltumatus

Keskpanga sõltumatust aitab tagada ka EKPSi ja EKP põhikirja säte, mis käsitleb liikmesriigi keskpanga otsustusorganite liikmetele tagatud ametiaega. Liikmesriikide keskpankade presidendid on EKP üldnõukogu liikmed ja saavad EKP nõukogu liikmeks, kui nende liikmesriik võtab kasutusele euro. Põhikirja artikli 14.2 kohaselt peab liikmesriigi keskpanga põhikiri sätestama, et presidendi ametiaeg kestab vähemalt viis aastat. Keskpanga president on kaitstud meelevaldse ametist vabastamise eest, kui on sätestatud, et teda saab ametist vabastada ainult juhul, kui ta ei vasta enam tingimustele, mis on vajalikud tema kohustuste täitmiseks, või kui ta on süüdi tõsisel üleastumises, kusjuures tagatakse võimalus pöörduda Euroopa Liidu Kohtusse. Liikmesriigi keskpanga põhikiri peab seda sätet järgima allkirjeldatud viisil.

Aluslepingu artikkel 130 keelab liikmesriigi valitsusel ja teistel organitel mõjutada liikmesriigi keskpanga otsuseid tegevaid organeid nende ülesannete täitmisel. Eelkõige on liikmesriigil keelatud püüda mõjutada liikmesriigi keskpanga otsuseid tegevaid organeid, muutes riigi õigusakte, mis mõjutavad organite liikmetele makstavat töötasu. Nimetatud õigusaktid peaksid põhimõtteliselt rakenduma vaid tulevikus ametisse astujatele.²⁵

Liikmesriigi keskpanga presidendi vähim ametiaeg

EKPSi ja EKP põhikirja artikli 14.2 kohaselt peab liikmesriigi keskpanga põhikiri sätestama, et presidendi ametiaeg kestab vähemalt viis aastat. See ei välista pikema ametiaegu, kusjuures tähtajatu ametiaja korral ei ole vaja liikmesriigi keskpanga põhikirja kohandada, kui presidendi ametist vabastamise alused on kooskõlas EKPSi ja EKP põhikirja artikliga 14.2. Liikmesriigi õigusaktid, milles on

²⁵ Vt näiteks arvamused CON/2010/56, CON/2010/80, CON/2011/104 ja CON/2011/106.

sätetatud kohustuslik pensioniiga, peaksid tagama, et pensioniiga ei katkestaks põhikirja artiklis 14.2 ette nähtud minimaalset ametiaega, mis on EKP nõukogu liikme puhul ülimuslik kohustusliku pensioniea suhtes.²⁶ Liikmesriigi keskpanga põhikirja muutmise korral tuleks muutmisaktiga kaitsta ametiaega, mis tagatakse keskpanga presidendile ja teistele otsustusorganite liikmetele, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse.

Liikmesriigi keskpanga presidendi ametist vabastamise alused

Liikmesriigi keskpanga põhikiri peab tagama, et keskpanga presidenti ei tohi ametist vabastada muudel alustel peale nende, mis on nimetatud EKPSi ja EKP põhikirja artiklis 14.2. Selle nõude eesmärk on takistada seda, et keskpanga presidendi ametisse nimetamise kaasatud ametiasutused, eelkõige valitsus või parlament, võiksid keskpanga presidendi ametikohalt meelevaldselt vabastada. Liikmesriigi keskpanga põhikiri peaks kas viitama EKPSi ja EKP põhikirja artiklile 14.2, inkorporeerima selle sätted ja viitama nende allikale või jätma välja sätted, mis ei vasta EKPSi ja EKP põhikirja artiklis 14.2 sätestatud ametist vabastamise alustele, või jätma ametist vabastamise alused üldse mainimata (kuna artikkel 14.2 on vahetult kohaldatav). Kui keskpanga president on valitud või ametisse nimetatud, ei tohi teda ametist vabastada muudel alustel peale nende, mis on nimetatud EKPSi ja EKP põhikirja artiklis 14.2, ning seda isegi juhul, kui keskpanga president ei ole veel oma ülesandeid täitma asunud.

Ametiaja kaitstus ja ametist vabastamise alused liikmesriigi keskpanga otsustusorganite liikmete (v.a keskpanga president) puhul, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse

Isikusõltumatus oleks ohus, kui keskpanga presidendile tagatud ametiaja kohta kehtivaid eeskirju ja ametist vabastamise aluseid ei kohaldataks ka keskpanga otsustusorganite teiste liikmete suhtes, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse.²⁷ Mitmed aluslepingu ja põhikirja sätted näevad ette sarnase ametiaja kaitstuse. Põhikirja artiklist 14.2 tulenev ametiaja kaitstus ei piirdu ainult keskpanga presidendi ametikohaga ning aluslepingu artikkel 130 ja põhikirja artikkel 7 viitavad liikmesriigi keskpanga otsuseid tegevate organite liikmetele, mitte konkreetselt keskpanga presidendile. See on asjakohane eelkõige siis, kui keskpanga president on *primus inter pares* kolleegide seas, kellel on samaväärne hääleõigus, või kui teised liikmed on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse.

Kohtuliku läbivaatamise õigus

Et piirata ametist vabastamise aluste hindamisel poliitilise suva võimalikkust, peab liikmesriigi keskpanga otsustusorganite liikmetel olema õigus edastada enda ametist vabastamise mis tahes otsused hindamiseks sõltumatule kohtule.

²⁶ Arvamus CON/2012/89.

²⁷ Tähtsaimad EKP arvamusel selles valdkonnas on järgmised: CON/2004/35; CON/2005/26; CON/2006/32; CON/2006/44 ja CON/2007/6.

Põhikirja artiklis 14.2 sätestatakse, et liikmesriigi keskpanga president, kes on ametist vabastatud, võib vaidlustada selle otsuse Euroopa Liidu Kohtus. Liikmesriigi õigusaktid peaksid kas viitama põhikirjale või mitte sätestama õigust vaidlustada sellist otsust Euroopa Liidu Kohtus (kuna põhikirja artikkel 14.2 on vahetult kohaldatav).

Samuti tuleks liikmesriikide õigusaktides sätestada riigi kohtute õigus vaadata läbi otsuseid, millega vabastatakse ametist teisi liikmesriigi keskpanga otsustusorganite liikmeid, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse. See õigus võib olla sätestatud seaduses üldiselt või mõne erisättega. Isegi kui see õigus võib tuleneda seadusest üldiselt, oleks õiguskindluse huvides siiski soovitatav see konkreetselt ette näha.

Kaitsemeetmed huvide konflikti vältimiseks

Isikusõltumatus tähendab ka seda, et liikmesriigi keskpanga otsustusorganite liikmetel, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse, ei teki huvide konflikti asjaomase keskpanga (ja samuti keskpankade presidentide puhul EKP) vastu võetud kohustuste ja muude kohustuste vahel, mis otsustusorganite liikmetel võivad olla ja mis võivad ohustada nende isikusõltumatust. Põhimõtteliselt on liikmesus EKPSiga seotud ülesannete täitmisse kaasatud otsustusorganites vastuolus teiste ülesannete täitmisega, mis võiksid kaasa tuua huvide konflikti. Eelkõige ei tohi selliste otsustusorganite liikmetel olla nende tegevust mõjutada võivaid ametikohti või huve seoses tööga riigi seadusandliku või täitevvõimu esindajana või regionaalses või kohalikus omavalitsuses või äriettevõttes. Esmajoones tuleb tagada võimaliku huvide konflikti ennetamine nende otsustusorganite liikmete puhul, kes ei kuulu tegevjuhtkonda.

Finantssõltumatus

Isegi kui liikmesriigi keskpangal on täielik funktsionaalne, institutsiooniline ja isikusõltumatus (st see on tagatud liikmesriigi keskpanga põhikirjaga), oleks keskpanga üldine sõltumatus ohus, kui ta ei saaks oma volituste teostamiseks (st selleks, et täita talle aluslepingu ning EKPSi ja EKP põhikirjaga määratud EKPSiga seotud ülesandeid) iseseisvalt kasutada piisaval määral finantsvahendeid.

Liikmesriik ei tohi panna oma keskpanga olukorda, kus keskpangal ei ole EKPSi või eurosüsteemiga seotud ülesannete täitmiseks vajalikul määral finantsvahendeid või netoomakapitali.²⁸ Olgu märgitud, et põhikirja artiklites 28.1 ja 30.4 nähakse EKP jaoks ette võimalus kutsuda liikmesriikide keskpankasid täiendavalt üles tegema sissemakseid EKP kapitali ning üle kandma täiendavaid välisvaluutareserve.²⁹

²⁸ Arvamused CON/2014/24, CON/2014/27 ja CON/2014/56.

²⁹ Põhikirja artiklit 30.4 kohaldatakse ainult eurosüsteemis.

Lisaks sätestatakse põhikirja artiklis 33.2³⁰, et kui EKP kannab kahjumit, mida ei ole võimalik täielikult katta EKP üldreservfondi arvelt, võib EKP nõukogu teha otsuse katta kahjumi ülejäänud osa asjaomase majandusaasta emissioonitulu arvelt proportsionaalselt nende summadega, mis on jaotatud riikide keskpankadele. Finantssõltumatuse põhimõtte tähendab, et nende sätete täitmiseks peab liikmesriigi keskpank olema võimeline täitma oma funktsioone takistamatult.

Peale selle tähendab finantssõltumatuse põhimõtte seda, et liikmesriigi keskpangal peab olema piisavalt vahendeid mitte ainult EKPSiga seotud ülesannete, vaid ka oma riigisiseste ülesannete (nt oma halduse ja tegevuse rahastamine) täitmiseks.

Kõigil eespool nimetatud põhjustel tähendab finantssõltumatus ka seda, et liikmesriigi keskpank peaks alati olema piisavalt kapitaliseeritud. Eelkõige tuleb igal juhul vältida olukorda, kus riigi keskpanga netoomakapital on pikema aja vältel põhikirjajärgsest kapitalist väiksem või isegi negatiivne, samuti kus tema kapitali ja reserve ületavat kahjumit kantakse üle. Iga selline olukord võib kahjustada riigi keskpanga võimet täita oma EKPSiga seotud, aga ka riigisiseseid ülesandeid. Peale selle võib selline olukord mõjutada eurosüsteemi rahapoliitika usaldusväärsust. Seepärast on olukorras, kus riigi keskpanga netoomakapital langeb põhikirjajärgse kapitali tasemest allapoole või muutub isegi negatiivseks, keskpanga finantssõltumatuse põhimõtte täitmiseks vaja, et liikmesriik tagaks mõistliku aja jooksul oma keskpangale piisava koguse kapitali vähemalt põhikirjajärgse kapitali taseme saavutamiseks. EKP puhul on nõukogu selle küsimuse tähtsust juba tunnistanud, võttes vastu 8. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1009/2000 Euroopa Keskpanga kapitali suurendamise kohta.³¹ See võimaldas EKP nõukogul teha otsuseid EKP kapitali tegeliku suurendamise kohta selleks, et säilitada EKP tegevuse toetamiseks vajaliku kapitalibaasi piisavus.³² Liikmesriikide keskpankadel peaks olema rahaliselt võimalik sellistele otsustele reageerida.

Finantssõltumatuse põhimõtte hindamisel tuleks lähtuda sellest, kas kolmandad isikud saavad otseselt või kaudselt mõjutada peale keskpanga ülesannete ka keskpanga võimet oma volitusi teostada, seda nii toimimise (personal) kui ka rahalisest seisukohast (piisavad vahendid). Eriti asjakohased on selles suhtes järgmised finantssõltumatuse aspektid.³³ Tegu on finantssõltumatuse tahkudega, mille puhul liikmesriikide keskpangad on välismõjude suhtes kõige haavatavamad.

Eelarve määramine

Kui kolmandal isikul on õigus määrata või mõjutada liikmesriigi keskpanga eelarvet,

³⁰ Põhikirja artiklit 33.2 kohaldatakse ainult eurosüsteemis.

³¹ EÜT L 115, 16.5.2000, lk 1.

³² 13. detsembri 2010. aasta otsus EKP/2010/26 Euroopa Keskpanga kapitali suurendamise kohta (ELT L 11, 15.1.2011, lk 53).

³³ Tähtsaimad EKP arvamused selles valdkonnas on järgmised: CON/2002/16, CON/2003/22, CON/2003/27, CON/2004/1, CON/2006/38, CON/2006/47, CON/2007/8, CON/2008/13, CON/2008/68 ja CON/2009/32.

on see vastuolus finantssõltumatuse nõudega, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud kaitseklausel, mille kohaselt ei piira selline õigus rahalisi vahendeid, mida keskpangad vajavad EKPSiga seotud ülesannete täitmiseks.

Raamatupidamiseeskirjad

Raamatupidamisaruanded tuleks koostada kas kooskõlas üldiste raamatupidamiseeskirjadega või liikmesriigi keskpanga otsustusorganite täpsustatud eeskirjadega. Kui selle asemel määratakse need eeskirjad kolmandate isikute poolt, tuleb nendes vähemalt arvestada liikmesriigi keskpanga otsustusorganite ettepanekuid.

Raamatupidamise aastaaruande peaksid vastu võtma liikmesriigi keskpanga otsustusorganid, keda abistavad sõltumatud raamatupidajad, ning tingimuseks võib olla seatud selle järgnev heakskiitmine kolmandate isikute (nt valitsus, parlament) poolt. Kasumi arvutamise kohta peaks liikmesriigi keskpanga otsustusorganitel olema võimalik teha sõltumatu ja professionaalne otsus.

Kui liikmesriigi keskpanga tegevust kontrollib riigikontroll või samalaadne organ, kelle ülesanne on jälgida riigi raha kasutamist, peaks kontrolli ulatus olema õigusaktidega selgelt määratletud, see ei tohiks piirata liikmesriigi keskpanga sõltumatu audiitori³⁴ tegevust ning kooskõlas institutsioonilise sõltumatuse põhimõttega peaks see järgima liikmesriigi keskpangale ja selle otsustusorganitele juhiste andmise keeldu ning mitte mõjutama EKPSiga seotud ülesannete täitmist.³⁵ Riiklik auditeerimine tuleb läbi viia poliitikaväliselt, sõltumatult ja üksnes ametipädevusest lähtudes.

Kasumi jaotamine, liikmesriigi keskpanga kapital ja eraldised

Liikmesriigi keskpanga põhikirjas võib sätestada kasumi jaotamise viisid. Selliste sätete puudumisel peaksid kasumi jaotamise otsuse tegema liikmesriigi keskpanga otsustusorganid ametipädevusest lähtudes ning see ei tohiks olla allutatud kolmandate isikute suvale, välja arvatud juhul, kui on olemas sõnaselge kaitseklausel, milles on sätestatud, et see ei piira finantsvahendeid, mida liikmesriigi keskpang vajab EKPSiga seotud ülesannete ja riigisiseste ülesannete täitmiseks.

Kasumi tohib riigieelarvesse eraldada alles siis, kui varasematest perioodidest kogunenud mis tahes kahju on kaetud³⁶ ning loodud on eraldised, mida on vaja selleks, et kaitsta liikmesriigi keskpanga kapitali ja vara reaalkaotust. Ajutised või sihtotstarbelised seadusandlikud meetmed, millega sisuliselt antakse liikmesriigi keskpangale juhiseid selle kasumi jaotamise kohta, ei ole lubatud.³⁷ Samamoodi

³⁴ Liikmesriikide keskpankade väliste sõltumatute audiitorite tegevuse kohta vt põhikirja artikkel 27.1.

³⁵ Arvamused CON/2011/9, CON/2011/53 ja CON/2015/57.

³⁶ Arvamus CON/2009/85.

³⁷ Arvamused CON/2009/26 ja CON/2013/15.

oleks finantssõltumatuse põhimõttega vastuolus liikmesriigi keskpanga realiseerimata kapitalitulule kehtestatud maks.³⁸

Liikmesriik ei tohi oma keskpangale peale sundida kapitali vähendamist, kui keskpanga otsustusorganitega ei ole saavutatud eelnevat kokkulepet, mille eesmärk peab olema tagada, et keskpangale jääb piisavalt rahalisi vahendeid aluslepingu artikli 127 lõikega 2 ja põhikirjaga ette nähtud ülesannete täitmiseks EKPSi liikmena. Samal põhjusel tohib liikmesriigi keskpanga kasumi jaotamise eeskirjade muutmist algetada ja selle üle otsustada ainult koostöös keskpanga endaga, kes oskab kõige paremini hinnata, kui suur tema reservkapital olema peab.³⁹ Liikmesriigi keskpangal peab olema vabadus moodustada sõltumatult eraldi oma kapitali ja varade reaalkaalu kaitsmiseks. Samuti ei tohi liikmesriigid takistada keskpanga suurendamast oma reservkapitali tasemeni, mis on EKPSi liikmele vajalik oma ülesannete täitmiseks.⁴⁰

Järelevalveasutuste finantsvastutus

Enamikus liikmesriikides tegutseb finantsjärelevalveasutus liikmesriigi keskpanga juures. See ei ole probleem, kui järelevalveasutuse kohta kehtib keskpanga sõltumatu otsustusõigus. Kui õigusnormides aga sätestatakse, et järelevalveasutused teevad otsuseid eraldi, siis tuleb tagada, et nende vastuvõetud otsused ei ohusta liikmesriigi keskpanga kui terviku vahendeid. Sellistel juhtudel tuleks liikmesriigi õigusaktidega kindlustada liikmesriigi keskpanga lõplik kontroll järelevalveasutuste otsuste üle, mis võivad mõjutada keskpanga sõltumatust, eriti finantssõltumatust.

Sõltumatus personaliküsimustes

Liikmesriik ei tohi kahjustada oma keskpanga võimet võtta tööle ja hoida tööl kvalifitseeritud personali, keda keskpang vajab talle aluslepingu ja põhikirjaga antud ülesannete sõltumatuks täitmiseks. Samuti ei tohi liikmesriigi keskpanga panna olukorda, kus tal on oma personali üle piiratud kontroll või kontroll puudub või kus liikmesriigi valitsus saab mõjutada keskpanga personalipoliitikat.⁴¹ Otsuseid, mis käsitlevad liikmesriigi keskpanga otsustusorganite liikmete ja töötajate töötasu reguleerivate õigusaktide muudatusi, tuleks teha tihedas ja tulemuslikus koostöös asjaomase keskpangaga, võttes arvesse keskpanga seisukohti, et tagada keskpanga jätkuv suutlikkus täita oma ülesandeid iseseisvalt.⁴² Sõltumatus personaliküsimustes laieneb ka personali pensionidele. Muudatused, mille tulemusel väheneb liikmesriigi keskpanga töötajate töötasu, ei tohi mõjutada keskpanga õigust

³⁸ Arvamused CON/2009/63 ja CON/2009/59.

³⁹ Arvamused CON/2009/83 ja CON/2009/53.

⁴⁰ Arvamused CON/2009/26 ja CON/2012/69.

⁴¹ Arvamused CON/2008/9, CON/2008/10 ja CON/2012/89.

⁴² Peamised arvamused on järgmised: CON/2010/42, CON/2010/51, CON/2010/56, CON/2010/69, CON/2010/80, CON/2011/104, CON/2011/106, CON/2012/6, CON/2012/86 ja CON/2014/7.

hallata tema enda finantsvahendeid, sh vahendeid, mis vabanevad tänu keskpanga makstavate palkade vähenemisele.⁴³

Omandi- ja varaõigused

Kolmandate isikute õigused sekkuda või anda keskpangale juhiseid selle valduses oleva vara kohta on vastuolus finantssõltumatuse põhimõttega.

2.2.4 Konfidentsiaalsus

EKPSi ja EKP põhikirja artiklist 37 tulenev EKP ja liikmesriikide keskpankade personali ning juhtorganite liikmete kohustus hoida ametisaladust võib anda aluse samalaadseteks säteteks liikmesriigi keskpanga põhikirjas või liikmesriigi õigusaktides. Liidu õiguse ja selle alusel vastu võetud eeskirjade ülimuslikkus tähendab ka seda, et liikmesriigi õigusaktid, mis käsitlevad kolmandate isikute juurdepääsu dokumentidele, peavad olema kooskõlas liidu õiguse asjaomaste sätetega, sh põhikirja artikliga 37, ega tohi viia EKPSi konfidentsiaalsuskorra rikkumiseni. Riigikontrollil või samalaadsel organil tohib keskpanga valduses olevatele konfidentsiaalsetele andmetele ja dokumentidele olla juurdepääs ainult selles ulatuses, mis on vajalik niisugusele teabele juurdepääsu saanud organi seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks; juurdepääs ei tohi mõjutada EKPSi sõltumatust ega rikkuda EKPSi konfidentsiaalsuskorda, mida keskpanga otsustusorganite liikmed ja töötajad peavad täitma.⁴⁴ Keskpangad peavad tagama, et sellised organid kaitsevad neile kättesaadavaks tehtud andmete ja dokumentide konfidentsiaalsust keskpanga rakendatud konfidentsiaalsusega samal tasemel.

2.2.5 Laenu ja eesõiguste andmise keeld

Laenu ja eesõiguste andmise keeluga seoses oli 2004., 2007. ja 2013. aastal Euroopa Liiduga ühinenud liikmesriikide õigusakte vaja kohandada, et need oleksid ühinemiskuupäevast olenevalt kas alates 2004. aasta 1. maist, 2007. aasta 1. jaanuarist või 2013. aasta 1. juulist kooskõlas aluslepingu ja põhikirja asjakohaste sätetega. Rootsi pidi vajalikud kohandused jõustama 1. jaanuaril 1995.

2.2.5.1 Keskpankade laenukeeld

Keskpankade laenukeeld on sätestatud aluslepingu artikli 123 lõikes 1, mille kohaselt on keelatud EKP või liikmesriikide keskpankade arvelduslaenud või muud tüüpi laenuvõimalused liidu institutsioonidele, organitele või asutustele, liikmesriikide

⁴³ Arvamus CON/2014/38.

⁴⁴ Arvamused CON/2015/8 ja CON/2015/57.

keskvalitsustele, regionaalsetele, kohalikele või muudele avaliku võimu organitele, teistele avalik-õiguslikele isikutele või riigi osalusega äriühingutele; samuti on keelatud EKP-I või liikmesriikide keskpankadel osta neilt otse võlainstrumente. Aluslepinguga on ette nähtud üks erand sellest keelust: keeldu ei kohaldata avaliku sektori krediidiasutuste suhtes, mida liikmesriikide keskpangad ja EKP kohtlevad keskpangapoolse reservidega varustamise seisukohalt võrdsetel alustel erakrediidiasutustega (aluslepingu artikli 123 lõige 2). Peale selle võivad EKP ja liikmesriikide keskpangad toimida eespool nimetatud avaliku sektori asutuste fiskaalagentidena (põhikirja artikkel 21.2). Keskpankade laenukeelu täpset kohaldamisala on lähemalt selgitatud nõukogu 13. detsembri 1993. aasta määruses (EÜ) nr 3603/93 asutamislepingu artiklis 104 ja artikli 104b lõikes 1 nimetatud keeldude kohaldamiseks vajalike määratluste täpsustamise kohta⁴⁵, milles on selgelt sätestatud, et kõnealune keeld hõlmab igasuguste kohustuste rahastamist, mis avalikul sektoril on kolmandate isikute ees.

Keskpankade laenukeeld on möödapääsmatult oluline tagamaks, et rahapoliitika esmast eesmärki (tagada hinnastabiilsus) ei takistata. Lisaks lõdvendab avaliku sektori rahastamine keskpanga poolt eelarvedistsipliini. Seega tuleb kõnealust keeldu tõlgendada laiendavalt, et tagada selle range kohaldamine, mis on piiratud ainult aluslepingu artikli 123 lõikes 2 ja määruses (EÜ) nr 3603/93 sätestatud eranditega. Nii et kuigi aluslepingu artikli 123 lõige 1 osutab konkreetselt laenuvõimalustele, st tagasimaksmiskohustusele, kehtib kõnealune keeld *a fortiori* muude rahastamisvormide suhtes, st selliste suhtes, millega tagasimaksmiskohustust ei kaasne.

EKP üldine seisukoht liikmesriikide õigusaktide vastavuse kohta laenukeelu sättele on kujundatud eeskätt aluslepingu artikli 127 lõike 4 ja artikli 282 lõike 5 kohaste konsultatsioonide raames, mida liikmesriigid peavad EKPga seoses riikide õigusaktide eelnõudega.⁴⁶

Keskpankade laenukeelu ülevõtmine liikmesriikide õigusaktidesse

Üldiselt ei ole aluslepingu artiklit 123, mida täiendab määrus (EÜ) nr 3603/93, vaja riigisisestesse õigusaktidesse üle võtta, sest mõlemad on vahetult kohaldatavad. Kui riigi õigussätetes neid vahetult kohaldatavaid liidu sätteid siiski kajastatakse, ei või need kitsendada keskpankade laenukeelu kohaldamisala ega laiendada liidu õigusega ette nähtud erandeid. Näiteks on keskpankade laenukeeluga vastuolus liikmesriigi õigusaktid, milles sätestatakse, et liikmesriigi keskpank rahastab

⁴⁵ EÜT L 332, 31.12.1993, lk 1. Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 104 ja artikli 104b lõige 1 on nüüd aluslepingu artikkel 123 ja artikli 125 lõige 1.

⁴⁶ Vt 2008. aasta lähenemisaruanne, lk 23, joonealune märkus 13, kus on loetletud ERI/EKP peamised, 1995. aasta maist kuni 2008. aasta märtsini vastu võetud arvamused selles valdkonnas. Tähtsaimad EKP arvamused selles valdkonnas on järgmised: CON/2008/46; CON/2008/80; CON/2009/59 ja CON/2010/4.

liikmesriigi finantskohustusi rahvusvaheliste finantsasutuste (välja arvatud Rahvusvaheline Valuutafond määruses (EÜ) nr 3603/93⁴⁷ ette nähtud ülesannetes) või kolmandate riikide vastu.

Avaliku sektori rahastamine või avaliku sektori poolt kolmandate isikute vastu võetud kohustuste rahastamine

Liikmesriigi õigusaktidega ei tohi nõuda, et liikmesriigi keskpangad rahastaks teiste avaliku sektori asutuste ülesannete täitmist või avaliku sektori kohustusi kolmandate isikute vastu. Eelkõige ei tohi liikmesriigi õigusaktidega teha riigi keskpangale ülesandeks rahastada kolmandate isikute tegevust, kui see rahastamine ei ole seotud ühegi keskpanga ülesande ega funktsiooniga, vaid on valitsuse kohustus.⁴⁸ Näiteks ei ole keskpankade laenukeeluga vastavuses liikmesriigi õigusaktid, millega lubatakse või nõutakse, et selle riigi keskpangad rahastaks riigi keskpangast sõltumatuid ja valitsuse pikendusena toimivaid kohtuasutusi või kohtulaadseid asutusi. Et tagada laenukeelu järgimine, tuleb täielikult ja piisavalt tasustada iga uut riigi keskpangale antud ülesannet, mis a) ei ole keskpanga ülesanne või tegevus, mis hõlbustab keskpanga ülesande täitmist; või b) on seotud valitsuse ülesandega ja mida täidetakse valitsuse huvides.⁴⁹

Uue ülesande valitsuse ülesandeks liigitamise olulised kriteeriumid on: a) selle ebatavaline iseloom; b) tõsiasi, et seda täidetakse valitsuse nimel ja ainuhoodes; c) see mõjutab riigi keskpanga institutsioonilist, finants- ja isikusõltumatust. Eeskätt võib ülesande liigitada valitsuse ülesandeks, kui uus ülesanne täidab üht järgmistest tingimustest: a) selle tulemusel tekib keskpanga olemasolevate ülesannetega huvide konflikt, mida ei ole piisavalt käsitletud; b) see on ebaoproportsionaalne, arvestades riigi keskpanga finants- või organisatsioonilist suutlikkust; c) see ei sobi riigi keskpanga institutsioonilisse raamistikku; d) see kätkeb olulisi finantsriske ja e) toob riigi keskpanga otsustusorganite liikmetele kaasa poliitilised riskid, mis on ebaoproportsionaalsed ja võivad negatiivselt mõjutada ka nende isikusõltumatust.⁵⁰

Mõned riikide keskpankadele antud uued ülesanded, mida EKP peab valitsuse ülesanneteks, on: a) kriisilahendusfondide rahastamise või kriisilahenduse rahastamise korraldusega seotud ülesanded ning hoiuste või investeringute tagamise skeemidega seotud ülesanded⁵¹; b) pangakontonumbrite keskregistri loomisega seotud ülesanded⁵²; c) kredidivahendaja ülesanded.⁵³ Keskpanga

⁴⁷ Arvamus CON/2013/16.

⁴⁸ Arvamus CON/2006/15.

⁴⁹ Arvamused CON/2011/30, CON/2015/36 ja CON/2015/46.

⁵⁰ Arvamused CON/2015/22, CON/2015/36 ja CON/2015/46.

⁵¹ Arvamused CON/2011/103 ja CON/2012/22. Mõned konkreetset juhtumid on esitatud ka jaotises „Kriisilahendusfondide või kriisilahenduse rahastamise korralduse ning hoiusekindlustuse ja investeringute tagamise skeemide rahaline toetamine”.

⁵² Arvamused CON/2015/36 ja CON/2015/46.

ülesanded võivad seevastu muu hulgas olla järelevalveülesanded või nende järelevalveülesannetega seotud ülesanded, nagu tarbijakaitse finantsteenuste valdkonnas⁵⁴, laenu saavate äriühingute järelevalve⁵⁵ või tarbimislauade pakkujate ja vahendajate järelevalve.⁵⁶ Lähtudes arusaamast, et kriisilahendusega seotud haldusülesanded ja järelevalveülesanded täiendavad teineteist, võib tehnilise kriisilahenduse volitustega seotud ülesandeid ja otsuste tegemist pidada samuti keskpanga ülesanneteks tingimusel, et need ei ohusta riigi keskpanga sõltumatust, nagu on sätestatud aluslepingu artiklis 130 ja põhikirja artiklis 7.⁵⁷ Seega ei ole laenukeelu rikkumisega tegemist siis, kui riigi keskpank annab vahendeid järelevalveasutusele ja rahastab seega riiklikust õigusest tuleneva legitiimse finantsjärelevalveülesande täitmist osana oma volitustest või kui keskpank saab anda oma panuse järelevalveasutuse otsustamisprotsessi ja seda mõjutada.⁵⁸

Peale selle ei tohi riigi keskpank võimaldada liikmesriigile sildfinantseerimist, et liikmesriik saaks täita oma kohustusi seoses riigigarantiidega pankade kohustuste tagamiseks.⁵⁹ Laenukeeluga on vastuolus ka keskpanga täielikult realiseerimata, arvestamata ja auditeerimata kasumi jaotamine. Laenukeelust lähtuvalt ei tohi kasumi jaotamise eeskirjade alusel riigieelarvesse kantavaid summasid isegi mitte osaliselt maksta liikmesriigi keskpanga reservkapitalist. Kasumi jaotamise eeskirjad ei tohi seega mõjutada liikmesriigi keskpanga reservkapitali. Liikmesriigi keskpanga varade võõrandamisel riigile on riik kohustatud tasuma varade turuväärtuse ning võõrandamine peab toimuma tasustamisega samal ajal.⁶⁰

Samamoodi ei ole lubatud sekkumine keskpanga muudesse eurosüsteemiga seotud ülesannetesse, nagu näiteks välisvaluutareservide haldamine, maksustades keskpanga teoreetilise ja realiseerimata kapitalitulu.⁶¹

Avaliku sektori kohustuste ülevõtmine

Keskpankade laenukeeluga ei ole vastavuses liikmesriigi õigusaktid, millega nõutakse, et liikmesriigi keskpank võtaks teatavate ülesannete ja kohustuste riikliku ümberkorraldamise tulemusel üle eelnevalt sõltumatu avalik-õigusliku asutuse kohustusi (näiteks seoses sellega, et riigi keskpangale antakse teatavad järelevalveülesanded, mida enne täitsid riik või sõltumatud ametiasutused või avalik-

⁵³ Arvamus CON/2015/12.

⁵⁴ Arvamus CON/2007/29.

⁵⁵ Arvamus CON/2015/45.

⁵⁶ Arvamus CON/2015/54.

⁵⁷ Arvamus CON/2015/22.

⁵⁸ Arvamus CON/2010/4.

⁵⁹ Arvamus CON/2012/4.

⁶⁰ Arvamused CON/2011/91 ja CON/2011/99.

⁶¹ Arvamus CON/2009/63.

õiguslikud isikud), ilma et riigi keskpang oleks täielikult vabastatud kõikidest rahalistest kohustustest, mis tulenevad selle asutuse varasemast tegevusest.⁶² Samamoodi on laenukeeluga vastuolus liikmesriigi õigusaktid, mille kohaselt peab liikmesriigi keskpang saama valitsuselt heakskiidu enne kriisilahendusmeetmete võtmist suurel hulgal juhtudel, kuid mis ei piira keskpanga vastutust üksnes tema enda haldusaktidega.⁶³

Krediidi- ja/või finantseerimisasutuste rahaline toetamine

Keskpankade laenukeeluga ei ole vastavuses liikmesriigi õigusaktid, mille kohaselt riigi keskpang rahastaks sõltumatult ja täielikult oma äranägemise järgi krediidasutusi väljaspool keskpanga ülesandeid (näiteks rahapoliitika, maksesüsteemid või ajutise likviidsustoe operatsioonid) ning toetaks eelkõige maksejõuetuid krediidi- ja/või muid finantseerimisasutusi.

See kehtib eeskätt maksejõuetute krediidasutuste toetamise kohta. Põhjenduseks on see, et maksejõuetu krediidasutuse rahastamisega võtaks riigi keskpang üle valitsuse ülesande.⁶⁴ Sama probleem esineb juhul, kui eurosüsteem rahastab krediidasutust, mis on maksevõime taastamiseks rekapiitalseeritud riigi emiteeritud võlakirjade suunatud emissiooni kaudu, kui puuduvad alternatiivsed turupõhised rahastamisallikad (edaspidi „rekapiitalseerimisvõlakirjad“) ja kui selliseid võlakirju tuleb kasutada tagatisena. Seega kui riik rekapiitalseerib krediidasutust rekapiitalseerimisvõlakirjade suunatud emissiooni kaudu, tekitab rekapiitalseerimisvõlakirjade hilisem kasutamine tagatisena keskpanga likviidsusoperatsioonides kahtlusi seoses keskpankade laenukeeluga⁶⁵. Erakorraline likviidsusabi, mida liikmesriigi keskpang annab sõltumatult ja täielikult oma äranägemise järgi maksevõimelisele krediidasutusele riigigarantii vormis väärtpaberitagatise alusel, peab vastama järgmistele kriteeriumidele: a) tuleb tagada, et riigi keskpanga antud laen on võimalikult lühiajaline; b) peab esinema oht süsteemi stabiilsusele; c) ei tohi olla kahtlusi riigigarantii õigusliku kehtivuse ja täitmisele pööratavuse suhtes kohaldatavate riiklike õigusnormide alusel; d) ei tohi olla kahtlusi riigigarantii majandusliku piisavuse suhtes, mis peab katma nii laenude põhiosa kui ka intressid.⁶⁶

Seetõttu tuleks riigi õigusaktides kaaluda viitamist aluslepingu artiklile 123.

⁶² Arvamus CON/2013/56.

⁶³ Arvamus CON/2015/22.

⁶⁴ Arvamus CON/2013/5.

⁶⁵ Arvamused CON/2012/50, CON/2012/64 ja CON/2012/71.

⁶⁶ Arvamus CON/2012/4; joonealuses märkuses 42 viidatakse teistele selle valdkonna asjaomastele arvamustele.

Kriisilahendusfondide või kriisilahenduse rahastamise korralduse ning hoiusekindlustuse ja investeringute tagamise skeemide rahaline toetamine

Ehkki kriisilahendusega seotud haldusülesandeid peetakse üldiselt aluslepingu artikli 127 lõikes 5 nimetatud ülesannetega seonduvaiks, ei ole ühegi kriisilahendusfondi ega kriisilahenduse rahastamise korralduse rahastamine keskpankade laenukeeluga kooskõlas.⁶⁷ Kui riigi keskpank tegutseb kriisilahendusasutusena, ei tohi ta mingil juhul võtta ega rahastada ühtegi sildasutuse või varahaldusvahendi kohustust.⁶⁸ Seetõttu peaks liikmesriigi õigusaktides selgelt sätestama, et liikmesriigi keskpank ei tohi võtta ega rahastada ühegi nimetatud üksuse kohustusi.⁶⁹

Hoiuste tagamise skeemide direktiivi⁷⁰ ja investeringute tagamise skeemide direktiivi⁷¹ kohaselt tuleb hoiuste tagamise skeemide ja investeringute tagamise skeemide rahastamise kulud kanda vastavalt krediidasutustel või investeerimisühingutel endil. Liikmesriigi õigusaktid, mille kohaselt liikmesriigi keskpank rahastaks krediidasutuste riiklikku hoiuste tagamise skeemi või investeerimisühingute riiklikku investeringute tagamise skeemi, on keskpankade laenukeeluga kooskõlas ainult juhul, kui see tegevus on lühiajaline, on suunatud eriolukorra lahendamisele, ohus on süsteemi stabiilsus ja kui otsuseid tehakse liikmesriigi keskpanga äranägemise järgi.⁷² Seetõttu tuleks riigi õigusaktides kaaluda viitamist aluslepingu artiklile 123. Oma äranägemise järgi laenu andmisel peab liikmesriigi keskpank tagama, et ta ei võta *de facto* üle mõnd valitsuse ülesannet.⁷³ Eelkõige ei tohiks hoiuste tagamise skeemide toetamisest keskpanga poolt kujuneda süstemaatiline eelrahastamise operatsioon.⁷⁴

Fiskaalagendi funktsioon

Põhikirja artikli 21.2 kohaselt võivad EKP ja riikide keskpangad toimida liidu institutsioonide, organite või asutuste, liikmesriikide keskvalitsuste, regionaalsete, kohalike või muude avaliku võimu organite, teiste avalik-õiguslike institutsioonide või riigi osalusega äriühingute fiskaalagentidena. Põhikirja artikli 21.2 eesmärk on võimaldada liikmesriikide keskpankadel pärast rahapoliitilise pädevuse üleandmist

⁶⁷ Arvamus CON/2015/22.

⁶⁸ Arvamused CON/2011/103, CON/2012/99, CON/2015/3 ja CON/2015/22.

⁶⁹ Arvamused CON/2015/33 ja CON/2015/35.

⁷⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/49/EL hoiuste tagamise skeemide kohta (ELT L 173, 12.6.2014, lk 149), põhjendus 27.

⁷¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. märtsi 1997. aasta direktiiv 97/9/EÜ investeringute tagamise skeemide kohta (EÜT L 84, 26.3.1997, lk 22), põhjendus 23.

⁷² Arvamus CON/2015/40.

⁷³ Arvamused CON/2011/83 ja CON/2015/52.

⁷⁴ Arvamus CON/2011/84.

eurosüsteemile endiselt osutada fiskaalagendi teenuseid, mida keskpangad tavaliselt valitsustele ja teistele avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele osutavad, ilma et see rikuks automaatselt laenukeeldu. Määruses (EÜ) nr 3603/93 on ette nähtud mitu sõnaselget ja täpselt määratletud vabastust keskpankade laenukeelust, mis on seotud fiskaalagendi funktsiooniga: a) avalikule sektorile võib anda päevasiseseid laene tingimusel, et need piirnevad päevaga ning neid ei saa pikendada;⁷⁵ b) avaliku sektori konto krediteerimine kolmandate isikute väljastatud tšekkidega enne maksja panga debiteerimist on lubatud juhul, kui tšeki kättesaamisest on kulunud kindlaksmääratud ajavahemik, mis vastab kõnealuse liikmesriigi keskpangal tšekkide sissenõudmiseks tavaliselt kuluvale ajavahemikule, eeldusel et võimalik kõikumine on erandlik, seotud väikese summaga ja tasakaalustub vähese aja möödudes;⁷⁶ c) keskpankade valduses olevaid avaliku sektori poolt käibele lastud ja avalikule sektorile laenatud münte ei loeta laenuvõimaluseks, kui selliste vahendite kogus on väiksem kui 10% ringluses olevatest müntidest.⁷⁷

Fiskaalagendi funktsiooni käsitlevad riiklikud õigusaktid peavad olema kooskõlas liidu õigusega üldiselt ja laenukeeluga konkreetselt.⁷⁸ Arvestades asjaolu, et põhikirja artikkel 21.2 sätestab sõnaselgelt, et fiskaalagendi teenuste osutamine on keskpanga tavaline ja õiguspärane tegevus, on fiskaalagendi teenuste osutamine keskpanga poolt kooskõlas keskpankade laenukeeluga, eeldusel et need teenused jäävad fiskaalagendi funktsiooni piiridesse ning ei kujuta endast avaliku sektori kohustuste rahastamist keskpanga poolt kolmandate isikute suhtes või avalikule sektorile laenu andmist keskpanga poolt (v.a määruses (EÜ) nr 3603/93 kitsalt määratletud erandid).⁷⁹ Kui riigi õigusaktid võimaldavad riigi keskpangas hoida valitsuse hoiuseid ja teenindada valitsuse kontosid, ei tähenda see vastuolu laenukeeluga, kui nende sätete alusel ei saa anda laenu, sh üleöoarvelduslaenu. Laenukeelu järgimise suhtes tekib kahtlus aga näiteks juhul, kui hoiuste või jooksevkonto saldode tasustamine on riigi õigusaktide kohaselt võimalik pigem turumäärast kõrgema kui turumääraga võrdse või sellest madalama intressiga. Turumäärast kõrgema intressimääraga tasustamise puhul on sisuliselt tegemist laenuga, mis on vastuolus laenukeelu eesmärgiga ja võib seetõttu kahjustada keelu eesmärke. Mis tahes tasustamise puhul on oluline, et see kajastaks turuparameetreid. Eriti oluline on korrelatsioon hoiuse intressimäära ja tähtaja vahel.⁸⁰ Liikmesriigi keskpanga poolt fiskaalagendi teenuste tasuta osutamine ei ole vastuolus laenukeeluga, eeldusel et tegemist on fiskaalagendi põhiteenustega.⁸¹

⁷⁵ Vt määruse (EÜ) nr 3603/93 artikkel 4 ja arvamus CON/2013/2.

⁷⁶ Vt määruse (EÜ) nr 3603/93 artikkel 5.

⁷⁷ Vt määruse (EÜ) nr 3603/93 artikkel 6.

⁷⁸ Arvamus CON/2013/3.

⁷⁹ Arvamused CON/2009/23, CON/2009/67 ja CON/2012/9.

⁸⁰ Vt muu hulgas arvamused CON/2010/54, CON/2010/55 ja CON/2013/62.

⁸¹ Arvamus CON/2012/9.

2.2.5.2 Eesõiguste andmise keeld

Aluslepingu artiklis 124 on sätestatud, et „kõik liidu institutsioonidele, organitele või asutustele, liikmesriikide keskvalitsustele, regionaalsetele, kohalikele või muudele avaliku võimu organitele, teistele avalik-õiguslikele isikutele või riigi osalusega äriühingutele rahaasutustes eesõigusi andvad meetmed on keelatud, kui need ei põhine usaldatavusnõuete täitmise järelevalve kaalutlustel”.

Nõukogu määruse (EÜ) nr 3604/93⁸² artikli 1 lõike 1 kohaselt tähendavad kõik eesõigusi andvad meetmed kõiki avaliku võimu kasutamise käigus vastu võetud õigusakte või muid õiguslike vahendeid, mis: a) kohustavad rahaasutusi omandama või hoidma liidu institutsioonide või asutuste, liikmesriikide keskvalitsuste, regionaalsete, kohalike või muude avaliku võimu organite, teiste avalik-õiguslike isikute või riigi osalusega äriühingute võlakohustusi, või b) annavad maksusoodustusi, millest võivad kasu saada ainult rahaasutused, või finantssoodustusi, mis ei järgi turumajanduse põhimõtteid, et soodustada selliste võlakohustuste omandamist või hoidmist nende asutuste poolt.

Liikmesriikide keskpangad kui avaliku võimu kandjad ei tohi võtta meetmeid, millega antakse avalikule sektorile eesõigustatud juurdepääs finantseerimisasutustele, kui sellised meetmed ei põhine usaldatavusnõuete täitmise järelevalve kaalutlustel. Lisaks ei tohi liikmesriikide keskpankade kehtestatud võlainstrumentide mobiliseerimise või pantimise eeskirju kasutada eesõiguste andmise keelust mööda hiilimiseks.⁸³ Liikmesriikide sellealaste õigusaktidega ei tohi kehtestada sellist eesõigustatud juurdepääsu.

Määruse (EÜ) nr 3604/93 artiklis 2 on usaldatavusnõuete täitmise järelevalve kaalutlused määratletud kui need kaalutlused, mis on ELi õigusaktidel põhinevate või nende suhtes järjepidevate riigisiseste õigus- ja haldusnormide aluseks ja mis on mõeldud rahaasutuste usaldatavuse edendamiseks, et tugevdada kogu finantssüsteemi stabiilsust ja nende asutuste klientide kaitset. Usaldatavusnõuete täitmise järelevalve kaalutluste eesmärk on tagada, et pangad oleksid oma hoiustajate jaoks maksevõimelised.⁸⁴ Usaldatavusnõuete täitmise järelevalve vallas on ELi teisestest õigusaktides kehtestatud mitu nõuet krediidasutuste usaldusväarsuse tagamiseks.⁸⁵ Krediidasutus on määratletud kui ettevõtja, kelle

⁸² Nõukogu 13. detsembri 1993. aasta määrus (EÜ) nr 3604/93, millega määratletakse mõisted [Euroopa Ühenduse] asutamislepingu artiklis 104a nimetatud eesõiguste andmise keelu kohaldamiseks (EÜT L 332, 31.12.1993, lk 4). Artikkel 104a on nüüd aluslepingu artikkel 124.

⁸³ Vt määruse (EÜ) nr 3604/93 artikli 3 lõige 2 ja põhjendus 10.

⁸⁴ Kohtujurist Elmeri arvamus kohtuasjas C-222/95: Parodi vs. Banque H. Albert de Bary, EKL 1997, lk I-3899, punkt 24.

⁸⁵ Vt a) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 575/2013 krediidasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2012 muutmise kohta (ELT L 176, 27.6.2013, lk 1) ja b) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/36/EL, mis käsitleb krediidasutuste tegevuse alustamise tingimusi ning krediidasutuste ja investeerimisühingute usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, millega muudetakse direktiivi 2002/87/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2006/48/EÜ ja 2006/49/EÜ (ELT L 176, 27.6.2013, lk 338).

majandustegevuseks on hoiuste või muude tagasimakstavate vahendite võtmine avalikkuselt ning enda arvel ja nimel laenu andmine.⁸⁶ Lisaks nimetatakse krediidasutusi tavaliselt pankadeks ning neil peab olema teenuste osutamiseks liikmesriigi pädeva asutuse luba.⁸⁷

Ehkki kohustuslikke reserve võib käsitleda usaldatavusnõuete osana, kuuluvad need tavaliselt riigi keskpanga tegevusraamistikku ning neid kasutatakse enamikus riikides, sealhulgas euroalal, rahapoliitika vahendina.⁸⁸ Seoses sellega on suunise EKP/2014/60 I lisa punktis 2⁸⁹ märgitud, et eurosüsteemi kohustusliku reservi süsteemi eesmärk on eelkõige lahendada selliseid ülesandeid nagu rahaturu intressimäärade stabiliseerimine ja struktuurse likviidsuspuudujäägi loomine või suurendamine.⁹⁰ EKP nõuab, et euroalal asutatud krediidasutused hoiaksid kohustuslikku reservi (hoiustena) oma riigi keskpanga kontrol.⁹¹

Käesolevas aruandes on tähelepanu all nii liikmesriikide keskpankade vastuvõetud riigisiseste õigusaktide kui ka liikmesriikide keskpankade põhikirjade vastavus aluslepingus sätestatud eesõiguste andmise keelule. Aruanne ei mõjuta aga hinnangut selle kohta, kas liikmesriikide seadusi, määrusi, eeskirju või haldusakte kasutatakse eesõiguste andmise keelust mööda hiilimiseks usaldatavusnõuete täitmise järelevalve kaalutluste ettekäändel. Selline hinnang jääb käesoleva aruande käsitluselast välja.

2.2.6 „Euro” ühtne kirjapilt

Euroopa Liidu lepingu artikli 3 lõikes 4 on sätestatud: „Liit rajab majandus- ja rahaliidu, mille rahaühik on euro.” Aluslepingute ladina tähestikuga keeleversioonides on ühisraha nimetus järjepidevalt ainsuse nimetavas käändes kujul „euro”. Kreeka tähestikus on euro „ευρώ” ja kirillitsas „евро”.⁹² Sellega

⁸⁶ Vt määruse (EL) nr 575/2013 artikli 4 lõike 1 punkt 1.

⁸⁷ Vt direktiivi 2013/36/EL artikkel 8.

⁸⁸ Seda toetavad määruse (EÜ) nr 3604/93 artikli 3 lõige 2 ja põhjendus 9.

⁸⁹ Euroopa Keskpanga 19. detsembri 2014. aasta suunis (EL) 2015/510 eurosüsteemi rahapoliitika instrumentide ja menetluste kohta (ülddokumentatsiooni suunis)(EKP/2014/16) (ELT L 91, 2.4.2015, lk 3).

⁹⁰ Mida suurem kohustusliku reservi nõue kehtestatakse, seda vähem on pangal vahendeid laenuandmiseks, mis toob kaasa väiksema rahaloome.

⁹¹ Vt põhikirja artikkel 19; nõukogu 23. novembri 1998. aasta määrus (EÜ) nr 2531/98 kohustuslike reservide kohaldamise kohta Euroopa Keskpanga poolt (EÜT L 318, 27.11.1998, lk 1); Euroopa Keskpanga 12. septembri 2003. aasta määrus (EÜ) nr 1745/2003 kohustuslike reservide kohaldamise kohta (EKP/2003/9) (ELT L 250, 2.10.2003, lk 10) ja 24. septembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1071/2013 rahaloomeasutuste sektori bilansi kohta (EKP/2013/33) (ELT L 297, 7.11.2013, lk 1).

⁹² Aluslepingutele lisatud Läti Vabariigi, Ungari Vabariigi ja Malta Vabariigi deklaratsioonid ühisraha nimetuse kirja pildi kohta aluslepingutes on sätestatud: „Ilma et see piiraks aluslepingutes nimetatud Euroopa Liidu ühisraha nimetuse ühtse kirja pildi kasutamist pangatähtedel ja müntidel, deklareerivad Läti, Ungari ja Malta, et ühisraha nimetuse kirja pilt koos oma tuletistega, nii nagu neid kasutatakse aluslepingute läti-, ungari- ja maltakeelsetes versioonides, ei mõjuta kehtivaid läti, ungari ja malta keele reegleid.”

kooskõlas selgitatakse nõukogu 3. mai 1998. aasta määruses (EÜ) nr 974/98 euro kasutuselevõtu kohta⁹³, et ühisraha nimetus peab Euroopa Liidu kõigis ametlikes keeltes olema üks ja sama, võttes arvesse erinevate tähestike olemasolu. Aluslepingutes nõutakse seega ühtset kirjalpilti sõna „euro” ainsuse nimetava käände kasutamisel kõikides liidu ja liikmesriikide õigusaktide sätetes, võttes arvesse eri tähestikke.

Pidades silmas liidu ainupädevust ühisraha nimetuse määramisel, on mis tahes kõrvalekalded sellest nõudest aluslepingutega vastuolus ja need tuleb kõrvaldada. Ehkki see põhimõte kehtib liikmesriikide igat liiki õigusaktide kohta, keskendutakse riike käsitlevates peatükkides antud hinnangus liikmesriikide keskpankade põhikirjadele ning seadustele, mis käsitlevad eurole üleminekut.

2.2.7 Riikide keskpankade õiguslik lõimumine eurosüsteemiga

Kui liikmesriigi õigusaktides (eeskätt keskpanga põhikirjas, kuid ka teistes õigusaktides) on sätteid, mis takistaksid eurosüsteemiga seotud ülesannete täitmist või EKP otsuste järgimist, on need pärast liikmesriigis euro kasutuselevõttu vastuolus eurosüsteemi tõhusa toimimisega. Seetõttu on liikmesriikide õigusakte vaja kohandada, et tagada nende vastavus aluslepingule ning EKPSi ja EKP põhikirjale eurosüsteemiga seotud ülesannete puhul. Et täita aluslepingu artiklit 131, pidid liikmesriikide õigusaktid olema selle vastavuse tagamiseks kohandatud EKPSi loomise kuupäevaks (Rootsi puhul) või 1. maiks 2004, 1. jaanuariks 2007 ja 1. juuliks 2013 (liikmesriikide puhul, kes ühinesid liiduga nendel kuupäevadel). Õigusaktidest tulenevad nõuded, mis on seotud liikmesriigi keskpanga täieliku õigusliku lõimumisega eurosüsteemi, jõustuvad siiski alles täielikul lõimumisel, st kuupäeval, mil erandiga liikmesriik võtab kasutusele euro.

Käesolevas aruandes pööratakse tähelepanu peamiselt nendele valdkondadele, mille puhul õigusaktide sätted võivad takistada liikmesriigi keskpanga vastavust eurosüsteemi nõuetele. Need on sätted, mis võivad takistada liikmesriigi keskpanga osalemist EKP otsustusorganite määratud ühtse rahapoliitika rakendamisel, raskendada liikmesriigi keskpanga presidendi ülesannete täitmist EKP nõukogu liikmena, või olla vastuolus EKP eesõigustega. Nende sätete valdkondi eristatakse järgmiselt: majanduspoliitilised eesmärgid, ülesanded, finantssätted, vahetuskursipoliitika ja rahvusvaheline koostöö. Samuti mainitakse ära muud valdkonnad, milles võib olla vaja kohandada liikmesriigi keskpanga põhikirja.

⁹³ EÜT L 139, 11.5.1998, lk 1.

2.2.7.1 Majanduspoliitilised eesmärgid

Liikmesriigi keskpanga täielik lõimumine eurosüsteemi eeldab, et tema põhikirjast tulenevad eesmärgid oleksid vastavuses EKPSi eesmärkidega, mis on sätestatud põhikirja artiklis 2. Muu hulgas tähendab see, et riigisiseseid eesmärke – näiteks kui põhikirjas osutatakse kohustusele viia ellu rahapoliitikat asjaomase liikmesriigi üldise majanduspoliitika raamistikus – on vaja kohandada. Lisaks peavad liikmesriigi keskpanga teisesed eesmärgid järgima ja mitte mõjutama kohustust toetada liidu üldist majanduspoliitikat, selleks et aidata kaasa Euroopa Liidu lepingu artiklis 3 sätestatud liidu eesmärkide saavutamisele, mis on omaette eesmärk, mis ei piira hindade stabiilsuse säilitamise eesmärki.⁹⁴

2.2.7.2 Ülesanded

Euro kasutusele võtnud liikmesriigi keskpanga ülesanded on valdavalt kindlaks määratud aluslepingu ning EKPSi ja EKP põhikirjaga, arvestades selle riigi keskpanga staatust eurosüsteemi lahutamatu osana. Aluslepingu artikli 131 järgimiseks tuleb seepärast liikmesriigi keskpanga põhikirja ülesandeid käsitlevaid sätteid võrrelda aluslepingu ning EKPSi ja EKP põhikirja vastavate sätetega ning seejärel vastuolud kõrvaldada.⁹⁵ See kehtib kõikide sätete kohta, mis pärast euro kasutuselevõttu ja eurosüsteemiga lõimumist takistaksid EKPSiga seotud ülesannete täitmist, eelkõige aga nende sätete kohta, milles ei ole arvestatud EKPSi pädevust kooskõlas põhikirja IV peatükiga.

Liikmesriigi õigusaktide sätted, mis käsitlevad rahapoliitikat, peavad ette nägema, et liidu rahapoliitika ülesannet tuleb täita eurosüsteemi kaudu.⁹⁶ Liikmesriigi keskpanga põhikiri võib sisaldada sätteid rahapoliitika instrumentide kohta. Aluslepingu artikli 131 järgimiseks peavad need sätted olema võrreldavad aluslepingu ning EKPSi ja EKP põhikirja sätetega ning mis tahes vastuolud tuleb kõrvaldada.

Riigi rahanduse arengu jälgimine on ülesanne, mida riigi keskpank korrapäraselt täidab, et kujundatavat rahapoliitilist seisukohta asjakohaselt hinnata. Tuginedes oma jälgimistegevusele ja nõuannete sõltumatusele, võivad liikmesriikide keskpangad esitada ka seisukohad riigi rahanduse arengu kohta, et aidata kaasa Euroopa rahaliidu nõuetekohasele toimimisele. Rahapoliitilistel eesmärkidel riigi rahanduse arengu jälgimine riigi keskpanga poolt peaks põhinema juurdepääsul kõigile asjaomastele riigi rahanduse andmetele. Seega tuleks keskpankadele tagada tingimusteta, õigeaegne ja automaatne juurdepääs kogu asjakohasele riigi rahanduse statistikale. Samas ei tohiks keskpanga roll ulatuda kaugemale jälgimistegevusest, mis tuleneb otse või kaudselt tema rahapoliitilise mandaadi

⁹⁴ Arvamused CON/2010/30 ja CON/2010/48.

⁹⁵ Vt eelkõige aluslepingu artiklid 127 ja 128 ning põhikirja artiklid 3–6 ja 16.

⁹⁶ Aluslepingu artikli 127 lõike 2 esimene taane.

täitmisest või on sellega seotud.⁹⁷ Riigi keskpangale antud ametlik volitus hinnata prognoose ja riigi rahanduse arengut tähendab, et keskpangale on antud ülesanne (ja ka vastutus) eelarvepoliitika kujundamisel. See võib ohustada keskpanga rahapoliitiliste ülesannete täitmist eurosüsteemis ja tema iseseisvust.⁹⁸

Seoses finantsturgude häirete käsitlemiseks tehtud seadusandlike algatustega on EKP rõhutanud, et euroala rahaturu riiklikes segmentides tuleb vältida mis tahes moonutusi, kuna need võivad kahjustada ühtse rahapoliitika rakendamist. Eelkõige puudutab see riigigarantiide laiendamist pankadevahelistele hoiustele.⁹⁹

Liikmesriigid peavad tagama, et riigisisesed seadusandlikud meetmed, mille eesmärk on lahendada ettevõtete ja kutsespetsialistide likviidsusprobleeme, nagu näiteks nende võlad finantseerimisasutustele, ei mõjuta negatiivselt turu likviidsust. Eelkõige ei tohi sellised meetmed olla vastuolus avatud turumajanduse põhimõttega, mis on sätestatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 3, kuna see võib takistada laenuvoogu, oluliselt mõjutada finantsasutuste ja finantsturgude stabiilsust ning seega ka eurosüsteemi ülesannete täitmist.¹⁰⁰

Liikmesriigi õigusaktide sätted, millega määratakse pangatähtede emiteerimise ainuõigus liikmesriigi keskpangale, peavad pärast euro kasutuselevõttu tunnustama EKP nõukogu ainuõigust anda aluslepingu artikli 128 lõike 1 ja põhikirja artikli 16 alusel luba europangatähtede emiteerimiseks. Õigus europangatähti emiteerida kuulub EKP-le ja liikmesriikide keskpankadele. Liikmesriigi õigusaktide sätted, mis võimaldavad valitsusel avaldada mõju sellistes küsimustes nagu europangatähtede nimiväärtused, tootmine, maht ja ringlusest kõrvaldamine, tuleb samuti kas tunnustada kehtetuks või muuta neid selliselt, et nendes tunnustatakse EKP pädevust seoses europangatähtedega vastavalt aluslepingu ja põhikirja sätetele. Sõltumata müntidega seotud ülesannete jaotusest liikmesriigi valitsuse ja keskpanga vahel tuleb asjakohastes sätetes tunnustada EKP õigust kiita pärast euro kasutuselevõttu heaks euromüntide emissiooni maht. Liikmesriik ei tohi käsitleda ringluses olevat sularaha oma keskpanga võlana valitsusele, kuna see ei sobiks kokku ühisraha kontseptsiooniga ning oleks vastuolus eurosüsteemi õigusliku lõimumise nõuetega.¹⁰¹

Seoses välisvaluutareserve haldamisega¹⁰² rikub aluslepingut selline euro kasutusele võtnud liikmesriik, kes ei kannu enda ametlikke välisvaluutareserve¹⁰³ üle

⁹⁷ Arvamused CON/2012/105, CON/2013/90 ja CON/2013/91.

⁹⁸ Näiteks liikmesriikide õigusaktide sätted, millega võetakse üle nõukogu 8. novembri 2011. aasta direktiiv 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta (ELT L 306, 23.11.2011, lk 41). Vt arvamused CON/2013/90 ja CON/2013/91.

⁹⁹ Arvamused CON/2009/99 ja CON/2011/79.

¹⁰⁰ Arvamus CON/2010/8.

¹⁰¹ Arvamus CON/2008/34.

¹⁰² Aluslepingu artikli 127 lõike 2 kolmas taane.

¹⁰³ Välja arvatud välisvaluuta jooksvad saldod, mida liikmesriigi valitsus võib hoida aluslepingu artikli 127 lõike 3 kohaselt.

oma keskpanga. Samuti ei oleks aluslepingu artikli 127 lõike 2 kolmanda taandega kooskõlas kolmanda isiku – näiteks valitsuse või parlamendi – õigus mõjutada liikmesriigi keskpanga otsuseid ametlike välisvaluutareservide haldamise kohta. Peale selle peab liikmesriigi keskpank eraldama EKP-le välisvaluutareserve mahus, mis on võrdeline liikmesriigi osaga EKP märgitud kapitalis. Seega ei tohi olla mingeid juriidilisi takistusi, mis ei võimaldaks liikmesriigi keskpangal oma välisvaluutareservi osa EKP-le üle kanda.

Statistika puhul tuleb tähele panna, et ehkki põhikirja artikli 34.1 alusel vastu võetud statistikaalased õigusaktid ei anna õigusi ega pane kohustusi liikmesriikidele, kes ei ole eurot kasutusele võtnud, kohaldatakse põhikirja artiklit 5, mis käsitleb statistilise teabe kogumist, kõikide liikmesriikide suhtes olenemata sellest, kas nad on euro kasutusele võtnud või mitte. Seega on liikmesriigid, mille rahaühik ei ole euro, kohustatud riigi tasandil kavandama ja võtma kõik meetmed, mida nad peavad sobivaks selleks, et koguda EKP statistikaaruandlusnõuete täitmiseks vajalikku statistilist teavet ning teha statistika valdkonnas õigeaegseid ettevalmistusi, et saada liikmesriigiks, mille rahaühik on euro.¹⁰⁴ Liikmesriigi õigusaktid, millega sätestatakse liikmesriigi keskpanga ja riikliku statistikaameti koostöö raamistik, peavad tagama liikmesriigi keskpanga sõltumatuse tema ülesannete täitmisel EKPSi statistikaraamistikus.¹⁰⁵

2.2.7.3 Finantssätted

Põhikirja finantssätted hõlmavad eeskirju raamatupidamise¹⁰⁶, auditeerimise¹⁰⁷, kapitali märkimise¹⁰⁸, välisvaluutareservide ülekandmise¹⁰⁹ ja emissioonitulu jaotamise kohta.¹¹⁰ Liikmesriigi keskpangal peab olema võimalik nendest sätetest tulenevaid kohustusi täita ning seetõttu tuleb kõik vastuolus olevad riigi õigusaktide sätted kehtetuks tunnistada.

2.2.7.4 Vahetuskursipoliitika

Erandiga liikmesriigis võivad kehtida õigusaktid, milles on sätestatud, et asjaomase liikmesriigi vahetuskursipoliitika eest vastutab valitsus ja et liikmesriigi keskpangale on antud nõuandev ja/või täidesaatev funktsioon. Euro kasutuselevõtmise ajaks peavad sellised õigusaktid kajastama siiski seda, et vastutus euroala

¹⁰⁴ Arvamus CON/2013/88.

¹⁰⁵ Arvamused CON/2015/5 ja CON/2015/24.

¹⁰⁶ Põhikirja artikkel 26.

¹⁰⁷ Põhikirja artikkel 27.

¹⁰⁸ Põhikirja artikkel 28.

¹⁰⁹ Põhikirja artikkel 30.

¹¹⁰ Põhikirja artikkel 32.

vahetuskursipoliitika eest on aluslepingu artiklite 138 ja 219 kohaselt läinud üle liidu tasandile.

2.2.7.5 Rahvusvaheline koostöö

Euro kasutuselevõtmiseks peavad liikmesriigi õigusaktid olema vastavuses põhikirja artikliga 6.1, mille kohaselt otsustab EKP EKPSi esindatuse eurosüsteemile usaldatud ülesandeid hõlmavas rahvusvahelises koostöös. Liikmesriigi õigusaktides, mis lubavad riigi keskpangal osaleda rahvusvahelistes rahaasutustes, peab olema sätestatud, et selleks on vaja EKP heakskiitu (põhikirja artikkel 6.2).

2.2.7.6 Muud küsimused

Lisaks eespool käsitletud küsimustele on teatavate liikmesriikide õigusaktide sätteid vaja kohandada ka teistes valdkondades (näiteks arveldus- ja maksesüsteemid ning teabevahetus).

3 Majandusliku lähenemise seis

Pärast EKP 2014. aasta lähenemisarannet on lähenemiskriteeriumide täitmine paranenud ja mitmes riigis on tehtud edusamme inflatsioonimäära alandamisel euroala taseme poole (vt tabel 3.1). Samuti on kõik riigid teinud edusamme eelarve tasakaalustamatuse vähendamisel. Siiski ei osale ükski käesolevas aruandes käsitletud riik ERM2s ja mõne riigi vääringu vahetuskurss on viimase paari aasta jooksul euro suhtes tublisti kõikunud. Suuri edusamme on tehtud vaadeldavate riikide ja euroala keskmiste pikaajaliste intressimäärade erinevuse vähendamisel.

Tabel 3.1
Ülevaade lähenemise majandusnäitajatest

		Hinnastabiilsus	Valitsemissektori eelarve areng ja ettevaade			Vahetuskurss		Pikaajaline intressimäär ⁶⁾
		ÜTHI-inflatsioon ¹⁾	Ülemäärane eelarvepuudujääk ^{2), 3)}	Valitsemissektori eelarve ülejääk (+) või puudujääk (-) ⁴⁾	Valitsemissektori koguvõlg ⁴⁾	Vääring osaleb ERM2s ³⁾	Vahetuskurss euro suhtes ^{3), 5)}	
Bulgaaria	2014	-1,6	ei	-5,4	27,0	ei	0,0	3,3
	2015	-1,1	ei	-2,1	26,7	ei	0,0	2,5
	2016	-1,0	ei	-2,0	28,1	ei	0,0	2,5
Tšehhi	2014	0,4	ei	-1,9	42,7	ei	-6,0	1,6
	2015	0,3	ei	-0,4	41,1	ei	0,9	0,6
	2016	0,4	ei	-0,7	41,3	ei	0,9	0,6
Horvaatia	2014	0,2	jah	-5,5	86,5	ei	-0,7	4,1
	2015	-0,3	jah	-3,2	86,7	ei	0,3	3,6
	2016	-0,4	jah	-2,7	87,6	ei	0,5	3,7
Ungari	2014	0,0	ei	-2,3	76,2	ei	-4,0	4,8
	2015	0,1	ei	-2,0	75,3	ei	-0,4	3,4
	2016	0,4	ei	-2,0	74,3	ei	-0,7	3,4
Poola	2014	0,1	jah	-3,3	50,5	ei	0,3	3,5
	2015	-0,7	ei	-2,6	51,3	ei	0,0	2,7
	2016	-0,5	ei	-2,6	52,0	ei	-4,2	2,9
Rumeenia	2014	1,4	ei	-0,9	39,8	ei	-0,6	4,5
	2015	-0,4	ei	-0,7	38,4	ei	0,0	3,5
	2016	-1,3	ei	-2,8	38,7	ei	-1,0	3,6
Rootsi	2014	0,2	ei	-1,6	44,8	ei	-5,2	1,7
	2015	0,7	ei	0,0	43,4	ei	-2,8	0,7
	2016	0,9	ei	-0,4	41,3	ei	0,6	0,8
Kontrollväärtus ⁷⁾		0,7		-3,0	60,0			4,0

Allikad: Euroopa Komisjon (Eurostat, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat) ja Euroopa Keskpangade Süsteem.

1) Keskmine aastane muutus protsentides. 2016. aasta andmed hõlmavad ajavahemikku 2015. aasta maist 2016. aasta aprillini.

2) Viitab sellele, kas riigi suhtes on vähemalt ühel osal aastast kehtinud Euroopa Liidu Nõukogu otsus ülemäärase eelarvepuudujäägi kohta.

3) 2016. aasta andmed hõlmavad perioodi kuni 18. maini 2016 (statistiliste andmete esitamise kuupäev).

4) Protsentides SKPst. 2016. aasta andmed pärinevad Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognosist.

5) Keskmine aastane muutus protsentides. Positiivne (negatiivne) näitaja viitab kallinemisele (odavnemisele) euro suhtes.

6) Keskmine aastane intressimäär. 2016. aasta andmed hõlmavad ajavahemikku 2015. aasta maist 2016. aasta aprillini.

7) ÜTHI-inflatsiooni ja pikaajaliste intressimäärade kontrollväärtused hõlmavad ajavahemikku 2015. aasta maist 2016. aasta aprillini; valitsemissektori eelarvetasakaalu ja võla kontrollväärtused on määratletud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 126 ja protokollis nr 12 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse kohta.

Alates viimase lähenemisarunde avaldamisest on majanduskeskkond muutunud soodsamaks.

Majandusaktiivsus on hakanud enamikus ELi liikmesriikides taas hoogustuma ja on aruandes käsitletavates riikides muutunud sammhaaval laiapõhjalisemaks. Selles kajastuvad nii reaalse kasutatava tulu kasv, mida toetab inflatsioonisurve puudumine suuremas osas riikides, kui ka mitme euroala riigi toetav rahapoliitika ja arvukamad märgid majanduse stabiliseerumisest. Algav elavnemine on toonud kaasa tööturutingimuste märkimisväärse paranemise pea kõigis vaatlusalustes riikides; Horvaatias on tööpuudus endiselt väga suur. Kõigis riikides on tehtud edusamme välismajanduse tasakaalustamatuse

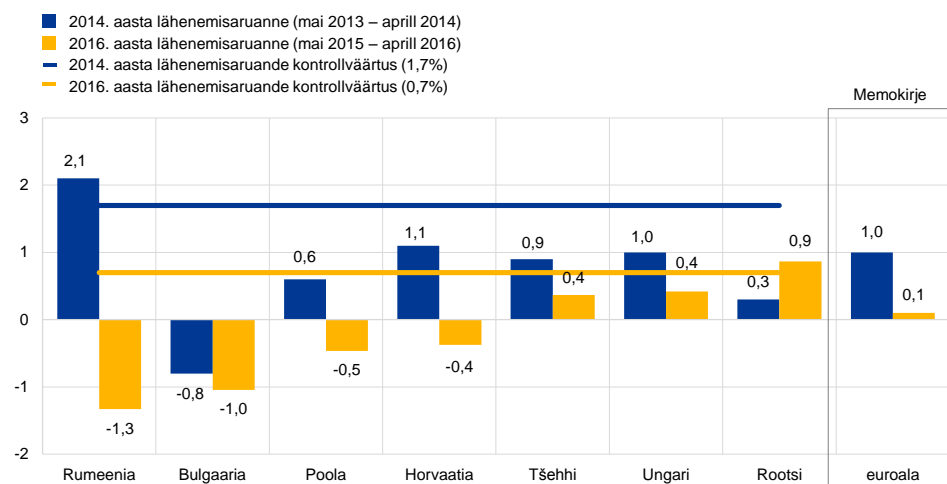
korrigeerimisel ja välisrahastamisest sõltuvuse vähendamisel, eeskätt pangandussektoris. See suurendas enamiku vaatlusaluste riikide vastupidavust ELi-väliste arenevate turgude hiljutise ebastabiilsuse oludes. Siiski esineb üksikutes riikides veel mitmesuguseid olulisi puudusi, mis pärsivad asjakohase tähelepanuta jätmise korral lähenemisprotsessi tõenäoliselt pika aja vältel.

Seoses hinnastabiilsuse kriteeriumiga tuleb märkida, et aruandes käsitletavast seitsmest riigist kuues oli 12 kuu keskmine inflatsioonimäär madalam – mõnel puhul isegi tunduvalt madalam – kui kontrollväärtus 0,7% (vt joonis 3.1).

Bulgaarias, Horvaatias, Poolas ja Rumeenias oli inflatsioonimäär negatiivne. Rootsis oli inflatsioonitase üle kontrollväärtuse. 2014. aasta lähenemisaruandes oli Rumeenia ainus riik, mille inflatsioonimäär oli tollasest 1,7% kontrollväärtusest kõrgem.

Joonis 3.1
ÜTHI-inflatsioon

(keskmine aastane muutus protsentides)

Allikas: Eurostat.

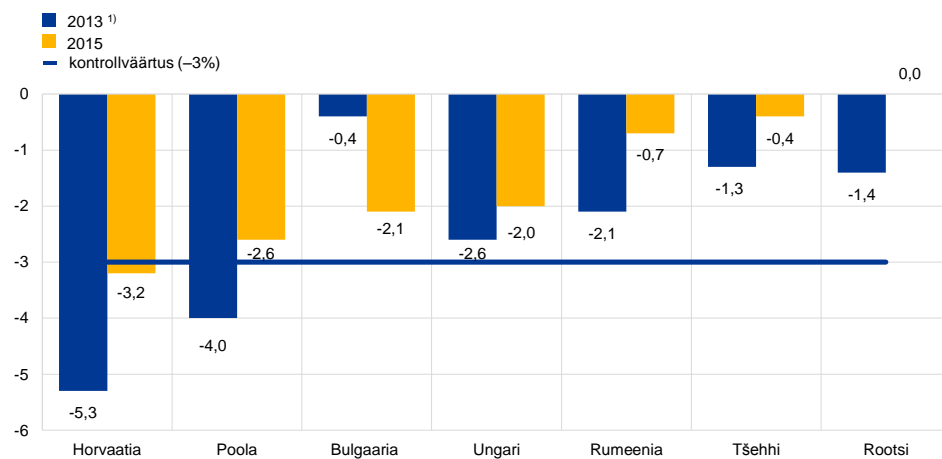
Vaadeldes eelarvedistsipliini kriteeriume, kehtib käesoleva aruande avaldamise ajal Euroopa Liidu Nõukogu otsus ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta vaatlusalustest riikidest üksnes Horvaatia puhul. See erineb

2014. aasta lähenemisaruandes kirjeldatud olukorrast, kui ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust kohaldati ka Tšehhi ja Poola suhtes. Menetlus lõpetati Tšehhi puhul 2014. aasta juunis ja Poola puhul 2015. aasta juunis. 2015. aastal oli üldine eelarvetasakaal kontrollväärtuse (3% SKPst) tasemel või sellest allpool kõigis riikides, v.a Horvaatias, kuid 2014. aasta aruandes märgiti, et Horvaatia ja Poola eelarvepuudujäägi suhe SKPsse oli 2013. aastal üle 3% (vt joonis 3.2a). Nagu 2014. aasta lähenemisaruandes, olid ka 2015. aastal Horvaatia ja Ungari ainsad riigid, mille valitsemissektori võla suhe SKPsse ületas 60% kontrollväärtust. Horvaatias oli võlasuhe 2013. aasta andmetega võrreldes tunduvalt kõrgem, kuid Ungaris oli see mõnevõrra madalam. Poola võla ja SKP suhe ületas 2015. aastal 50%. Tšehhis ja Rootsis oli see suhe alla 50%, Rumeenias alla 40% ja Bulgaarias alla 30% (vt joonis 3.2b).

Joonis 3.2a

Valitsemissektori eelarve ülejääk (+) või puudujääk (-)

(protsentides SKPst)

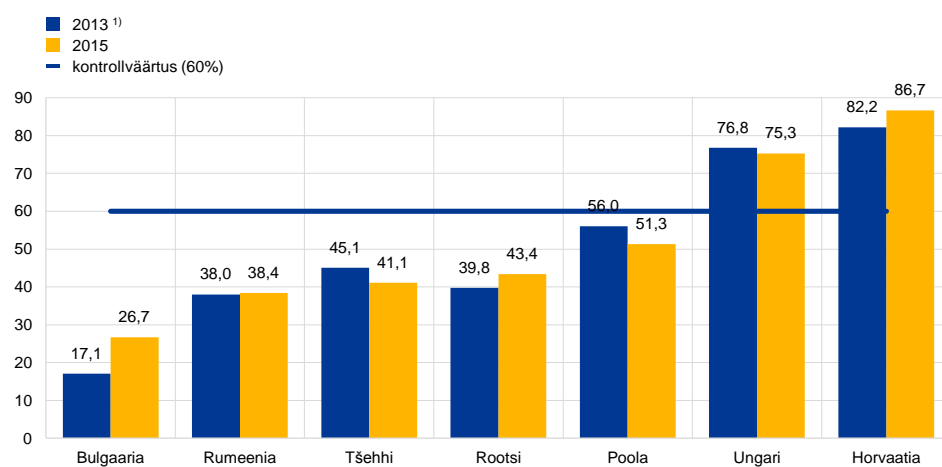
Allikas: Eurostat.

1) Võrreldes 2014. aasta lähenemisaruandega on andmeid mõnevõrra korrigeeritud.

Joonis 3.2b

Valitsemissektori koguvõlg

(protsentides SKPst)

Allikas: Eurostat.

1) Võrreldes 2014. aasta lähenemisaruandega on andmeid mõnevõrra korrigeeritud.

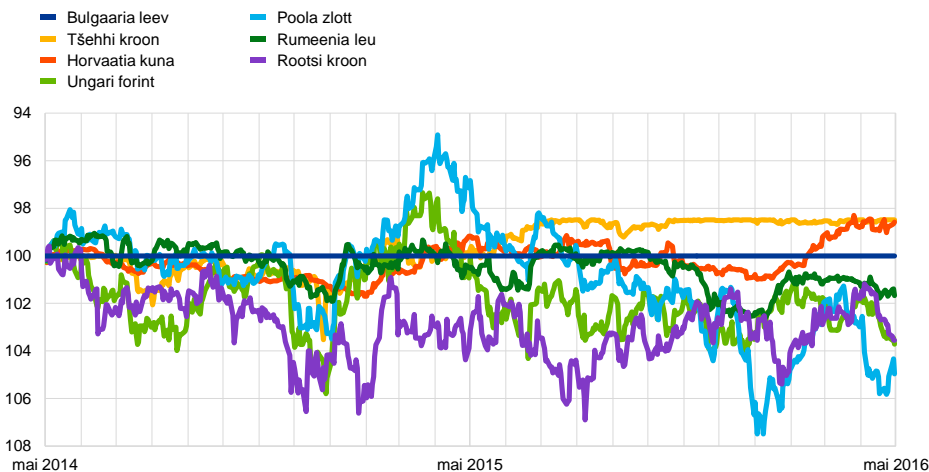
Kui vaadata vahetuskursi kriteeriumi täitmist, siis ei osale ükski vaatlusalune riik ERM2s.

Mitmes riigis kõikus vahetuskurs euro suhtes kaheaastasel vaatlusperioodil küllaltki palju. Erandiks olid Bulgaaria ja Horvaatia vääringud. Bulgaarias on vahetuskurs euro suhtes fikseeritud valuutakomitee süsteemi raames; Horvaatia vääringul on rangelt juhitud ujuvkurs. Vaatlusperioodil odavnes enamik teisi vaatlusaluseid vääringuid euro suhtes, kõige enam Poola zlott (vt joonis 3.3). Seevastu Tšehhi kroon ja Horvaatia kuna tugevnesid euro suhtes mõõdukalt.

Joonis 3.3

Riikide vääringute ja euro kahepoolsed vahetuskursid

(päevased andmed; 2014. aasta mai keskmine = 100; 19. mai 2014 – 18. mai 2016)

Allikas: EKP

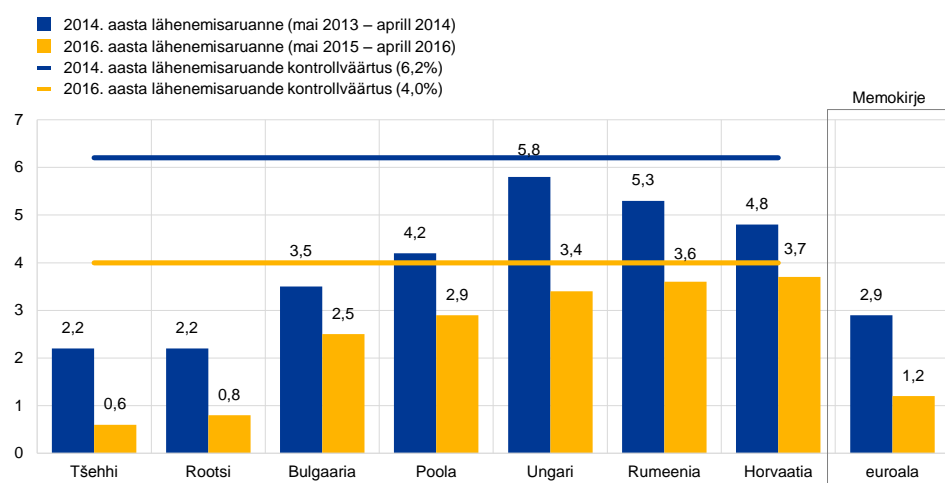
Märkus. Ülespoole (allapoole) liikumine näitab kohaliku vääringu kallinemist (odavnemist).

Mis puudutab pikaajaliste intressimäärade lähenemiskriteeriumi, siis jäid kõigi seitsme vaatlusaluse riigi pikaajalised intressimäärad allapoole 4% kontrollväärtust, nagu ka 2014. aastal (vt joonis 3.4). Intressimäärad olid madalaimad Tšehhis ja Rootsis.

Joonis 3.4

Pikaajalised intressimäärad

(aasta keskmine protsentides)

Allikad: Eurostat ja EKP.

Lähenemiskriteeriumide täitmise hindamisel on tähtis tegur jätkusuutlikkus.

Saavutatud lähenemine peab olema kestav, mitte ajutine. Majandus- ja rahaliidu esimese kümneni jooksul selgus, et nõrgad majandusalused, riikide liiga leebe makromajanduslik kurss ja reaalsete sissetulekute lähenemisega seotud ülemäära optimistlikud ootused ei ohusta mitte üksnes asjasse puutuvaid riike, vaid ka euroala

kui terviku tõrgeteta toimimist. Arvuliste lähenemiskriteeriumide täitmine teatud ajahetkel ei taga iseenesest edukat euroala liikmesust. Seetõttu peaksid euroalaga ühinevad riigid tõendama oma lähenemisprotsessi kestlikkust ning suutlikkust täita püsivaid kohustusi, mis euro kasutuselevõtuga kaasnevad. See on nii iga riigi enda kui ka terve euroala huvides.

Paljudes vaatlusalustes riikides on jätkusuutliku lähenemise tagamiseks vaja püsivaid poliitikakohandusi.

Jätkusuutliku lähenemise eeltingimus on makromajanduslik stabiilsus, eriti aga range eelarvepoliitika. Makromajanduslike šokkidega toimetulekuks on oluline toote- ja tööturu suur paindlikkus. Riigis peab valitsema stabiilsuse kultuur koos hästi kinnistunud inflatsiooniootustega, mis aitavad saavutada stabiilsete hindade keskkonda. On vaja tingimusi, mis soodustavad kapitali ja tööjõu tõhusat kasutamist majanduses, et suurendada tootmistegurite kogutootlikkust ja edendada pikaajalist majanduskasvu. Jätkusuutlik lähenemine nõuab ka usaldusväärseid institutsioone ja toetavat ärikeskkonda. Vaja on tugevat majanduslikku lõimumist euroalaga, et tekiks majandustsüklite sünkroniseerumine. Peale selle peavad olema tagatud sobivad makrotasandi usaldatavusjärelevalve meetmed, et vältida makromajandusliku tasakaalustamatuse süvenemist, näiteks varahindade ülemäärast kasvu ning laenugevuse järskude tõusude ja languste tsükleid. Samuti peab olema sisse seatud asjakohane finantsasutuste järelevalve raamistik.

3.1 Hinnastabiilsuse kriteerium

Seoses hinnastabiilsuse kriteeriumiga oli 2016. aasta aprillis vaatlusalusest seitsmest riigist kuues 12 kuu keskmine inflatsioonimäär madalam – mitmel puhul isegi tunduvalt madalam – kui kontrollväärtus 0,7%. Inflatsioon püsis ELis vaatlusalusel perioodil väga aeglane, tingituna peamiselt naftahinna märkimisväärsest langusest. See kajastus ka kontrollväärtuses, mis oli 0,7% (vt 2. peatüki infokast 1). Kõigis aruandes käsitletud riikides oli inflatsioonimäär varasemaga võrreldes väga madal. Tšehhis ja Ungaris oli inflatsioonimäär positiivne, kuid allpool kontrollväärtust. Bulgaarias, Horvaatias, Poolas ja Rumeenias oli inflatsioon negatiivne. Rootsis oli inflatsioonitase üle kontrollväärtuse.

Viimase kümne aasta jooksul on nii inflatsiooni keskmine määr kui ka selle volatiilsus olnud vaatlusalustes riikides vägagi erinev. Sellel ajavahemikul oli Bulgaaria, Ungari ja Rumeenia keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär tublisti üle 3%. Tšehhis, Horvaatias ja Poolas oli keskmine inflatsioonimäär pigem 2% lähedal. Rootsi viimase kümne aasta keskmine inflatsioonimäär oli 1,4%. Sellel ajavahemikul olid hinnad eriti muutlikud Bulgaarias, kuigi inflatsioon kõikus suhteliselt laias vahemikus ka Tšehhis, Horvaatias, Ungaris, Poolas ja Rumeenias. Väikseim inflatsioonimäär volatiilsus oli Rootsis. Inflatsiooni keskmise määra ja volatiilsuse silmatorkavad riikidevahelised erinevused pikemas ajaplaanis vastanduvad inflatsiooni väikestele erinevustele vaatlusperioodil 2015. aasta maist 2016. aasta aprillini, mis annab tunnistust sellest, et viimasel ajal on lähenemise suunas edusamme tehtud. Teatud määral kajastuvad hiljutistes arengusuundumustes ka ühised naftahinna šokid.

Pikemaajalises hindade arengus kajastus paljude riikide heitlikum

makromajanduslik keskkond. Üleilmsele finantskriisile eelnenud aastatel kiirenes inflatsioon tugeva majanduskasvu tõttu kõigis vaatlusalustes riikides. Samal ajal tekkis mõnes Kesk- ja Ida-Euroopa riigis makromajanduslik tasakaalustamatus, mis väljendus eeskätt ülemäärases laenukasvus ja suures jooksevkonto puudujäägis. Enamikus vaatlusalustes riikides kerkis keskmine aastane inflatsioonimäär kõrgeimale tasemele 2008. aastal ja kukkus seejärel märgatavalt 2009. aastal järsu majanduslanguse ja üleilmsete toormehindade alanemise taustal. Järgnenud aastatel tekkisid hindade arengus suuremad lahknevused, milles kajastusid osalt majanduskasvu taastumise erinev kiirus ja reguleeritud hindadega seotud riigipõhised meetmed. 2013. aastal hakkas inflatsioonimäär kõigis vaatlusalustes riikides langema, jõudes ajalooliselt madalale ja sageli isegi negatiivsele tasemele. Selles laiapõhjalises muutuses kajastub peamiselt üleilmsete toormehindade areng, impordihindade väike inflatsioonisurve ja kasutamata tootmisvõimsuse püsimine mõnes riigis. Üleilmsete toormehindade arengul on olnud iseäranis tugev mõju Kesk- ja Ida-Euroopa riikide majandusele, arvestades suhteliselt suurt energia- ja toiduainehindade osakaalu nende ÜTHI-korvis. Mõnes vaatlusaluses riigis avaldasid inflatsioonimäärade langussurvet ka reguleeritud hindade ja kaudsete maksude alandamine, kaudsete maksude varasemast tõstmisest tulenev baasefekt või nominaalse efektiivse vahetuskursi tugevnemine. Eeltoodud arvesse võttes on viimastel aastatel rahapoliitilisi tingimusi tublisti leevendatud.

Ehkki lähiaastatel on oodata inflatsiooni mõõdukat kiirenemist, valmistab enamikus vaadeldavates riikides muret inflatsiooni lähenemise jätkusuutlikkus

pikema aja vältel. Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognoosi kohaselt võib 2016. ja 2017. aastal kõigis käsitletud riikides eeldada inflatsioonimäära järkjärgulist tõusu praeguselt väga madalalt tasemelt. Osalt kajastub selles naftahinna hiljutise langusega seotud baasefekt. Siiski jääb inflatsioonisurve tingituna üleilmse majanduse nõrgast elavnemisest ja püsivast kasutamata tootmisvõimsusest mõnes riigis eeldatavasti siiski vaoshoituks. Hindade arengu väljavaatega seotud riskid on enamikus riikides üldiselt tasakaalustatud. Peamine langusrisk on seotud suurenenud ebakindlusega maailmamajanduse arengu suhtes, mis võib vähendada välist hinnasurvet. Enamikus vaatlusalustes riikides võivad inflatsioonimäära tõusuriskid tuleneda oodatust tugevamast sisemisest hinna- ja palgasurvest, mis tuleneb majandusaktiivsuse elavnemisest ja tööturutingimuste karmistumisest. Kaugemale ette vaadates on tõenäoline, et paljudes siin käsitletud Kesk- ja Ida-Euroopa riikides muutuvad järelejäudmisprotsessi käigus inflatsioonierinevused euroalaga võrreldes positiivseks.

Jätkusuutlikku hinnastabiilsust soodustava keskkonna tekkimise eelduseks käesolevas aruandes käsitletud riikides on stabiilsusele suunatud majanduspoliitika, struktuurireformid ja finantsstabiilsust tagavad meetmed.

Hinnastabiilsust toetava keskkonna saavutamise või säilitamise sõltub otsustavalt edasiste struktuurireformide elluviimisest. Eelkõige peaks palgakasv kajastama tööviljakuse kasvu ettevõtte tasandil ning võtma arvesse tööturutingimusi ja konkureerivate riikide arengut. Reforme on vaja jätkata ka töö- ja tooteturgude toimimise edasiseks parandamiseks ning majanduse ja tööhõive kasvu toetavate

tingimuste säilitamiseks. Selleks on väga tähtis, et Kesk- ja Ida-Euroopa riikides võetaks tõhusamat juhtimist toetavaid meetmeid ja parandataks veelgi institutsioonide kvaliteeti. Arvestades, et Horvaatia rangelt juhitud vahetuskursirežiimi ning Bulgaarias kasutatava valuutakomitee süsteemi juures on vähe rahapoliitilist mänguruumi, on äärmiselt tähtis, et muud poliitikavaldkonnad toetaksid nende riikide majanduse võimet tulla toime riigile eriomaste šokkidega ning vältida makromajandusliku tasakaalustamatuse süvenemist. Finantssektori ja järelevalvemeetmete eesmärk peaks olema veelgi enam finantsstabiilsuse tagamine. Sellega seoses tuleks rakendada ka Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu soovitusi.

3.2 Valitsemissektori eelarvepositsiooni kriteerium

Aruande avaldamise ajal kehtib Euroopa Liidu Nõukogu otsus ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta ainult Horvaatia suhtes. Horvaatia ülemäärase eelarvepuudujäägi korrigeerimise tähtaeg on 2016. aasta. Kõigis teistes vaatlusalustes riikides oli eelarvepuudujäägi suhe SKPsse 2015. aastal 3% kontrollväärtuse tasemel või sellest allpool. Horvaatia eelarvepuudujääk oli 3,2% SKPst; Poolas oli see 2,6%, Bulgaarias 2,1%, Ungaris 2,0%, Rumeenias 0,7%, Tšehhis 0,4% ja Rootsis 0%.

Aastatel 2013–2015 paranes eelarveseisund enamikus käesolevas aruandes käsitletud riikides, v.a Bulgaarias. Horvaatias, Poolas, Rumeenias ja Rootsis kajastub paranenud eelarveseisundis suuresti makromajandusliku olukorra paranemine, aga ka püüdlused saavutada struktuurne konsolideerimine. Ungari ja Tšehhi puhul on soodsama makromajandusliku arengu mõju osaliselt nõrgendanud eelarvepoliitika lõdvendamine. Eelarvepuudujäägi suurenemist Bulgaarias seletab peamiselt struktuurse eelarveseisundi halvenemine.

Euroopa Komisjoni prognoosi kohaselt jääb eelarvepuudujäägi ja SKP suhe 2016. aastal kõigis riikides allapoole 3% kontrollväärtust. Rumeenias, Horvaatias ja Poolas peaks eelarvepuudujääk olema alla kontrollväärtuse ehk vastavalt 2,8%, 2,7% ja 2,6% SKPst. Bulgaarias ja Ungaris peaks eelarvepuudujääk jõudma 2,0%ni, Tšehhis ja Rootsis aga püsima tunduvalt allpool kontrollväärtust ehk vastavalt 0,7% ja 0,4% juures SKPst.

Horvaatias ja Ungaris moodustas valitsemissektori võlg 2015. aastal üle 60% SKPst, kuid teistes vaatlusalustes riikides oli võlatase sellest künnisväärtusest madalam või tunduvalt madalam (vt tabel 3.1). Alates 2013. aastast on valitsemissektori võla suhe SKPsse kasvanud Bulgaarias 9,6 protsendipunkti, Horvaatias 4,5 protsendipunkti ja Rootsis 3,7 protsendipunkti. Ungaris ja Rumeenias on võla suhtarv muutunud õige pisut. Samal ajavahemikul on tunduvalt vähenenud Poola ja Tšehhi võla suhtarvud, vastavalt 4,7 ja 4,1 protsendipunkti SKPst. Pikemas plaanis – 2006. aastast 2015. aastani – kasvas valitsemissektori võla suhe SKPsse märgatavalt Horvaatias (47,8 protsendipunkti), Rumeenias (26,2 protsendipunkti), Tšehhis (13,1 protsendipunkti) ja Ungaris (10,7 protsendipunkti), kuid ülejäänud riikides oli muutus väiksem.

2016. aastaks prognoosib Euroopa Komisjon võlasuhte kasvu Bulgaarias, Tšehhis, Horvaatias, Poolas ja Rumeenias ning selle vähenemist Ungaris ja Rootsis. Samuti püsib komisjoni prognoosi kohaselt võlasuhe 2016. aastal allpool 60% kontrollväärtust kõigis riikides peale Horvaatia ja Ungari.

Tulevikule mõeldes on väga oluline, et vaatlusalused riigid saavutaksid tugeva ja jätkusuutliku eelarvepositsiooni ja/või hoiaksid seda. Horvaatia, mille suhtes kehtib Euroopa Liidu Nõukogu otsus ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta, peab sellest tulenevad kohustused täitma usaldusväärselt ja õigel ajal ning viima oma eelarvepuudujäägi 2016. aastal allapoole kontrollväärtust. Eelarve konsolideerimisega peavad jätkama ka Bulgaaria, Ungari ja Poola, kes ei ole veel saavutanud oma keskpikka eelarve-eesmärki, samuti Tšehhi ja Rumeenia, kes kalduvad sellest eeldatavasti kõrvale. Sellega seoses tuleb erilist tähelepanu pöörata kulude kasvu ohjeldamisele, et see jääks allapoole keskpika perioodi potentsiaalse majanduskasvu määra, mis on kooskõlas muudetud stabiilsuse ja kasvu paktis ette nähtud kulutuste võrdlusalusega. Lisaks peaksid riigid, mille valitsemissektori võla suhe SKPse ületab kontrollväärtust, tagama pärast paktis sätestatud üleminekuperioodi, et see näitaja langeb muudetud pakti sätete kohaselt piisavalt kiiresti. Eelarvet jätkuvalt konsolideerides on samuti lihtsam toime tulla elanikkonna vananemisest tulenevate eelarveprobleemidega ja luua puhvreid, mis võimaldavad automaatsete tasakaalustuse mehhanismide toimimist. Riikide tugevad eelarveraamistikud, mis on täielikult kooskõlas ELi eeskirjadega ja mida rakendatakse tulemuslikult, peaksid toetama eelarve konsolideerimist ja piirama riiklike kulutuste suurendamist ning ühtlasi aitama ära hoida makromajandusliku tasakaalustamatuse taasteket. Üldiselt peaksid eelarvestrateegiad olema kooskõlas laiahaardeliste struktuurireformidega, et suurendada potentsiaalset kasvu ja tööhõivet.

3.3 Vahtuskursi kriteerium

Ükski käesolevas aruandes käsitletud riik ei osale ERM2s. Kõigis riikides on kasutusel erinev vahetuskursi süsteem.

Vaatlusperioodil oli Bulgaaria leev seotud euroga kursi 1,95583 alusel valuutakomitee süsteemi raames. Seejuures olid lühiajaliste intressimäärade erinevused võrreldes euroalaga suhteliselt väikesed.

Horvaatia kunaga ja Rumeenia leuga kaubeldi paindliku vahetuskursi süsteemis ning nende ujuvkursi euro suhtes juhiti erineval määral. Horvaatia kuna puhul kajastus see vahetuskursi väheses volatiilsuses võrreldes teiste vaatlusaluste ujuva kursiga vääringutega. Seejuures olid lühiajaliste intressimäärade erinevused võrreldes euroalaga väikesed. Rumeenia leu vahetuskurss euro suhtes kõikus üsna palju ning lühiajaliste intressimäärade erinevused võrreldes euroalaga püsisid kogu vaatlusperioodi vältel suhteliselt suured. 2009. aastal sai Rumeenia ELi ja IMFi juhitava rahvusvahelise finantsabipaketi, millele järgnes 2011. aastal ennetav finantsabiprogramm ning 2013. aastal jätkuprogramm. Kuna nimetatud kokkulepped

on aidanud finantsprobleeme vähendada, võivad need olla tinginud ka vahetuskursi surve alanemise vaatlusperioodil.

Kõigi teiste väeringutega kaubeldi paindliku vahetuskursi süsteemis ja enamikus riikides oli vahetuskurss seejuures väga kõikov. Tšehhi puhul on aga alates 2013. aastast jõus Tšehhi keskpanga kohustus mitte lasta kroonil kallineda euro suhtes üle taseme, mis on lähedane kursile 27 krooni euro kohta. Lühiajaliste intressimäärade erinevused võrreldes euroalaga olid Tšehhis ja Rootsis väikesed, kuid Ungaris ja Poolas suhteliselt suured. Poolas oli vaatlusperioodi jooksul kasutusel IMFi paindlik krediidiin, mille eesmärk on rahuldada kriisi ennetamiseks ja leevendamiseks vajalike laenude nõudlust. Vähendades finantsprobleemidega seotud riske, aitas see abinõu tõenäoliselt leevendada ka vahetuskursi surve riski. Rootsi keskpangal oli kogu vaatlusperioodi jooksul EKPga vahetustehingute kokkulepe. Kuna see aitas vähendada finantsprobleeme, võis see mõjutada ka vahetuskursi arengut.

3.4 Pikaajalise intressimäära kriteerium

Vaatlusperioodil olid kõigi vaatlusaluste riikide keskmised pikaajalised intressimäärad rohkem või vähem alla 4,0% kontrollväärtuse. Tšehhis ja Rootsis olid pikaajalised intressimäärad alla 1%, Bulgaarias ja Poolas aga 2% ja 3% vahel ning Horvaatias, Ungaris ja Rumeenias üle 3%.

Alates 2014. aasta lähenemisaruandest on pikaajaliste intressimäärade ja euroala keskmise vahe jäänud enamikus vaatlusalustes riikides üldjoontes stabiilseks. Finantsturud on aga jätkanud riikide eristamist nende haavatavuse alusel sise- ja välismõjudele, sealhulgas nende eelarvetulemuste arengu ja jätkusuutliku lähenemise väljavaate alusel.

3.5 Muud olulised tegurid

Euroopa Komisjoni hinnangul on enamik vaatlusaluseid riike teinud edusamme tasakaalustamatuse kõrvaldamiseks majanduses, ehkki erineval määral. Euroopa Komisjoni süvaanalüüsid, mille tulemused avaldati 8. märtsil 2016, järeldati, et Rootsis esineb makromajanduslik tasakaalustamatus ning Bulgaarias ja Horvaatias ülemäärane makromajanduslik tasakaalustamatus¹¹¹. Bulgaaria kohta märkis komisjon, et sealset majandust iseloomustavad endiselt teatud valupunktid finantssektoris ja ettevõtete suur võlakoormus, mille

¹¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. novembri 2011. aasta määruses (EL) nr 1176/2011 (makromajandusliku tasakaalustamatuse ennetamise ja korrigeerimise kohta) nähakse ülemäärase tasakaalustamatusega riikide puhul ette võimalus, et ELi Nõukogu soovib komisjoni ettepanekul võtta asjaomasel riigil parandusmeetmeid. Selle tulemusel algatatakse riigi suhtes teine menetlus – ülemäärase tasakaalustamatuse menetlus.

lahendamiseks tuleb täielikult ellu viia jõulised reformid. Horvaatia kohta leidis komisjon, et riigis tehti piiratud edusamme makromajandusliku tasakaalustamatuse korrigeerimisel ning et reformikava viidi ellu suure hilineumisega (mis oli osaliselt tingitud 2015. aasta novembris toimunud parlamendivalimistest). Ehkki Euroopa Komisjon ei tuvastanud teistes vaatlusalustes riikides tasakaalustamatust, esineb ka neis mitmesuguseid probleeme.

Riikide väliskaubanduse puudujääk on viimastel aastatel vähenenud.

Makromajandusliku tasakaalustamatuse menetluse tulemustabelist selgub, et jooksevkonto saldode kolme aasta keskmine paranes 2015. aastal veelgi (vt tabel 3.2). Seevastu Rootsi suur jooksevkonto ülejääk 2014. aastaga võrreldes ei muutunud ja oli õige pisut allpool soovituslikku künnisväärtust 6% SKPst. Jooksevkonto oli ülejäägis ka Ungaris, Horvaatias, Bulgaarias ja Tšehhis, kuid puudujäägis Poolas ja Rumeenias.

Negatiivne rahvusvahelise netoinvesteeringu suhe SKPsse on paranenud, kuid püsis kõrge tasemel pea kõigis vaatlusalustes riikides.

Positiivsest küljest tuleb märkida, et Kesk- ja Ida-Euroopa riikide netoväliskohustused on seotud peamiselt välismaiste otseinvesteeringutega, mida peetakse stabiilseks rahastamisvormiks. 2015. aastal ületas rahvusvahelise netoinvesteeringu suhe SKPsse soovituslikku künnisväärtust (–35% SKPst) seitsmest vaatlusalusest riigist viies. Netoväliskohustused olid eriti suured Horvaatias, kus need ületasid 70% SKPst. Väikseimad netoväliskohustused olid Tšehhis (31,5% SKPst) ja Rootsis (1,6% SKPst).

Kui vaadata hindade ja kulude konkurentsivõimet, siis aastatel 2013–2015 odavnes reaalne efektiivne vahetuskursus rohkem või vähem enamikus käsitletavates riikides (v.a Rumeenias ja Horvaatias).

Tööjõu ühikukulude kolme aasta kasv, mis oli kriisieelsetel aastatel väga kiire peaaegu kõigis vaatlusalustes riikides, on viimastel aastatel jäänud üldiselt soovituslikust künnisväärtusest (12%) väiksemaks. Aastatel 2011–2015 suurenes ekspordi turuosa Rumeenias ning vähemal määral ka Bulgaarias, Poolas ja Tšehhis. Ülejäänud riikide ekspordi turuosa vähenes.

Eluasemehinnad on taas tõusnud kõigis vaatlusalustes riikides, v.a

Horvaatias. Sellele eelnes hindade kõrge kriisieelse taseme allapoole korrigeerimine. Rootsis on eluasemehindade tõus olnud viimastel aastatel eriti jõuline osalt pakkumisega seotud kitsaskohtade ja ajalooliselt madalate intressimäärade tõttu.

Tabel 3.2

Makromajandusliku tasakaalustamatuse jälgimise tulemustabel

Tabel 3.2a. Väline tasakaalustamatus ja konkurentsivõime näitajad

		Jooksevkontosaldo ¹⁾	Rahvusvaheline netoinvesteeringu positsioon ²⁾	Reaalne efektiivne vahetuskurs, kohandatud ÜTHI deflaatoriga ³⁾	Ekspordituruos ⁴⁾	Nominaalsed tööjõu ühikukulud ⁵⁾
Bulgaaria	2013	0,3	-73,5	-1,0	0,2	15,2
	2014	0,4	-74,8	-2,8	6,0	17,0
	2015	1,2	-60,7	-4,1	14,4	10,8
Tšehhi	2013	-1,4	-39,4	-3,1	-9,4	4,2
	2014	-0,6	-36,8	-10,0	-5,7	3,8
	2015	0,2	-31,5	-8,0	0,4	0,1
Horvaatia	2013	0,0	-88,7	-4,0	-23,1	-2,9
	2014	0,6	-88,1	-1,0	-18,6	-5,8
	2015	2,3	-78,7	0,1	-3,1	-5,1
Ungari	2013	2,2	-83,5	-4,0	-20,9	6,3
	2014	2,6	-73,9	-7,0	-15,6	6,9
	2015	3,4	-68,6	-6,9	-7,2	6,1
Poola	2013	-3,4	-69,7	-4,3	0,1	3,3
	2014	-2,3	-67,1	-1,3	5,0	2,5
	2015	-1,2	-60,7	-1,0	9,1	-1,4
Rumeenia	2013	-3,6	-61,9	0,3	14,2	-3,2
	2014	-2,1	-56,9	-1,1	20,8	6,0
	2015	-0,9	-50,2	2,7	21,7	1,1
Rootsi	2013	6,0	-14,3	5,1	-16,5	8,6
	2014	5,8	-2,5	-3,6	-9,7	7,2
	2015	5,8	-1,6	-7,9	-9,9	4,0
Künnisväärtus		-4,0/+6,0	-35,0	+/-11,0	-6,0	+12,0

Tabel 3.2b. Sisemise tasakaalustamatuse ja tööpuuduse näitajad

		Sisemine tasakaalustamatus						Uued tööpuuduse näitajad			
		Eluaseme-hinnad, kohandatud tarbimise deflaatoriga ⁶⁾	Erasektori laenuvoog, konsolideeritud ²⁾	Erasektori võlg, konsolideeritud ³⁾	Finantssektori kohustused ⁶⁾	Valitsemissektori võlg ²⁾	Töötuse määr ⁷⁾	Tööjõu osalemise määr ⁸⁾	Pikaajaline töötus ⁸⁾	Noorte töötus ⁸⁾	
Bulgaaria	2013	0,4	7,3	132,2	4,3	17	12,2	1,7	2,7	6,4	
	2014	1,5	-0,3	124,3	7,2	27	12,2	3,1	0,6	-1,3	
	2015	3,6	.	.	.	27	11,2	2,2	-1,2	-6,4	
Tšehhi	2013	-0,8	4,4	74,1	11,3	45	6,9	2,7	0,0	0,6	
	2014	1,9	1,8	72,7	4,4	43	6,7	3,0	-0,1	-2,2	
	2015	3,8	.	.	.	41	6,1	2,4	-0,6	-6,9	
Horvaatia	2013	-5,7	-0,6	119,7	3,2	82	15,7	-1,4	4,4	17,6	
	2014	-1,2	0,3	120,8	0,9	87	16,9	2,0	1,7	8,9	
	2015	-2,4	.	.	.	87	17,0	3,0	0,1	0,9	
Ungari	2013	-4,6	-1,1	95,2	-1,0	77	10,7	2,8	-0,5	0,2	
	2014	3,1	-0,5	91,3	8,5	76	9,6	4,6	-1,6	-5,6	
	2015	11,6	.	.	.	75	8,2	4,9	-1,9	-10,9	
Poola	2013	-4,7	3,1	75,4	7,6	56	10,0	1,7	1,4	3,6	
	2014	1,1	4,8	77,9	0,6	50	9,8	2,1	0,3	-1,9	
	2015	2,8	.	.	.	51	9,0	1,6	-1,1	-5,7	
Rumeenia	2013	-2,8	-1,5	66,6	1,1	38	7,0	0,0	0,8	1,6	
	2014	-3,2	-2,4	62,1	1,1	40	6,9	1,6	-0,1	0,2	
	2015	1,7	0,0	58,3	3,8	38	6,9	1,3	0,0	-0,9	
Rootsi	2013	4,7	4,7	192,4	8,8	40	7,9	2,0	-0,1	-1,2	
	2014	8,6	5,9	194,0	13,4	45	8,0	1,6	0,0	0,2	
	2015	12,0	.	.	.	43	7,8	1,4	0,0	-3,3	
Künnisväärtus		+6,0	+14,0	133	+16,5	+60	+10,0	-0,2	0,5	2,0	

Allikad: Euroopa Komisjon (Eurostat, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat) ja Euroopa Keskpankade Süsteem.

Märkus. Tabelis on esitatud andmed seisuga 18. mai 2016, mis oli käesoleva aruande andmete esitamise tähtaeg, ning seetõttu erinevad need 2015. aasta novembri hääremehhanismi aruandes sisalduvast tulemustabelist.

1) Protsentides SKPst, kolme aasta keskmine.

2) Protsentides SKPst.

3) Kolme aasta muutus protsentides 41 teise tööstusriigi suhtes. Positiivne väärtus osutab konkurentsivõime vähenemisele.

4) Viie aasta muutus protsentides.

5) Kolme aasta muutus protsentides.

6) Muutus protsentides võrreldes eelnenud aastaga.

7) Kolme aasta keskmine.

8) Kolme aasta muutus protsendipunktides.

Finantskriisile eelnenud suhteliselt pikal laenukasvu perioodil kogunes mõne vaatlusaluse riigi mittefinantsteenuseid pakkuvale erasektoril suur

võlakoormus. Nendes riikides on see peamine haavatavuse allikas. Rootsis ilmnev tugev laenukasv eeskätt eluasemelaenude segmendis nõuab tähelepanelikku jälgimist. 2014. aastal küündis Rootsi erasektori võlg iseäranis kõrgele tasemele, ületades 190% SKPst. Peale selle on mitmes riigis väga suur välisvääringus nomineeritud laenude hulk, millega kaasneb makromajanduslik ja finantsrisk, sest see muudab riskiturbeta laenusaaajad valuutariski suhtes haavatavaks. Välisvääringute mittevastavusega seotud riskid, mis mõjutavad kodumajapidamisi ja Horvaatias ka avalikku sektorit, on märkimisväärsed Horvaatias ja Rumeenias ning veidi väiksemad Poolas.

Finantssektori poliitika eesmärk peaks olema tagada, et see sektor aitab majanduskasvule ja hinnastabiilsusele vaatlusalustes riikides kindlalt kaasa; järelevalvepoliitika eesmärk peaks olema tagada järelevalveraamistiku stabiilsus, mis on ühtse järelevalvemehhanismiga ühinemise eeltingimus.

Et vähendada võimalikke riske, mis lähtuvad välisvääringus nomineeritud laenude suurest osakaalust, tuleks rakendada Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu (ESRN) soovitusi välisvääringus laenude kohta. Meetmete tõhusa rakendamise tagamiseks on oluline kõigi ELi riikide järelevalveasutuste tihe koostöö.

Kohandamisprotsessi tulemusel on mõnes vaatlusaluses riigis tööpuudus kasvanud suhteliselt suureks.

Eelkõige Horvaatias viitavad suur pikaajaline ja noorte töötus tõsisele riigisisesele tasakaalustamatusele. Tööpuudus, millega on üldiselt kaasnenud oskuste nõudlusele mittevastavuse ja/või piirkondliku mittevastavuse süvenemine, on paljudes riikides endiselt peamine haavatavuse allikas ning ohustab realsissetulekute lähenemist ka ebasoodsate demograafiliste suundumuste tõttu.

Veel üks oluline tegur majandusliku lõimumise ja lähenemise analüüsimisel on institutsioonilise keskkonna tugevus.

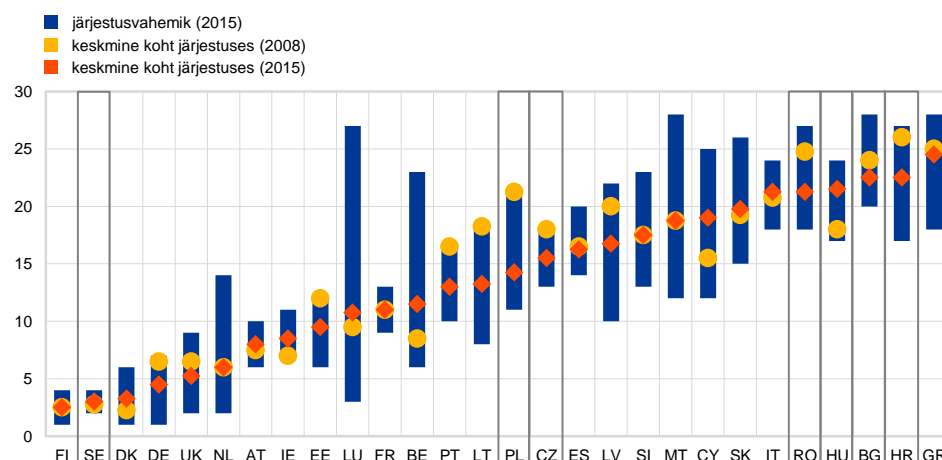
Mitme Kesk- ja Ida-Euroopa riigi majanduslikku potentsiaali aitaks suurendada see, kui suudetaks kaotada majanduses esinev jäikus ja tõkked, mis takistavad tootmistegurite tõhusat kasutamist ja jaotamist. Kõne all on näiteks ärikeskkonna puudujäägid, institutsioonide suhteliselt kesine kvaliteet, nõrk juhtimine ja korruptsioon. Kui institutsiooniline keskkond pärsib potentsiaalse kogutoodangu kasvu, võib ta sellega õõnestada ka riigi võlataanindusvõimet ning muuta majanduse kohandamise raskemaks. Samuti võib see mõjutada riigi suutlikkust rakendada vajalikke poliitikameetmeid.

Institutsioonide ja juhtimise kvaliteet on suhteliselt kesine kõigis

vaatlusalustes riikides, v.a Rootsis. Konkreetsed institutsioonilised näitajad kinnitavad üldjoontes tervikpilti enamiku riikide institutsioonide ja juhtimise kehvast kvaliteedist, ehkki siin on ka silmatorkavaid erinevusi (vt joonis 3.5 ja 3.6). Horvaatia institutsioonide ja juhtimise kvaliteet on vaatlusalustest riikidest kõige halvem ning ta asub ELi riikide seas tagantpoolt teisel kohal, hoolimata mõningasest paranemisest paari viimase aasta jooksul. Kuigi riikide järjestus oleneb sellest, mille põhjal nende äri- ja institutsioonilise keskkonna kvaliteeti mõõdetakse, saaks enamikus vaatlusalustes riikides selles valdkonnas veel kahtlemata palju ära teha.

Joonis 3.5

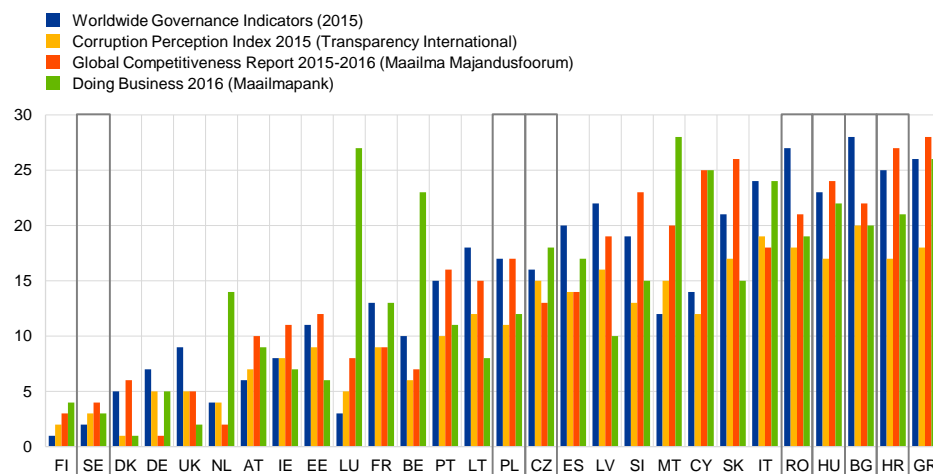
ELi riikide järjestus institutsioonide kvaliteedi alusel

Allikad: Worldwide Governance Indicators 2015, Global Competitiveness Report 2015–2016 (Maailma Majandusfoorum), Corruption Perception Index 2015 (Transparency International) ja Doing Business Report 2016 (Maailmapank).
Märkus. Riigid on järjestatud ühest (parimate tulemustega riik ELis) 28ni (halvimate tulemustega riik ELis) nende keskmise koha järgi 2015. aasta järjestuses. Aruandesse Doing Business Report on Malta kaasatud alates 2013. aastast ja Küpros alates 2010. aastast.

Joonis 3.6

ELi riikide järjestus institutsioonide kvaliteedi alusel üksikute näitajate järgi

Allikad: Worldwide Governance Indicators 2015, Global Competitiveness Report 2015–2016 (Maailma Majandusfoorum), Corruption Perception Index 2015 (Transparency International) ja Doing Business Report 2016 (Maailmapank).
Märkus. Riigid on järjestatud ühest (parimate tulemustega riik ELis) 28ni (halvimate tulemustega riik ELis) nende keskmise koha järgi 2015. aasta järjestuses.

Majanduskasvu ja konkurentsivõime edendamiseks on enamikus

vaatlusalustes riikides vajalikud laiaulatuslikud struktuurireformid.

Kohalike institutsioonide, juhtimise ja ärikeskkonna parandamine koos riigiettevõtete jätkuva erastamisega ning suuremate jõupingutustega ELi vahendeid paremini ära kasutada aitaks kiirendada tootlikkuse kasvu. See omakorda elavdaks konkurentsivõime tähtsamates reguleeritud sektorites (näiteks energia ja transport), kaotades turule sisenemise tõkkeid ja soodustades ülimalt vajalikke erainvesteeringuid.

Läheneemisprotsessi sujuvuse tagamisel on olulised ka statistika kvaliteediga

seotud institutsioonilised elemendid. Need hõlmavad muu hulgas riikliku

statistikaasutuse õigusliku sõltumatuse sätestamist, selle haldusjärelevalvet ja eelarveautonoomiat, samuti seaduslikke volitusi andmete kogumiseks ja statistika konfidentsiaalsust reguleerivaid õigusnorme, mida on lähemalt kirjeldatud 6. peatükis.

4 Riikide kokkuvõtted

4.1 Bulgaaria

2016. aasta aprillis oli Bulgaaria 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär –1,0%, st tublisti madalam kui hinnastabiilsuse kriteeriumi 0,7% kontrollväärtus.

Viimase kümne aasta jooksul on see inflatsioonimäär kõikunud laias vahemikus, –1,7%st 12,6%ni, ja selle perioodi keskmine tase oli kõrge, ulatudes 3,6%ni. Tulevikku vaadates valmistab Bulgaaria inflatsiooni lähenemise pikemaajaline jätkusuutlikkus muret. On tõenäoline, et järelejäudmisprotsessi käigus muutuvad inflatsioonierinevused euroalaga võrreldes positiivseks. Et vältida ülemäärase hinnasurve ja makromajandusliku tasakaalustamatuse tekkimist, tuleb järelejäudmisprotsessi toetada sobivate meetmetega.

Bulgaaria valitsemissektori eelarvepuudujääk ja võlg vastasid 2015. aastal Maastrichti kriteeriumidele. Bulgaaria suhtes on alates 2012. aastast rakendatud stabiilsuse ja kasvu pakti ennetuslikku osa. 2014. aastal ületas eelarvepuudujääk kontrollväärtust 3% SKPst. Sellest hoolimata oli ülemäärane eelarvepuudujääk Euroopa Komisjoni hinnangul erandlik ja ajutine, mistõttu ei olnud vaja algatada ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust. Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognoosis viidatakse ohule, et 2016. ja 2017. aastal võib esineda teatav kõrvalekalle keskpika eesmärgi saavutamise kohanduskavast. Peale selle ohustavad Bulgaaria eelarve jätkusuutlikkust pikas plaanis keskmised riskid, mis tulenevad osalt rahvastiku vananemisega seotud tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse kulude oodatavast kasvust. Oluline on jätkata nendes valdkondades reforme ja jõuda lähemale keskpika eesmärgi saavutamisele kooskõlas pakti ennetusliku osa nõuetega, et tagada riigi rahanduse usaldusväärsus keskpika ja pika aja jooksul.

Kaheaastase vaatlusperioodi jooksul 19. maist 2014 kuni 18. maini 2016 ei osalenud Bulgaaria leev vahetuskursimehhanismis ERM2, kuid see seoti kursi 1,95583 alusel euroga valuutakomitee süsteemi raames. Viimase kümne aastaga on Bulgaaria jooksev- ja kapitalikonto paranenud, kuid riigi netoväliskohustused on endiselt suured.

2015. aasta maist 2016. aasta aprillini väldanud vaatlusperioodil olid Bulgaaria pikaajalised intressimäärad keskmiselt 2,5% ja seega madalamad kui intressimäära lähenemiskriteeriumi 4,0% kontrollväärtus. Bulgaaria pikaajalised intressimäärad on alates 2009. aastast alanenud, kusjuures 12 kuu keskmised määrad on langenud üle 7% tasemelt alla 3%.

Jätkusuutlikku lähenemist soodustava keskkonna loomiseks on Bulgaarias vaja stabiilsusele suunatud majanduspoliitikat ning laiaulatuslikke struktuurireforme. Mis puutub makromajanduslikku tasakaalustamatusse, otsustas Euroopa Komisjon teha 2016. aasta häiremehhanismi aruandes Bulgaaria kohta süvaanalüüsi ning jõudis järeldusele, et Bulgaarias esineb ülemäärane makromajanduslik tasakaalustamatus. Bulgaariale tuleksid kasuks laiaulatuslikud struktuurireformid, mis tõhustaksid institutsioonilist ja ärikeskkonda.

Finantsstabiilsuse kindlustamiseks on ülitähtis, et ametivõimud viiksid lõpule varade kvaliteedi hindamise ja finantssektoriga seotud stressitestid ning tõhustaksid järelevalvetavasid veelgi.

Bulgaaria õigusaktid ei vasta kõigile keskpanga sõltumatus, laenukeelu ja eurosüsteemiga õigusliku lõimumise nõuetele. Bulgaaria on ELi liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ning seetõttu peab ta täitma kõiki aluslepingu artiklis 131 sätestatud kohandamisnõudeid.

4.2 Tšehhi

2016. aasta aprillis oli Tšehhi 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär 0,4%, st hinnastabiilsuse kriteeriumi 0,7% kontrollväärtusest madalam. Viimase kümne aasta jooksul on see inflatsioonimäär kõikunud suhteliselt laias vahemikus, 0,3%st 6,6%ni, ja selle perioodi keskmine jäi mõõdukale 2,1% tasemele.

Tšehhi valitsemissektori eelarvepuudujääk ja võlg vastasid 2015. aastal Maastrichti kriteeriumidele. Tšehhi suhtes on alates 2014. aastast rakendatud stabiilsuse ja kasvu pakti ennetuslikku osa. Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognoosi kohaselt jääb struktuurne eelarvepuudujääk prognoosiperioodil keskpika aja eesmärgist väiksemaks ning on seega jätkuvalt kooskõlas stabiilsuse ja kasvu pakti ennetusliku osa nõuetega. Tšehhis võib täheldada keskmist eelarvepinge riski pika aja jooksul tingituna eeskätt rahvastiku vananemisest. Riigi rahanduse usaldusväärsuse tagamiseks on vaja suurendada praeguse eelarveraamistiku reformide ulatust, olemasolevate eeskirjade ranget jõustamist ja keskpika eesmärgi saavutamisele lähemale jõudmist, järgides täielikult pakti ennetusliku osa nõudeid.

Kaheaastase vaatlusperioodi jooksul 19. maist 2014 kuni 18. maini 2016 ei osalenud Tšehhi kroon vahetuskursimehhanismis ERM2. Tšehhi krooniga kaubeldi paindliku vahetuskursi süsteemis, kuigi alates 2013. aasta novembrist on jõus Tšehhi keskpanga kohustus mitte lasta kroonil kallineda euro suhtes üle taseme, mis on lähedane kursile 27 krooni euro kohta. Vaatlusperioodi jooksul kõikus Tšehhi krooni vahetuskurss euro suhtes vähe. 18. mail 2016 oli krooni vahetuskurss euro suhtes 27,022, st 1,5% kõrgem kui selle keskmine tase 2014. aasta mais. Jooksevkonto puudujääk vähenes järk-järgult ja selle saldo on alates 2014. aastast olnud positiivne. Samal ajal on riigi netoväliskohustused järjekindlalt vähenenud.

2015. aasta maist 2016. aasta aprillini väldanud vaatlusperioodil olid Tšehhi pikaajalised intressimäärad keskmiselt 0,6% ja seega tunduvalt madalamad kui intressimäära lähenemiskriteeriumi 4,0% kontrollväärtus. Tšehhi pikaajalised intressimäärad on alates 2009. aastast alanenud, kusjuures 12 kuu keskmised määrad on langenud peaaegu 5% tasemelt alla 1%.

Jätkusuutlikku lähenemist soodustava keskkonna loomiseks on vaja ellu viia hinnastabiilsusele suunatud majanduspoliitikat ja spetsiifilisi struktuurireforme, mille eesmärk on tagada makromajanduslik stabiilsus. Mis

puutub makromajanduslikku tasakaalustamatusse, ei otsustanud Euroopa Komisjon oma 2016. aasta häiremehhanismi aruandes teha Tšehhi kohta süvaanalüüsi. Sellegipoolest on potentsiaalse kasvu suurendamiseks vaja tõhustada suunatud struktuurireforme töö- ja tooteturu meetmete ning ärikeskkonna valdkonnas.

Tšehhi õigusaktid ei vasta kõigile keskpanga sõltumatus, laenukeelu ja eurosüsteemiga õigusliku lõimumise nõuetele. Tšehhi on ELi liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ning seetõttu peab ta täitma kõiki aluslepingu artiklis 131 sätestatud kohandamisnõudeid.

4.3 Horvaatia

2016. aasta aprillis oli Horvaatia 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär –0,4%, st hinnastabiilsuse kriteeriumi 0,7% kontrollväärtusest tublisti madalam.

Viimase kümne aasta jooksul on see inflatsioonimäär kõikunud suhteliselt laias vahemikus, –0,4%st 6,0%ni, ja selle perioodi keskmine jäi mõõdukale 2,3% tasemele. Tulevikku vaadates valmistab Horvaatia inflatsiooni lähenemise pikemaajaline jätkusuutlikkus muret. On tõenäoline, et järelejäudmisprotsessi käigus muutuvad inflatsioonierinevused euroalaga võrreldes positiivseks. Et vältida ülemäärase hinnasurve ja makromajandusliku tasakaalustamatuse tekkimist, tuleb järelejäudmisprotsessi toetada sobivate meetmetega.

Horvaatia valitsemissektori eelarvepuudujääk ja võlg ei vastanud 2015. aastal Maastrichti kriteeriumidele. Horvaatia suhtes on alates 2014. aastast rakendatud stabiilsuse ja kasvu pakti paranduslikku osa ning ülemäärase eelarvepuudujäägi korrigeerimise tähtaeg on 2016. aasta. Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognoosi hinnangul toimub ülemäärase eelarvepuudujäägi korrigeerimine õigel ajal, kuid samal ajal viidatakse riskile, et Horvaatia ei täida stabiilsuse ja kasvu pakti nõudeid. Komisjoni 2015. aasta eelarve jätkusuutlikkuse aruandes märgitakse, et Horvaatia võla jätkusuutlikkusega seotud risk on keskpika aja jooksul suur. Ehkki pikas plaanis tundub, et Horvaatia risk on väike tänu rahvastiku vananemisega seotud kulutuste prognoositavale vähenemisele, tekitab pensionihüvitiste madal määr ja selle kavandatav edasine alandamine muret pensionisüsteemi asjakohasuse pärast. Kokkuvõttes on oluline, et Horvaatia järgiks otsustavalt kasvu toetavat eelarve konsolideerimise strateegiat, mis kõrvaldab võla keskpika jätkusuutlikkusega seotud suured riskid. Seda tuleb teha koos eelarve juhtimise raamistiku ümberkujundamisega, mille eesmärk on tõhustada riiklike kulutusi, et luua eeldused eelarvepoliitika elluviimise püsivaks paranemiseks.

Kaheaastase vaatlusperioodi jooksul 19. maist 2014 kuni 18. maini 2016 ei osalenud Horvaatia kuna vahetuskursimehhanismis ERM2. Vääringuga kaubeldi paindliku vahetuskursi süsteemis kitsas vahemikus juhitava ujuvkursi alusel. Vaatlusperioodil oli Horvaatia kuna ja euro vahetuskursi keskmine kõikumine väike. 18. mail 2016 oli kuna vahetuskurss euro suhtes 7,488, st 1,4% kõrgem kui selle keskmine tase 2014. aasta mais. Viimase kümne aastaga on Horvaatia jooksev- ja kapitalikonto paranenud, kuid riigi netoväliskohustused on endiselt suured.

2015. aasta maist 2016. aasta aprillini väldanud vaatlusperioodil olid Horvaatia pikaajalised intressimäärad keskmiselt 3,7% ja seega madalamad kui intressimäära lähenemiskriteeriumi 4,0% kontrollväärtus. Horvaatia pikaajalised intressimäärad on alates 2009. aastast alanenud, kusjuures 12 kuu keskmised määrad on langenud 8% lähedaselt tasemelt alla 4%.

Jätkusuutlikku lähenemist soodustava keskkonna loomiseks on Horvaatias vaja stabiilsusele suunatud majanduspoliitikat ning laiaulatuslikke struktuurireforme. Mis puutub makromajanduslikku tasakaalustamatusse, otsustas Euroopa Komisjon teha oma 2016. aasta häiremehhanismi aruandes Horvaatia kohta süvaanalüüsi ning jõudis järeldusele, et Horvaatias esineb ülemäärane makromajanduslik tasakaalustamatus. Riigis on hulgaliselt struktuurireformide võimalusi ja pakiline vajadus niisuguste ümberkorralduste järele, mille eesmärk on parandada institutsioonilist ja ärikeskkonda, suurendada konkurentsi tooteturudel, vähendada ebakõlasid tööturul ning tõhustada avalikku haldust ja kohtusüsteemi. Samuti on vaja teha märkimisväärseid jõupingutusi, et Horvaatias paraneks ELi vahendite ärakasutamine, mis on seni olnud väga vähene.

Horvaatia õigusaktid ei vasta kõigile keskpanga sõltumatuse nõuetele.

Horvaatia on ELi liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ning seetõttu peab ta täitma kõiki aluslepingu artiklis 131 sätestatud kohandamisnõudeid.

4.4 Ungari

2016. aasta aprillis oli Ungari 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär 0,4%, st hinnastabiilsuse kriteeriumi 0,7% kontrollväärtusest madalam. Viimase kümne aasta jooksul on see inflatsioonimäär kõikunud laias vahemikus, -0,3%st 7,9%ni, ja selle perioodi keskmine tase oli kõrge, ulatudes 3,8%ni. Tulevikku vaadates valmistab Ungari inflatsiooni lähenemise pikemaajaline jätkusuutlikkus muret. On tõenäoline, et järelejõudmisprotsessi käigus muutuvad inflatsioonierinevused euroalaga võrreldes positiivseks. Et vältida ülemäärase hinnasurve ja makromajandusliku tasakaalustamatuse tekkimist, tuleb järelejõudmisprotsessi toetada sobivate meetmetega.

2015. aastal vastas Ungari valitsemissektori eelarvepuudujääk Maastrichti kriteeriumidele, kuid võlg ületas kontrollväärtust. Ungari suhtes on alates 2013. aastast rakendatud stabiilsuse ja kasvu pakti ennetuslikku osa. Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognoosis viidatakse suurele ohule, et 2016. ja 2017. aastal võib esineda märkimisväärne kõrvalekalle keskpika eesmärgi saavutamise kohanduskavast. Ungaris ei ole eelarvepinge riski pika aja jooksul, kuid täheldada võib keskmist riski keskpika aja jooksul. Rahvastiku vananemine ohustab riigi rahanduse jätkusuutlikkust. Et tagada riigi rahanduse jätkusuutlikkus keskpika aja vältel, on vaja otsustavat edasiminekut keskpika eesmärgi suunas kooskõlas pakti ennetusliku osa nõuetega ning eelarve juhtimise raamistiku reformi.

Kaheaastase vaatlusperioodi jooksul 19. maist 2014 kuni 18. maini 2016 ei osalenud Ungari forint ERM2s, vaid vääringuga kaubeldi paindliku vahetuskursi süsteemis. Vaatlusperioodil kõikus Ungari forinti keskmine

vahetuskurss euro suhtes suhteliselt suurel määral. 18. mail 2016 oli forint vahetuskurss euro suhtes 316,05, st 3,8% madalam kui selle keskmine tase 2014. aasta mais. Viimase kümne aastaga on Ungari jooksev- ja kapitalikonto tunduvalt paranenud ning aidanud veidi vähendada riigi netoväliskohustusi, kuid need on endiselt suured.

2015. aasta maist 2016. aasta aprillini väldanud vaatlusperioodil olid Ungari pikaajalised intressimäärad keskmiselt 3,4% ja seega madalamad kui intressimäära lähenemiskriteeriumi 4,0% kontrollväärtus. Ungari pikaajalised intressimäärad on alates 2009. aastast alanenud, kusjuures 12 kuu keskmised määrad on langenud üle 9% tasemelt alla 4%.

Jätkusuutlikku lähenemist soodustava keskkonna loomiseks on Ungaris vaja stabiilsusele suunatud majanduspoliitikat ning laiaulatuslikke struktuurireforme. Mis puutub makromajanduslikku tasakaalustamatusse, otsustas Euroopa Komisjon teha 2016. aasta häiremehhanismi aruandes Ungari kohta süvaanalüüsi ning jõudis järeldusele, et Ungaris ei esine ülemäärast makromajanduslikku tasakaalustamatust. Sellegipoolest tuleks Ungarile kasuks struktuurireformid, mille eesmärk on edendada erasektorist tulenevat kasvu, näiteks institutsioonide juhtimise parandamine, bürokraatia ja ülemäärase maksukoormuse kõrvaldamine ning erasektori laenukasvu toetamine.

Ungari õigusaktid ei vasta kõigile keskpanga sõltumatus ja laenukeelu, euro ühtse kirjapildi ning eurosüsteemiga õigusliku lõimumise nõuetele. Ungari on ELi liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ning seetõttu peab ta täitma kõiki aluslepingu artiklis 131 sätestatud kohandamisnõudeid.

4.5 Poola

2016. aasta aprillis oli Poola 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär –0,5%, st hinnastabiilsuse kriteeriumi 0,7% kontrollväärtusest tunduvalt madalam.

Viimase kümne aasta jooksul on see inflatsioonimäär kõikunud suhteliselt laias vahemikus, –0,7%st 4,3%ni, ja selle perioodi keskmine jäi mõõdukale 2,3% tasemele. Tulevikku vaadates valmistab Poola inflatsiooni lähenemise pikemaajaline jätkusuutlikkus muret. On tõenäoline, et järelejõudmisprotsessi käigus muutuvad inflatsioonierinevused euroalaga võrreldes positiivseks. Et vältida ülemäärase hinnasurve ja makromajandusliku tasakaalustamatuse tekkimist, tuleb järelejõudmisprotsessi toetada sobivate meetmetega.

Poola valitsemissektori eelarvepuudujääk ja võlg vastasid 2015. aastal Maastrichti kriteeriumidele. Poola suhtes on alates 2015. aastast rakendatud stabiilsuse ja kasvu pakti ennetuslikku osa. Ehkki riigi eelarvepuudujääk oli kontrollväärtusest suurem, otsustas ECOFINi nõukogu 2015. aasta juunis ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse lõpetada, sest valitsemissektori võla suhe SKPsse oli alla 60% ning kontrollväärtusest suurem puudujääk oli väike ja seda võis selgitada varasemate pensionireformide netokuluga. Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognoosis viidatakse ohule, et võib esineda märkimisväärne kõrvalekalle keskpika eesmärgi saavutamise kohanduskavast. Peale selle ohustavad

Poolat keskpikas ja pikas plaanis keskmised riskid seoses eelarve jätkusuutlikkusega. Seetõttu on oluline jõuda lähemale keskpika eesmärgi saavutamisele kooskõlas pakti ennetusliku osa nõuetega, et tagada riigi rahanduse usaldusväärsus keskpika ja pika aja jooksul.

Kaheaastase vaatlusperioodi jooksul 19. maist 2014 kuni 18. maini 2016 ei osalenud Poola zlott ERM2s, vaid vääringuga kaubeldi paindliku vahetuskursi süsteemis. Vaatlusperioodil kõikus Poola zloti keskmine vahetuskurs euro suhtes suhteliselt palju. 18. mail 2016 oli zloti vahetuskurs euro suhtes 4,3885, st 5,0% madalam kui selle keskmine tase 2014. aasta mais. Viimase kümne aastaga on Poola jooksev- ja kapitalikonto paranenud, kuid riigi netoväliskohustused on endiselt suured.

2015. aasta maist 2016. aasta aprillini väldanud vaatlusperioodil olid Poola pikaajalised intressimäärad keskmiselt 2,9% ja seega madalamad kui intressimäära lähenemiskriteeriumi 4,0% kontrollväärtus. Poola pikaajalised intressimäärad on alates 2009. aastast alanenud, kusjuures 12 kuu keskmised määrad on langenud 6% lähedaselt tasemelt alla 3%.

Jätkusuutlikku lähenemist soodustava keskkonna loomiseks on Poolas vaja stabiilsusele suunatud majanduspoliitikat, finantsstabiilsust tagavaid poliitikameetmeid ning suunatud struktuurireforme. Mis puutub makromajanduslikku tasakaalustamatusse, ei otsustanud Euroopa Komisjon oma 2016. aasta häiremehhanismi aruandes teha Poola kohta süvaanalüüsi. On tähtis, et Poola säilitaks pangandussektori praeguse tugeva finantspositsiooni, et tagada selle kindel panus majanduskasvu; seda peaksid toetama struktuurireformid, mis oleksid oskuslikult suunatud konkurentsi suurendamisele tooteturgudel ning uuendustegevuse, erastamise ja taristu ajakohastamise kiirendamisele.

Poola õigusaktid ei vasta kõigile keskpanga sõltumatuse, konfidentsiaalsuse, laenukeelu ja eurosüsteemiga õigusliku lõimumise nõuetele. Poola on ELi liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ning seetõttu peab ta täitma kõiki aluslepingu artiklis 131 sätestatud kohandamisnõudeid.

4.6 Rumeenia

2016. aasta aprillis oli Rumeenia 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär -1,3%, st hinnastabiilsuse kriteeriumi 0,7% kontrollväärtusest tunduvalt madalam. Viimase kümne aasta jooksul on see inflatsioonimäär kõikunud laias vahemikus, -1,3%st 8,5%ni, ja selle perioodi keskmine tase oli kõrge, ulatudes 4,5%ni. Tulevikku vaadates valmistab Rumeenia inflatsiooni lähenemise pikemaajaline jätkusuutlikkus muret. On tõenäoline, et järelejäädumise protsessi käigus muutuvad inflatsioonierinevused euroalaga võrreldes positiivseks. Et vältida ülemäärase hinnasurve ja makromajandusliku tasakaalustamatuse tekkimist, tuleb järelejäädumise protsessi toetada sobivate meetmetega.

Rumeenia valitsemissektori eelarvepuudujääk ja võlg vastasid 2015. aastal Maastrichti kriteeriumidele. Rumeenia suhtes on alates 2013. aastast rakendatud

stabiilsuse ja kasvu pakti ennetuslikku osa. Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognoosi kohaselt on Rumeenia alates 2013. aastast oma keskpikka eesmärgi järginud, kuid võib sellest nii 2016. kui ka 2017. aastal märkimisväärselt kõrvale kalduda. Peale selle võib eeldada, et kavandatavad ekspansiivsed eelarvemeetmed kergitavad eelarvepuudujäägi 2017. aastal künnisväärtusest 3% SKPst kõrgemale ja nende tulemusel kasvab ka võlg. Komisjoni 2015. aasta eelarve jätkusuutlikkuse aruande kohaselt on jätkusuutlikkusega seotud risk keskpika aja jooksul suur ja pika aja jooksul keskmine. See tuleneb osalt tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse kulude kasvust. Et tagada riigi rahanduse jätkusuutlikkus, on neis valdkondades vaja edasisi reforme ja eelarvepoliitika vastutustundlikku elluviimist, mis tagab kiire naasmise keskpika eesmärgi juurde.

Kaheaastase vaatlusperioodi jooksul 19. maist 2014 kuni 18. maini 2016 ei osalenud Rumeenia leu ERM2s. Vääringuga kaubeldi paindliku vahetuskursi süsteemis juhitava ujuvkursi alusel. Vaatlusperioodil kõikus Rumeenia leu keskmine vahetuskurss euro suhtes suhteliselt palju. 18. mail 2016 oli leu vahetuskurss euro suhtes 4,4990, st 1,7% madalam kui selle keskmine tase 2014. aasta mais. Viimase kümne aastaga on Rumeenia jooksev- ja kapitalikonto tunduvalt paranenud, kuid riigi netoväliskohustused, mis küll järk-järgult vähenevad, on endiselt suured.

2015. aasta maist 2016. aasta aprillini väldanud vaatlusperioodil olid Rumeenia pikaajalised intressimäärad keskmiselt 3,6% ja seega madalamad kui intressimäärade lähenemiskriteeriumi 4,0% kontrollväärtus. Rumeenia pikaajalised intressimäärad on alates 2009. aastast alanenud, kusjuures 12 kuu keskmised määrad on langenud 10% lähedaselt tasemelt alla 4%.

Jätkusuutlikku lähenemist soodustava keskkonna loomiseks on Rumeenias vaja stabiilsusele suunatud majanduspoliitikat ning laiaulatuslikke struktuurireforme. Mis puutub makromajanduslikku tasakaalustamatusse, otsustas Euroopa Komisjon teha 2016. aasta häiremehhanismi aruandes Rumeenia kohta süvaanalüüsi ning jõudis järeldusele, et Rumeenias ei esine ülemäärast makromajanduslikku tasakaalustamatust. Sellest hoolimata on hulgaliselt võimalusi ja pakiline vajadus võtta meetmeid selleks, et parandada institutsioonilist ja ärikeskkonda, suurendada investeringuid ja konkurentsi tooteturgetel, vähendada noorte ja pikaajalist töötust ning parandada nii avaliku halduse ja kohtusüsteemi kvaliteeti kui ka tõhusust. Samuti on vaja teha märkimisväärsed jõupingutusi, et Rumeenias paraneks ELi vahendite ärakasutamine, mis on seni olnud väga vähene.

Rumeenia õigusaktid ei vasta kõigile keskpanga sõltumatuse, laenukeelu ja eurosüsteemiga õigusliku lõimumise nõuetele. Rumeenia on ELi liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ning seetõttu peab ta täitma kõiki aluslepingu artiklis 131 sätestatud kohandamisnõudeid.

4.7 Rootsi

2016. aasta aprillis oli Rootsi 12 kuu keskmine ÜTHI-inflatsioonimäär 0,9%, st kõrgem kui hinnastabiilsuse kriteeriumi 0,7% kontrollväärtus. Viimase kümne

aasta jooksul on see inflatsioonimäär kõikunud vahemikus 0,2%st 3,4%ni ja selle perioodi keskmine jäi tagasihoidlikule 1,4% tasemele. Rahapoliitika ja stabiilsusele suunatud institutsiooniline raamistik peaksid ka edaspidi toetama hinnastabiilsuse saavutamist riigis.

Rootsi valitsemissektori eelarvepuudujääk ja võlg vastasid 2015. aastal Maastrichti kriteeriumidele. Rootsi suhtes on alates 1998. aastast rakendatud stabiilsuse ja kasvu pakti ennetuslikku osa. Euroopa Komisjoni 2016. aasta kevade majandusprognoosi kohaselt täidab Rootsi prognoosiperioodil oma keskpika aja eelarve-eesmärgi. Võla jätkusuutlikkusega seotud riskid on keskpika aja jooksul väikesed ja pika aja jooksul keskmised ning need tulenevad eeskätt pikaajalise hooldusega seotud kulude oodatavast kasvust. Selle valdkonna reformid ja keskpika perioodi eesmärgi jätkuv täitmine järgmistel aastatel kinnitaksid riigi rahanduse usaldusväärset mainet veelgi.

Kaheaastase vaatlusperioodi jooksul 19. maist 2014 kuni 18. maini 2016 ei osalenud Rootsi kroon ERM2s, vaid vääringuga kaubeldi paindliku vahetuskursi süsteemis. Vaatlusperioodil kõikus Rootsi krooni keskmine vahetuskurss euro suhtes suhteliselt palju. 18. mail 2016 oli krooni vahetuskurss euro suhtes 9,3525, st 3,6% madalam kui selle keskmine tase 2014. aasta mais. Viimase kümne aasta jooksul on Rootsis olnud pidevalt suur jooksevkonto ülejääk, millega on tavaliselt kaasnenud suhteliselt väike negatiivne rahvusvaheline netoinvesteeringu positsioon.

2015. aasta maist 2016. aasta aprillini väldanud vaatlusperioodil olid Rootsi pikaajalised intressimäärad keskmiselt 0,8% ja seega tunduvalt madalamad kui intressimäära lähenemiskriteeriumi 4,0% kontrollväärtus. Rootsi pikaajalised intressimäärad on alates 2009. aastast alanenud, kusjuures 12 kuu keskmised määrad on langenud kõrgemalt kui 3% tasemelt alla 1%.

Jätkusuutlikku lähenemist soodustava keskkonna hoidmiseks on Rootsis vaja jätkata stabiilsust edendavat majanduspoliitikat, suunatud struktuurireforme ja finantsstabiilsust tagavaid meetmeid. Mis puutub makromajanduslikku tasakaalustamatusse, otsustas Euroopa Komisjon teha oma 2016. aasta häiremehhanismi aruandes Rootsi kohta süvaanalüüsi ning jõudis järeldusele, et Rootsis esineb ülemäärane makromajanduslik tasakaalustamatus. Seda arvestades on riigil vaja astuda otsustavaid samme, et kõrvaldada makromajanduslikku stabiilsust ohustavad riskid, mis tulenevad jätkuvast elamukinnisvarabuumist ja erasektori kõrgest võlatasemest.

Rootsi õigusaktid ei vasta kõigile keskpanga sõltumatuse, laenukeelu ja eurosüsteemiga õigusliku lõimumise nõuetele. Rootsi on ELi liikmesriik, mille suhtes on kehtestatud erand, ning seetõttu peab ta täitma kõiki aluslepingu artiklis 131 sätestatud kohandamisnõudeid. Aluslepingu kohaselt on Rootsi alates 1. juunist 1998 olnud kohustatud võtma vastu riiklikud õigusaktid õiguslikuks lõimumiseks eurosüsteemiga. Rootsi ametivõimud ei ole siiani võtnud seadusandlikke meetmeid, et kõrvaldada käesolevas ja varasemates aruannetes kirjeldatud vastuolud.

Lühendid

Riigid

BE	Belgia	HR	Horvaatia	PL	Poola
BG	Bulgaaria	IT	Itaalia	PT	Portugal
CZ	Tšehhi Vabariik	CY	Küpros	RO	Rumeenia
DK	Taani	LV	Läti	SI	Sloveenia
DE	Saksamaa	LT	Leedu	SK	Slovakkia
EE	Eesti	LU	Luksemburg	FI	Soome
IE	Iirimaa	HU	Ungari	SE	Rootsi
GR	Kreeka	MT	Malta	UK	Ühendkuningriik
ES	Hispaania	NL	Madalmaad	US	Ameerika Ühendriigid
FR	Prantsusmaa	AT	Austria		

Vastavalt ELi praktikale on ELi riigid käesolevas aruandes loetletud omakeelsete riiginimede tähestikulises järjekorras.

Muud

EKP	Euroopa Keskpank	ESRN	Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu
EKPS	Euroopa Keskpankade Süsteem	EUR	euro
EL	Euroopa Liit	IMF	Rahvusvaheline Valuutafond
EMU	majandus- ja rahaliit	SKP	sisemajanduse koguprodukt
ERI	Euroopa Rahainstituut	SSM	ühtne järelevõlmehhanism
ERM	vahetuskursimehhanism	ÜTHI	ühtlustatud tarbijahinnaindeks
ESA 2010	Euroopa rahvamajanduse ja regionaalse arvepidamise süsteem 2010		

Tabelites kasutatud tingmärgid

- andmeid pole / andmed pole kohaldatavad

. andmed ei ole veel kättesaadavad

© Euroopa Keskpank, 2016

Postiaadress 60640 Frankfurt am Main, Saksamaa
Telefon +49 69 1344 0
Veebileht www.ecb.europa.eu

Kõik õigused on kaitstud. Taasesitus õppe- ja mitteäriilistel eesmärkidel on lubatud, kui viidatakse algallikale.
Käesolevas aruandes sisalduvad andmed on esitatud seisuga 18. mai 2016.

ISSN	1725-9606 (ePUB)	DOI	10.2866/74044 (ePUB)
ISSN	1725-9606 (html)	DOI	10.2866/809537 (html)
ISSN	1725-9606 (elektrooniline versioon)	DOI	10.2866/137604 (elektrooniline versioon)
ISBN	978-92-899-2283-8 (ePUB)	ELi katalooginumber	QB-AD-16-001-ET-E (ePUB)
ISBN	978-92-899-2318-7 (html)	ELi katalooginumber	QB-AD-16-001-ET-N (html)
ISBN	978-92-899-2315-6 (elektrooniline versioon)	ELi katalooginumber	QB-AD-16-001-ET-Q (elektrooniline versioon)